

JANA KRBOVÁ, JIŘÍ JEŽEK A KOLEKTIV

Revitalizace městských center a veřejných prostranství v ČR

Druhá část: Případové studie

Wolters Kluwer
Česká republika

REVITALIZACE MĚSTSKÝCH CENTER
A VEŘEJNÝCH PROSTRANSTVÍ V ČR

DRUHÁ ČÁST: PŘÍPADOVÉ STUDIE

Revitalizace městských center a veřejných prostranství v ČR

Druhá část: Případové studie

JANA KRBOVÁ,
JIŘÍ JEŽEK A KOLEKTIV

Wolters Kluwer

Vzor citace: Krbová, Jana a Ježek, Jiří. *Revitalizace městských center a veřejných prostranství v ČR. Druhá část: Případové studie*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, 236 stran.

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Krbová, Jana, 1962-

Revitalizace městských center a veřejných prostranství v ČR. Druhá část, Případové studie / Jana Krbová, Jiří Ježek a kolektiv. – Vydání první. – Praha : Wolters Kluwer, 2020. – 236 stran
Anglické resumé

Obsahuje bibliografie a bibliografické odkazy

ISBN 978-80-7676-044-8 (brožováno)

* 711.523 * 711.61 * 316.334.56 * 711.168 * 711.4/.8 * (437.3) * (048.8:082) * (078.7)

– městská centra – Česko

– veřejná prostranství – Česko

– veřejný prostor – Česko

– obnova území – Česko

– rozvoj měst v Česko

– kolektivní monografie

– případové studie

71 – Územní plánování. Urbanismus. Památková péče [21]

Autoři kapitol

Ing. Jana Krbová, Ph.D.: Úvod, Závěr, kapitola 1 a kapitola 2

Doc. RNDr. Jiří Ježek, Ph.D.: kapitola 3

RNDr. Jan Kopp, Ph.D.: kapitola 4

Ing. Martin Musil, Ph.D.: kapitola 5

Ing. Jarmila Ircingová, Ph.D.: kapitola 6

RNDr. David Vogt, Ph.D.: kapitola 7 a kapitola 8

Mgr. Vojtěch Bosák, Ph.D., Mgr. Alexandr Nováček, Ph.D., Mgr. Ondřej Slach, Ph.D.: kapitola 9

Tato publikace vznikla v rámci projektu TA ČR Éta č. TL01000498 „Revitalizace městských center a dalších veřejných prostorů v České republice: problémy, zahraniční inspirace, možnosti řešení“

Recenzovali:

doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.

Ing. Michal Lom, Ph.D. (odborník z praxe)

© Jana Krbová, Vysoká škola ekonomická v Praze, Jiří Ježek, Západočeská univerzita, 2020

ISBN 978-80-7676-044-8

Obsah

Úvod	9
1 Případová studie: Revitalizace veřejných prostranství na příkladu města Mladá Boleslav	11
1.1 Hlavní aktéři, způsob organizace a řízení revitalizačních aktivit	12
1.2 Cíle a strategie revitalizace městského centra	12
1.3 Představení revitalizačních aktivit a jejich financování: Staroměstské náměstí, Komenského náměstí, náměstí Míru a Komenského náměstí	13
1.3.1 Revitalizace Staroměstského náměstí	14
1.3.2 Revitalizace náměstí Míru	22
1.3.3 Revitalizace Komenského náměstí	23
1.3.4 Částečná rekonstrukce náměstí Republiky	25
1.4 Faktory (ne)úspěšnosti revitalizačních hnutí	27
1.5 Použité zdroje	28
2 Případová studie: Revitalizace veřejných prostranství na příkladu města Jičín	30
2.1 Představení revitalizace veřejných prostranství v Jičíně	30
2.1.1 Obnova městské památkové rezervace v Jičíně: Valdštejnovo náměstí, zámecký park a městské hradby	31
2.1.2 Revitalizace Žižkova náměstí	40
2.1.3 Revitalizace lipové aleje	43
2.1.4 Revitalizace Valdštejnské lodžie	45
2.1.5 Náměstí Svobody	51
2.1.6 Komenského náměstí	51
2.1.7 Lidické náměstí	52
2.2 Nová plánovaná odpočinková zóna Cidlina	53
2.3 Městský marketing v Jičíně	54
2.4 Faktory (ne)úspěšnosti revitalizačního hnutí	58
2.5 Použité zdroje	59

3 Případová studie: Revitalizace centra města Žatce	60
3.1 Vymezení městského centra	65
3.2 Návštěvnost městského centra v Žatci	67
3.3 Podnikání v centru města Žatce	74
3.4 Prázdné budovy v centru města Žatce	83
3.5 Analýza silných a slabých stránek, hrozeb a příležitostí centra města Žatce	85
3.6 Vize rozvoje centra města Žatce	86
3.7 Použité zdroje	88
4 Případová studie: Revitalizace nábřeží v centru Plzně	89
4.1 Proměny nábřeží v centru Plzně	89
4.2 Problematické stránky revitalizace nábřeží	90
4.3 Zobecnění zkušeností	91
4.4 Použité zdroje	98
5 Případová studie: Revitalizace veřejných prostranství na příkladu města Zlín	100
5.1 Architektonické soutěže na úpravu veřejných prostranství	100
5.2 Projekt „Třetí prostor„	108
5.3 Projekt „Tvoříme Zlín“	109
5.4 Iniciativa „Město s dobrou adresou“	110
5.5 Projekt „Zlínský architektonický manuál“	111
5.6 Použité zdroje	111
6 Případová studie: Revitalizace veřejných prostranství na příkladu města Cheb	112
6.1 Špalíček Cheb	113
6.2 Rekonstrukce pěší zóny	113
6.3 Rekonstrukce kláštera v Chebu	114
6.4 Revitalizace břehů Ohře	115
6.5 Kulturní oživení centra města	117
6.6 Použité zdroje	118
7 Případová studie: Revitalizace veřejných prostranství na příkladu města Liberec	120
7.1 Představení města, jeho typové zařazení, socioekonomický vývoj, problémy	120
7.2 Cíle a strategie revitalizace městského centra	138

7.3	Hlavní aktéři, způsob organizace a řízení revitalizačních aktivit	141
7.4	Podrobnější představení klíčových revitalizačních opatření (projektů)	145
7.5	Financování revitalizačních aktivit (vlastní/cizí, veřejné/soukromé zdroje)	157
7.6	Faktory úspěšnosti revitalizačního procesu (hodnocení + zahraniční a další inspirace)	158
7.7	Použité zdroje	159
8	Případová studie: Revitalizace veřejných prostranství na příkladu města Jablonec nad Nisou	163
8.1	Představení města, jeho typové zařazení, socioekonomický vývoj, problémy	163
8.2	Cíle a strategie revitalizace městského centra	180
8.3	Hlavní aktéři, způsob organizace a řízení revitalizačních aktivit	180
8.4	Podrobnější představení klíčových revitalizačních opatření (projektů)	181
8.5	Financování revitalizačních aktivit (vlastní/cizí, veřejné/soukromé zdroje)	204
8.6	Faktory úspěšnosti revitalizačního procesu (hodnocení + zahraniční a další inspirace)	205
8.7	Použité zdroje	207
9	Případová studie: Revitalizace prázdného prostoru v centru Ostravy prostřednictvím dočasného využití	212
9.1	Zkušenosti Ostravy s nástrojem dočasného využití prázdných prostor	212
9.1.1	Historie území	213
9.2	Metody a cíle výzkumu	215
9.3	Analýza	217
9.4	Návrh	219
9.5	Baterie doporučení	220
9.6	Závěr	221
9.7	Použité zdroje	222
10	Závěr	224
11	Použité zdroje v Úvodu	226

12 Seznam tabulek, grafů a obrázků	227
Summary	233

Úvod

Publikace volně navazuje na první část monografie¹, která byla zaměřena na identifikaci příčin úpadku center měst a veřejných prostranství, ale i na odhalení faktorů, procesů a aktérů rozvoje městských center. Tato publikace je zaměřena na představení případových studií vybraných měst, které by mohly být návodné pro jiná města, která se revitalizací center a veřejných prostranství zabývají. Z podstaty výzkumu je patrné, že se jedná o kvalitativní výzkum, který zkoumá jev revitalizace center měst a veřejných prostranství v celé jeho komplexnosti (ekonomické, společenské, environmentální).

Výběr měst byl náhodný ze vzorku měst, která byla zařazena do výzkumu (asi 120 měst ČR). Do této studie byla vybrána města, která nebyla představena v první publikaci s názvem „Revitalizace městských center a veřejných prostranství v ČR. První část: Problémy a výzvy“. Z hlediska omezeného rozsahu publikace bylo zvoleno devět měst. Další města, ve kterých proběhly revitalizační projekty veřejných prostranství, budou představena ve třetí části s názvem „Revitalizace městských center a veřejných prostranství v ČR. Třetí část: (Ne)Proměny náměstí českých měst v obrazech“.

Rozhodnutí pro formu případových studií vyplynulo jednak (a) z diskusí s představiteli měst, kteří mají zájem o konkrétní příklady řešení, jednak (b) z odborných zdrojů, které pro kvalitativní výzkum tohoto typu případové studie doporučují (např. Olecká, Ivanová, 2010; Hendl, 2005; Stake, R. E., 1995). Jeho využitelnost lze dokumentovat tím, že jak uvádí Stake (1995), se jedná o určitou taktiku zkoumání jevu v přítomnosti. Tam, kde jev a kontext není zcela zřetelný (Yin, 2009, Olecká, Ivanová, 2010), jsou pomocí případových studií hledány cesty a možnosti řešení jejich problémů. Vzhledem k tomu, že současný stav center měst a veřejných prostranství je ve své komplexitě složitý systém s velkým množstvím proměnných a neurčitostí, jeví se případové studie vhodnou metodou tohoto kvalitativního výzkumu.

V případě tématu revitalizace veřejných prostranství byly zvoleny deskriptivní případové studie (Yin, 2009), s cílem podat co neucelenější popis jevů a procesů. Výzkumníky byly dodrženy základní doporučované fáze (Yin, 2009), které se prolínají.

¹ Krbová, J., Ježek, J. 2019. *Revitalizace městských center a veřejných prostranství v ČR. První část: Problémy a výzvy*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7598-777-8.

Jsou jimi plán, projekt, příprava sběru dat, sběr dat a jejich analýza a publikace výsledků.

V rámci zpracování případových studií byly použity různé techniky sběru informací od (a) analýzy dokumentů, vyhledávacích studií v místě, fotodokumentačních záznamů jevů, vyhledání archivních záznamů, (b) vlastní pozorování a (c) percepce místa. Pro doplnění informací byly využity i (d) řízené rozhovory a (e) dotazníková šetření. K vyhodnocování informací byly použity kvalifikační (ad a, b, c) a klasifikační (statistické) metody [ad d) a e)].

Vzhledem k tomu, že případové studie mohou pochopit ten či onen případ, ale není možné jejich statistické zobecnění, lze případové studie využívat jako určitý návod, představu či inspiraci pro porozumění obdobných jevů či případů. Ani výzkumníci nesledovali ambiciózní cíl v zobecnění závěrů a jednoznačných doporučení pro všechny případy, spíše podobu manažerských doporučení, která jsou u jednotlivých případových studií shrnuta.

Při zpracování případových studií jednotlivé doporučované fáze vzájemně oscilují (Yin, 2009, Olecká, Ivanová, 2010) a vzhledem k variabilitě problémů a jevů při revitalizaci center měst a veřejných prostranství nebylo možné a ani vhodné nastavit jednotnou strukturu případových studií. Byla ponechána volnost jednotlivým autorům co do její struktury a obsahu, aby byly představeny různé případové studie, reflektující danou skutečnost a jevy.

Podrobnější metodologie (metody a postupy) výzkumu dílčích případových studií je uvedena vždy v jednotlivých kapitolách.

1 Případová studie: Revitalizace veřejných prostranství na příkladu města Mladá Boleslav

Tato studie se zabývá problematikou upadajících center měst a procesem jejich revitalizace, takže pozornost je zaměřena na historické jádro Mladé Boleslavi. Výzkum v terénu probíhal v rámci projektu v letech 2019–2020. Byla použita metoda (a) percepce, (b) fotodokumentační a popisná metoda, (c) analýza dokumentů měst, (d) vyhledání dalších dostupných informací o sledovaných veřejných prostranstvích a (e) dotazování v terénu. Text byl zpracován do podoby případové studie.

Mladá Boleslav je město s rozšířenou působností ve Středočeském kraji, vzdálené zhruba 50 km od Prahy (severovýchod), rozprostírající se kolem středního toku Jizery. Žije zde asi 44 tisíc obyvatel. Mladá Boleslav je mikroregionálním centrem vyššího řádu a patří k významným městům v rámci kraje. Zároveň se nachází na rozvojové ose Plzeň – Praha – Mladá Boleslav – Liberec. Za posledních 20 let město Mladá Boleslav významně posílilo svůj regionální význam, a to nejen hospodářsky (význam podniku Škoda auto, a. s., průmyslové město s vysokými příjmy), ale i počtem obyvatel (dlouhodobě zaznamenává pozitivní migrační saldo) a stalo se důležitým správním, obchodním a kulturním centrem. (Mladá Boleslav, 2010-1)

Po roce 1989 došlo k rozvoji a rozšíření průmyslové zóny na severovýchodě města, k expanzi bytové zástavby v několika lokalitách (residenční suburbanizace) a k rozvoji komerčně-obchodních zón (komerční suburbanizace). Tento rozvoj sice posílil ekonomiku města Mladá Boleslav, ale na druhé straně zejména komerční suburbanizace způsobila, že aktivity a pohyb obyvatel se posunuly právě směrem k severovýchodu, a prohloubila se tak ještě více prostorová asymetrie. (Mladá Boleslav, 2010-1)

Výše uvedené rozvojové trendy, stejně jako v jiných městech, zapříčinily, že je v Mladé Boleslavi několik center, u kterých nelze jednoznačně určit, které je hlavní a které by zajišťovalo komplexní spektrum město-tvorných funkcí (bytová, obchodní, historická apod.).

1.1 Hlavní aktéři, způsob organizace a řízení revitalizačních aktivit

Při revitalizačních aktivitách má město Mladá Boleslav nastaven systém projektového řízení, který lze rozdělit do několika fází. Prvně je to (i) zpracování revitalizačních záměrů do strategického plánu města, následně probíhá (ii) výběr projektových záměrů do akčního plánu (podle naléhavosti projektového záměru) a identifikace základních parametrů (např. finanční a organizační náročnost), zpracování konceptu projektu v podobě projektové fishe (slouží jako podklad pro rozhodnutí výkonného orgánu města) a pověření konkrétního subjektu k přípravě projektu. Po zajištění všech potřebných přípravných kroků a zajištění zdrojů (finančních, lidských apod.) dochází (iii) k zahájení realizace projektu a provádění (iv) monitoringu. Na magistrátu je zřízen odbor řízení projektů, který koordinuje projektové přípravy.

Komunikace s veřejností a její zapojení do jednotlivých revitalizačních fází probíhá na veřejných setkáních a diskusích k projektovým záměrům v rámci projektu Zdravé město a dotazníkovým šetřením. Velké dotazníkové šetření se v Mladé Boleslavi uskutečnilo v roce 2010, kdy byla zpracovávána analytická část Strategického plánu rozvoje města Mladé Boleslavi.

Další formou spolupráce a zapojení veřejnosti jsou besedy s obyvateli území dotčeného revitalizací (viz např. beseda s obyvateli Staroměstského náměstí²).

1.2 Cíle a strategie revitalizace městského centra

Město Mladá Boleslav má zpracovaný Strategický plán rozvoje města Mladé Boleslavi z roku 2011 a aktualizovaný v roce 2018. Na základě zpracované analytické části k tomuto strategickému plánu je v návrhové části v podkapitole 3.1 Urbanistický ráz v první odrážce formulován problém oslabené funkce historického jádra měst. Ta byla způsobena jednak tím, že v době výstavby sídlišť v 70. a 80. letech 20. století zůstalo historické jádro města stranou zájmu a v době po roce 1990 vlna residenční a komerční suburbanizace posunula historické centrum ještě více na okraj města – leží excentricky vzhledem k obytné zóně (Mladá Boleslav, 2011). V podkapitole 4.1 Zkvalitnění urbanistického rázu (priorita 1) je historickému centru věnována subkapitola 4.1.1 Historické centrum a dílčí centra a osy (opatření 1.1) a je navrhována revitalizace dalších veřejných prostranství v centru města, která ještě touto komplexní revitalizací neprošla.

² Boleslavsky.denik.cz 2010. Revitalizace náměstí vzbuzuje nemalé obavy obyvatel. Dostupné z: https://boleslavsky.denik.cz/zpravy_region/mb_namesti20100215.html

I přes postupnou revitalizaci historického centra v Mladé Boleslavi zatím ne všechna veřejná prostranství plní plnohodnotně funkci tohoto prostoru. Vzhledem k tomu, že se v centru neodehrávají aktivity, je málo zahlcené dopravou a může plnit funkci klidovou (zóna rekreace, trávení volného času, společenská). Například na náměstí Míru byla instalována nová netradiční fontána, která vznikla v rámci cyklu Metalové symposium³ v roce 2014 (Mladá Boleslav, 2018-1).

Revitalizace Staroměstského náměstí proběhla v letech 2010–2011 a revitalizace Komenského náměstí v letech 2012–2013. Finančně byly oba projekty podpořeny z fondů EU.

Podle Akčního plánu statutárního města Mladá Boleslav na roky 2018–2019 byla předpokládána regenerace městské památkové zóny, kde mělo být využito vlastní financování. (Mladá Boleslav, 2018)

1.3 Představení revitalizačních aktivit a jejich financování: Staroměstské náměstí, Komenského náměstí, náměstí Míru a Komenského náměstí

V centrální části města Mladá Boleslav se nachází několik náměstí (např. Staroměstské náměstí, Komenského náměstí, náměstí Míru a náměstí Republiky). Jejich revitalizace a znovuzачlenění do života města se stalo předmětem zájmu na začátku 21. století, kdy město postupně plánovalo a u některých realizovalo jejich revitalizaci (viz následující obrázek).

³ Metalové symposium se v Mladé Boleslavi koná již tradičně od roku 2013. Náplní je tvorba uměleckých kovářů z celého světa, kteří zde vytvářejí díla z kovu.

Obrázek č. 1 Mapa historického centra města Mladá Boleslav

Zdroj: mapy.cz

1.3.1 Revitalizace Staroměstského náměstí

Revitalizace Staroměstského náměstí v Mladé Boleslavi proběhla v letech 2010–2011. Celkové náklady činily 121 155 216,96 Kč [86 101 945,80 Kč dotace EU a 35 053 271,16 Kč vlastní zdroje (Mladá Boleslav, nd.-1)]. Projekt sledoval vytvoření lepších podmínek a zvýšení kvality života v této oblasti, a tím přispět i k podpoře vzájemné interakce obyvatel a návštěvníků města. Dalším cílem této revitalizace bylo omezit parkování aut v historickém centru a „přesměrovat“ je do parkovacího domu. Návrh revitalizace pochází z dílny týmu architekta Dalibora Hlaváčka.

Obrázek č. 2 Probíhající revitalizace Staroměstského náměstí

Zdroj: Mladá Boleslav, nd.-2

Revitalizace byla pojata velkoryse. Zahrnuje velké množství prvků (uměleckých a funkčních), které náměstí vtiskly osobitý styl. Při osobní návštěvě tohoto veřejného prostranství (metoda percepce) se návštěvník cítí velmi příjemně a náměstí mu nabízí hodně vjemů (vodotrysk, netradiční herní a zážitkové místo – umělecké provedení, důmyslné řešení plochy atd.), což dokumentují následující obrázky. Instalovaný vodoteč (skulptura), který kopíruje tvar řeky Jizery (od pramene až po ústí do Labe), je umístěn v centrální části před radnicí. Vyvýšené řešení zároveň nabízí místo k odpočinku a relaxaci.

Obrázek č. 3 Staroměstské náměstí po revitalizaci: vodní kaskáda imitující tok řeky Jizery

Zdroj: autorka, 11/2019

Vodotrysky (viz následující foto) se staly velmi oblíbeným prvkem na náměstích, zejména v horkých letních dnech. Jsou volně přístupné, a obyvatelé se v nich mohou osvěžit. Technické řešení nabízí i využití prostoru vodotrysku k jiným účelům v době mimo letních měsíců.

Obrázek č. 4 Staroměstské náměstí po revitalizaci: vodotrysk (fontána) tryskající přímo z dlažby

Zdroj: StavbaEWEB, 2012

V době, kdy není vodotrysk puštěný, slouží plocha jako pochozí a je možné na ní realizovat i různé aktivity.

Obrázek č. 5 Staroměstské náměstí po revitalizaci: plocha vodotrysku/fontány

Zdroj: autorka, 11/2019

Součástí revitalizovaného Staroměstského náměstí je i část vyčleněná jako areál volnočasových aktivit (viz násl. obrázky).

Obrázek č. 6 Areál volnočasových aktivit na Staroměstském náměstí

Zdroj: autorka, 11/2019

Obrázek č. 7 Areál volnočasových aktivit na Staroměstském náměstí: pódium

Zdroj: autorka, 11/2019

Na náměstí byly vybudovány podzemní garáže pod skleněnou kopulí, které jsou doplněny výstavními prostory archeologických nálezů a veřejnými WC (viz násl. obrázek).

Obrázek č. 8 Staroměstské náměstí: podzemní parkoviště

Zdroj: autorka, 11/2019

Variabilita řešení prostoru Staroměstského náměstí nabízí využití v různých ročních obdobích, modulově přizpůsobované různým aktivitám. Tradičně se na náměstí konají farmářské trhy.

Obrázek č. 9 Staroměstské náměstí po revitalizaci: Farmářské trhy

Zdroj: autorka, 11/2019

Na náměstí jsou vedle koryta řeky Jizery umístěny plastiky jedenácti vrb, ve kterých jsou instalována audiozařízení, která umožňují komunikaci mezi sebou. Na následujícím obrázku (z ptačí perspektivy) jsou to ty tmavé body po levé straně vodoteče. Po pravé straně středové klidové plochy náměstí (podél vodotrysku) jsou rozmístěny lavičky a květníky. Z obrázku je patrné, že na revitalizovaném náměstí zůstalo jen nezbytné množství parkovacích míst.

Obrázek č. 10 Staroměstské náměstí po revitalizaci: z ptáčí perspektivy

Zdroj: Mladá Boleslav, nd.-2

1.3.2 Revitalizace náměstí Míru

Náměstí Míru plní v Mladé Boleslavi funkci dopravní a obchodní. Nicméně jeho revitalizace a přeměna akcentovala i požadavky na bezpečnost a prostor vhodný pro základní sociální interakce (viz následující obrázky).

Obrázek č. 11 Náměstí Míru: zelená plocha s fontánou

Zdroj: autorka, 11/2019

Na náměstí byla do klidové zóny umístěna netradiční metalová fontána⁴, která vznikla v rámci jednoho z ročníků (v roce 2014) „Metalového sympozia“. Další kovové plastiky jsou postupně umísťovány do veřejně přístupných míst města [Mladá Boleslav, 2018 (1)].

Na náměstí Míru je část vyhrazena jako zelená odpočinková zóna s lavičkami (viz následující obrázek).

⁴ Autorem je umělecký kovář Rik Benselinc z Belgie.

Obrázek č. 12 Náměstí Míru: zelená plocha a lavičky

Zdroj: autorka, 11/2019

1.3.3 Revitalizace Komenského náměstí

Revitalizace Komenského náměstí byla v rámci Strategického plánu města Mladé Boleslavi, část B. Návrh vize, priorit, opatření a akčního plánu zařazena pod číslem záměru 1.1.2. Rekonstrukce Komenského náměstí včetně parku na období let 2012–2013 se spolufinancováním IPRM ROP (Mladá Boleslav, 2011, s. 50).

Obdobně jako náměstí Míru i náměstí Komenského plní zčásti funkci obslužní (dopravní – průjezd městem, zastávka MHD) a obchodní a zčásti odpočinkovou. Komenského náměstí se nachází v bezprostřední blízkosti Staroměstského náměstí a nabízí tak zároveň i prostor k parkování a rychlé dostupnosti na Staroměstské náměstí (viz následující obrázek).

Obrázek č. 13 Náměstí Komenského: prostor parkoviště

Zdroj: autorka, 11/2019

I když plní zejména funkci parkoviště, nabízí v jedné jeho části i odpočinkovou zónu (viz následující obrázek).

Obrázek č. 14 Náměstí Komenského: odpočinková zóna

Zdroj: autorka, 11/2019

1.3.4 Částečná rekonstrukce náměstí Republiky

Město Mladá Boleslav postupně revitalizuje svá náměstí a další veřejná prostranství. V případě náměstí Republiky byla provedena v roce 2019 rekonstrukce povrchu silnice, která již nevyhovovala současným požadavkům. Náměstí se nachází nedaleko náměstí Míru a stejně tak plní obchodní, bytovou a dopravní funkci. Náměstí je funkčně rozděleno na část pro parkování a část odpočinkovou s velkou fontánou (viz následující obrázek).

Obrázek č. 15 Náměstí Republiky: celkový pohled

Zdroj: mapy.cz nd. (1)

Jak je vidět na obrázku č. 15 a na následujícím obrázku, na náměstí za poslední dobu (vyjma rekonstrukce silnice v roce 2019) neproběhla žádná výrazná proměna, která by přispěla k revitalizaci a oživení tohoto velkého prostoru.

Obrázek č. 16 Náměstí Republiky: odpočinková zóna

Zdroj: autorka, 11/2019

Parkovací plocha je rozdělena na dvě části a uprostřed je vyčleněn volný prostor (je osazený betonovými květináči a kostkami, zamezujícími parkování) pouze na průjezd parkovištěm. Povrch zůstal původní (viz následující obrázek). Další parkovací místa jsou vyhrazena okolo této plochy.

Obrázek č. 17 Náměstí republiky: parkovací místa

Zdroj: autorka, 11/2019

Zajímavým prvkem v parkovací zóně je umístění laviček, které mohou sloužit motoristům, ale určitě nikdo nebude mít zájem odpočívat a relaxovat na parkovišti (viz následující obrázek).

Obrázek č. 18 Náměstí republiky: posedová místa na parkovišti

Zdroj: autorka, 11/2019

1.4 Faktory (ne)úspěšnosti revitalizačních hnutí

Úspěšnost revitalizačního hnutí v případě Mladé Boleslavi lze spatřovat v **trpělivém přístupu vedení města komunikovat s veřejností a vysvětlovat přínosy**, které revitalizace přinese. V případě revitalizace Staroměstského náměstí panovaly velké obavy místních obyvatel a podnikatelů, zejména pokud dojde v rámci revitalizace náměstí k redukci parkovacích míst a ke zklidnění dopravy. Slib, že bude vybudován parkovací dům na náměstí, který nahradí zrušená parkovací místa, město dodrželo a realizovalo. Dnes k parkování slouží podzemní parkovací dům „Militká“ (od roku 2011)⁵. Zároveň se vybudováním podzemního parkování uvolnilo veřejné prostranství Staroměstského náměstí pro sociální a společenské aktivity.

Dalším faktorem úspěšnosti revitalizace je **zapojení veřejnosti již do procesu plánování** dlouhodobého rozvoje města.

⁵ mpdmb.cz. Parkování na Starém městě. Dostupné z: <http://www.mpdmb.cz/index.php/informace/parkovani-na-starem-meste>

Město Mladá Boleslav přistupuje k revitalizačním aktivitám odpovědně a komplexně, s využitím kompetentních osob a postupů. Město má **nastaven proces projektového řízení** revitalizačních aktivit, který zajišťuje průhlednost do procesu rozhodování.

V neposlední řadě je město **přístupné novým výzvám při architektonickém řešení veřejného prostranství**, což lze například doložit netradičním řešením revitalizace Staroměstského náměstí.

Jistě by se město mělo více zaměřit na **spolupráci veřejného (města) a soukromého sektoru** (vlastníci nemovitostí a podnikatelé) při plánování revitalizace veřejného prostranství, aby byly skloubeny požadavky obou stran. Jenom tak je možné, aby obě strany (i veřejnost) získaly vzájemný prospěch. Příklady lze nalézt např. ve Švýcarsku, kde fungují společné investice soukromého a veřejného sektoru.

Významnější míra **zapojení kreativců** do revitalizačních procesů může přinášet nejen četnější množství nápadů, ale i variabilitu řešení zejména soft (měkkých) aktivit, které mají šanci na větší oživení veřejného prostoru.

Nemělo by být zapomináno na **využívání dobrých praktik** (Best Practice) ze zahraničí, zejména zemí, které s revitalizací veřejných prostranství mají dlouholeté zkušenosti (např. Dánsko).

1.5 Použité zdroje

- Boleslavsky.denik.cz. 2010. Revitalizace náměstí vzbuzuje nemalé obavy obyvatel. Dostupné z: https://boleslavsky.denik.cz/zpravy_region/mb_namesti20100215.html [cit. 07/2020] online.
- Mladá Boleslav. nd. (1) Revitalizace Staroměstského náměstí Mladá Boleslav. Dostupné z: <https://m.mb-net.cz/revitalizace-staromestskeho-namesti-mlada-boleslav/ms-24758/p1=24758> [cit. 07/2020] online.
- Mladá Boleslav. nd. (2) Revitalizace Staroměstského náměstí Mladá Boleslav. (Staroměstské náměstí z ptačí perspektivy) Dostupné z: https://m.mb-net.cz/assets/Image.ashx?id_org=9629&id_obrazky=138060 [cit. 07/2020] online.
- Mladá Boleslav. 2010 (1). Strategický plán rozvoje města Mladé Boleslavi. A. Analýza a profil města. Dostupné z: <https://www.mb-net.cz/strategicky-plan-rozvoje/ms-922/p1=922> [cit. 07/2020] online.
- Mladá Boleslav. 2011. (aktualizace 2018). Strategický plán rozvoje města Mladé Boleslavi. B. Návrh vize, priorit, opatření a akčního plánu. Dostupné z https://www.mb-net.cz/assets/File.ashx?id_org=9629&id_dokumenty=57860 [cit. 07/2020] online.
- Mladá Boleslav. 2010 (3). Strategický plán rozvoje města Mladé Boleslavi. Růžkum názorů, spokojenosti obyvatel Mladé Boleslavi. Dostupné z: <https://www.mb-net.cz/strategicky-plan-rozvoje/ms-922/p1=922> [cit. 07/2020] online.

- Mladá Boleslav. 2018. Akční plán statutárního města Mladá Boleslav na roky 2018–2019. Dostupné z: https://www.mb-net.cz/assets/File.ashx?id_org=9629&id_dokumenty=57861 [cit. 07/2020] online.
- Mladá Boleslav. 2018 (1). Nová fontána na náměstí Míru byla v pondělí uvedena do provozu. Dostupné z: <https://www.mb-net.cz/nova-fontana-na-namesti-miru-byla-v-pondeli-uedena-do-provozu/d-60498> [cit. 07/2020] online.
- Mapy.cz. Mapa Mladé Boleslavi. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?x=14.9058046&y=50.4118593&z=18&base=ophoto&source=muni&id=3919> [cit. 07/2020] online.
- Mapy.cz. Letecká mapa Mladé Boleslavi. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?x=14.9070116&y=50.4114884&z=17&base=ophoto&source=muni&id=3919> [cit. 07/2020] online.
- Městské parkovací domy Mladá Boleslav. nd. Parkování na Starém městě. Dostupné z: <http://www.mpdmb.cz/index.php/informace/parkovani-na-starem-meste> [cit. 07/2020] online.
- mapy.cz. Mapa Mladé Boleslavi. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?x=14.9058046&y=50.4118593&z=18&base=ophoto&source=muni&id=3919> [cit. 07/2020] online.
- StavbaWEB. 2012. Obnova Staroměstského náměstí v Mladé Boleslavi. (Vodotrysk na Staroměstském náměstí) Dostupné z: <https://www.stavbaweb.cz/obnova-staromestskeho-namesti-v-mlade-boleslavi-7723/clanek.html> [cit. 07/2020] online.

2 Případová studie: Revitalizace veřejných prostranství na příkladu města Jičín

Pro zpracování případové studie bylo nutné posbírat velké množství informací a dokumentujícího materiálu. Stejně tak jako v případě města Mladá Boleslav výzkum probíhal v letech 2019–2020 a byly použity (a) metoda percepce, (b) fotodokumentační a popisná metoda, (c) analýza dokumentů měst, (d) vyhledání dalších dostupných informací o sledovaných veřejných prostranstvích a (e) metoda dotazování v terénu. Po utřídění dokumentů a všech informací byla nastavena struktura případové studie, která by vhodným a přehledným způsobem představila revitalizační aktivity veřejných prostranství v Jičíně.

Město Jičín se nachází v Královéhradeckém kraji a je považováno za vstupní bránu do Českého ráje. V minulosti plnilo (do konce roku 2003) funkci okresního města a obsluhovalo území o rozloze 886,61 km²; žilo zde téměř 80 tis. obyvatel. V současnosti je město Jičín obcí s rozšířenou působností (dále jen ORP) s 47 tis. obyvateli.

Samotné město Jičín se rozkládá na území o rozloze 2 493 ha a žije zde více než 16 tis. obyvatel. Nachází se v Jičínské pahorkatině podél řeky Cidliny. První zmínky o jeho vzniku se datují do 13. století. Významný ekonomický i sociální rozmach města se datuje do doby vlády Albrechta Václava Eusebia z Valdštejna, který městu vtiskl velkorysé prvky. Nejen v Jičíně, ale i v jeho bezprostředním okolí se nachází řada památek a město je památkovou rezervací (2. polovina 20. století).

Albrecht z Valdštejna nebyl jediný, kdo městu vtiskl jeho podobu. Z Jičína pochází i celá řada významných osobností kulturního života (básníci, spisovatelé, hudební skladatelé), jako např. Václav Čtvrtek, s jehož jménem je město spojováno dodnes a je využíváno v marketingu jako „Jičín – město pohádky“. K významným uměleckým osobnostem, které jsou s Jičínem spojeny, patří i Radek Pilař, Karel Jaromír Erben, Josef Bohuslav Foerster, Josef Štefan Kubín, Stanislav Rudolf (Jičín, 2013).

2.1 Představení revitalizace veřejných prostranství v Jičíně

V historické části Jičína se nachází centrální a několik dalších náměstí. Jedná se o Valdštejnské náměstí, Žižkovo náměstí, náměstí Svobody, Komenského náměstí a Lidické náměstí. Kromě toho obyvatelé a návštěvníci využívají i další veřejná

prostranství parkové úpravy. K významným patří zámecký park, lipová alej a Valdštejnská lodžie.

2.1.1 Obnova městské památkové rezervace v Jičíně: Valdštejnovo náměstí, zámecký park a městské hradby

Obnova městské památkové rezervace byla započata již v roce 2004 přípravou. Vlastní realizace se uskutečnila v letech 2008–2010 za významné finanční podpory Finančního mechanismu Evropského hospodářského prostoru (35 mil. Kč). V rámci revitalizačního projektu bylo předlážděno **Valdštejnovo náměstí** (obnova dlážděné plochy a zachování původní čedičové dlažby), opraveny městské hradby včetně statického zajištění a regenerace zámecké zahrady (Jičín, 2011). Historická podoba je uvedena na následujícím obrázku, kde na Valdštejnově náměstí probíhaly trhy v roce 1941.

Obrázek č. 19 Valdštejnovo náměstí v roce 1941

Zdroj: hradec.rozhlas.cz, 2019; autor fotografie: Fingerland

Stav po revitalizaci Valdštejnova náměstí v letech 2008–2010 je uveden na následujících obrázcích (21, 22 a 23). I když vlastní revitalizace se uskutečnila až v letech 2008–2010, tak jeho příprava probíhala již od roku 2004. Předláždění Valdštejnova náměstí (celková koncepce byla zachována původní) si vyžádala i komplexní obnovu infrastruktury (Jičín, 2011).

Obrázek č. 20 Valdštejnovo náměstí po revitalizaci: výstavní panely

Zdroj: autorka, 07/2019

Náměstí skýtá prostor pro prezentaci společenských událostí, pořádání městských slavností, ale svojí sterilností (díky regulacím) nenabízí prostor pro každodenní aktivity místních obyvatel či turistů. Náměstí je po většinu roku (vyjma společenských městských akcí a sobot od 5 do 15 hodin – viz obr. 24) využíváno jako velké parkoviště, které neumožňuje vychutnat atmosféru tohoto starobylého náměstí a ani neláká k posezení.

Obrázek č. 21 Valdštejnovo náměstí po revitalizaci

Zdroj: autorka, 07/2019

Dominantou a vyhledávaným cílem Valdštejnova náměstí je 52 metrů vysoká Valdická brána s vyhlídkovým ochozem ve výšce 32 metrů. Často jsou ve Valdické bráně pořádány výstavy a divadelní představení. Další dominantou je Mariánský sloup, kašna se sochou Amfitrité, Korunovační kašna a historický meteorologický sloup (viz následující obrázek).

Obrázek č. 22 Valdštejnovo náměstí: Korunovační kašna

Zdroj: autorka, 01/2021

Náměstí je koncipováno z velké části jako parkovací plocha (viz násl. obrázky), i když v docházkové vzdálenosti asi 2–3 minut se nachází vedle náměstí dvě parkovací plochy (přístup ulicí Fortna). Tato parkovací plocha po většinu času zeje prázdotou a jak je vidět na následujících obrázcích, tak celé dvě třetiny Valdštejnova náměstí jsou vyhrazeny pro parkování.

Obrázek č. 23 Pohled na centrum města z ptáčí perspektivy: parkovací plocha v blízkosti Valdštejnova náměstí

Zdroj: mapy.cz, nd.

Obrázek č. 24 Valdštejnovo náměstí: systém parkování

Zdroj: autorka, 07/2019

Pokud se konají prodejní trhy mimo sobotu (je zakázáno na náměstí parkovat od 5 do 15 hodin), jsou prodejní stánky umístěny ve středové části a návštěvníci a obyvatelé se proplétají mezi zaparkovanými auty (viz následující obrázek).

Obrázek č. 25 Valdštejnovo náměstí: trhy mezi parkujícími auty

Zdroj: autorka, 7/2019

Na náměstí jsou k dispozici některé klasické služby (obchod potravin, drogerie, oblečení) a kavárenské a restaurační služby nabízejí posezení i ve venkovních předzahrádkách. V současné době slouží Valdštejnovo náměstí zejména k pořádání sobotních trhů a slavností (Valdštejnské slavnosti, Jičín – město pohádky). Náměstí si sice zachovalo svoji historickou podobu, která však plně nereflektuje potřeby soudobé společnosti; jako místo pro trávení volného času a aktivního prožívání (vyjma těch městem plánovaných). Na základě percepce lze hodnotit tento prostor jako vysoce sterilní, neotevřený zájmovým aktivitám, s přílišnou regulací ze strany vedení města.

V rámci uvedeného záměru „Obnova městské památkové rezervace v Jičíně“ proběhla i **revitalizace zámeckého parku a městských hradeb**. Původní vzhled a funkčnost již dávno nevyhovovala soudobým potřebám (viz následující obrázek). Některé části zámeckého parku nebyly přístupné (havarijní stav) pro veřejnost.

Obrázek č. 26 Zámecká zahrada: před revitalizací

Zdroj: Jičín. nd. (1)

V červnu 2010 byla veřejnost po dvou letech seznámena s novou podobou zámecké zahrady (autorem byl Z. Sandler), která byla realizována za více než 30 mil. korun. Pojetí zámecké zahrady včetně historických hradeb je velkorysé. Uchvátí svojí čistou linií (viz následující obrázek). Nabízí prostor pro společenské události (např. svatební obřady), ale i místo odpočinku a relaxace.

Obrázek č. 27 Zámecká zahrada: po revitalizaci

Zdroj: autorka, 07/2019

Velmi oblíbený je každoročně pořádaný Food festival v zámecké zahradě (viz následující obrázek), který láká mnoho návštěvníků.

Obrázek č. 28 Zámecký park: Food festival

Zdroj: autorka, 06/2016

2.1.2 Revitalizace Žižkova náměstí

Žižkovo náměstí se nachází před jičínskou branou, která je hlavním vstupem na Valdštejnovo náměstí, a z druhé strany otvírá pěší zónu Husovy ulice. Na náměstí se nachází kašna a prostor pro relaxaci (viz následující obrázky).

Obrázek č. 29 Žižkovo náměstí s pohledem na Valdickou bránu: po revitalizaci

Zdroj: autorka, 07/2018

Obrázek č. 30 Žižkovo náměstí: pohled do Husovy ulice z ptačí perspektivy

Zdroj: hradeec.rozhlas.cz, 2019

Mezi Valdickou bránou a Žižkovým náměstím se nachází v ulici Pod Koštofránkem (vedoucí z Žižkova náměstí podél městských hradeb) dětské hřiště Pod Koštofránkem, které doplňuje mozaiku pro trávení volného času obyvatel ve městě (viz následující obrázek).

Obrázek č. 31 Dětské hřiště Pod Koštofránkem

Zdroj: autorka, 07/2019

Obrázek č. 32 Dětské hřiště Pod Koštofránkem z ptací perspektivy

Zdroj: hrdec.rozhlas.cz, 2016 nebo 2019?

2.1.3 Revitalizace lipové aleje

Valdštejnská lipová alej v Jičíně je ikonickým místem pro procházky nejen jičínských obyvatel, ale řady turistů, dychtivých historických pramenů míst naší historie. V nedávné době byla alejí vzrostlých lip, které si v důsledku času vyžádaly komplexní regeneraci. S tím byla spojena i revitalizace tohoto kultovního místa čtyřřadé lipové aleje, kde v dávné historii projížděly šlechtické kočáry a proudily davy lidí (viz následující obrázek).

Obrázek č. 33 Lipová alej při revitalizaci

Zdroj: Jičín, 2015 (1)

V rámci revitalizačních procesů veřejných prostranství i tato historická lipová alej se dočkala své obnovy v komplexní podobě, příprava revitalizace byla započata již v roce 2009 (Jičín, 2015), aby i nadále plnila funkci, ke které byla původně vybudována. Vlastní rekonstrukce proběhla v letech 2011 až 2013 za finanční podpory v rámci Operačního programu Životní prostředí v celkové výši 5 107 727 Kč (EU 85 %, SFŽP 5 %, město Jičín 10 %). Revitalizace byla zaměřena na kácení starých a nemocných stromů, odstranění pařezů, zdravotní ošetření zbylých původních stromů a výsadbu nových stromů (Pamětní deska v lipové aleji).

V lipové aleji jsou po obou stranách revitalizované chodníky a středová zelená část. Jak je vidět na následujícím obrázku, tak nejen v letních měsících, ale i v zimě si našla své uživatele včetně lyžařů.

Obrázek č. 34 Lipová alej po její regeneraci: zimní využití

Zdroj: autorka, 01/2021

2.1.4 Revitalizace Valdštejské lodžie

Valdštejská lodžie je situována do původní obory, která byla díky Valdštejnovi „povýšena“ na příměstské residenční sídlo vévodské residence, nabízející klid, odpočinek a zábavu. Valdštejská lodžie je další z veřejných prostranství, jako pozůstatek a dědictví, které nabízejí místním obyvatelům a turistům trávení volného času, ale slouží i k reprezentativním účelům (dnes vyhledávaným místem společenských událostí – např. svatební obřady). Město Valdštejskou lodžii i s přílehlou oborou a bažantnicí odkoupilo a postupně plánovalo a zrealizovalo (ještě probíhá) komplexní rekonstrukci nejen objektu, ale i přílehlých zahrad. I když v současné době nejsou zcela provedeny veškeré rekonstrukce, je Valdštejská lodžie využívána k mnohým kulturním a společenským akcím a městu tak poskytuje reprezentativní a důstojné prostředí (viz následující obrázky).

V letech 2020 až 2021 bude probíhat další etapa rekonstrukce budov a dvora; cena je odhadována na více jak 21,6 mil. Kč (z programu Interreg V-A Česká republika – Polsko se podařilo získat 1 148 423,05 eur). Rekonstrukce probíhá (2020–2021) a slavnostní otevření se předpokládá v roce 2020 (Jičín, 2019).

Obrázek č. 35 Původní stav Valdštejnské lodžie

Zdroj: autorka, 2016

Obrázek č. 36 Valdštejnská lodžie: po I. etapě rekonstrukce

Zdroj: autorka, 11/2019

Obrázek č. 37 Zahrady u Valdštejnské lodžie

Zdroj: autorka, 06/2016

V zahradách Valdštejnské lodžie jsou pořádány různé aktivity ve spolupráci s místními spolky, které jsou spojeny s historií města (viz následující obrázky).

Obrázek č. 38 Zahrada Valdštejnské lodžie: Rytířské slavnosti

Zdroj: autorka, 05/2018

Obrázek č. 39 Zahrada Valdštejnské lodžie: Historické slavnosti

Zdroj: autorka 06/2018

K oživení Valdštejské lodžie přispělo i otevření stylové kavárny Café Loggie s venkovním posezením, které se stalo vyhledávaným místem k popíjení kávy a konzumaci zákusků při víkendových procházkách (viz následující obrázky). Je to aktivita místní neziskové organizace, která posiluje historii a současnost města.

Obrázek č. 40 Valdštejská lodžie: Rikša Café

Zdroj: autorka, 07/2018

O víkendech lákají do Valdštejské lodžie hudební produkce na trávě. Bohužel tato tradice již ustupuje do pozadí.

Obrázek č. 41 Valdštejnská lodžie: Hudba v trávě

Zdroj: autorka, 07/2018

2.1.5 Náměstí Svobody

Náměstí Svobody, byť přímo sousedí s hlavním náměstím (Valdštejnovo), se nevyznačuje ničím zajímavým. Slouží jako průjezdné a bytové náměstí (viz následující obrázek). Zatím nebylo nalezeno, že by město mělo nějaký záměr na jeho rekonstrukci a celkovou revitalizaci. Náměstí dominuje kostel sv. Ignáce z Loyoly a Jezuitská kolej (viz následující obrázek), která je podle katastru nemovitostí ve vlastnictví města Jičína (KÚ, nd.). Bývalá Jezuitská kolej je tvořena rozlehlým areálem. O záchranu a obnovu usiluje nejen město, ale i například různá občanská sdružení. Prozatím tento objekt chátrá. Pokud by byl realizován nějaký revitalizační projekt, určitě by to prospělo i oživení tohoto malého náměstí.

Obrázek č. 42 Náměstí Svobody: původní stav

Zdroj: autorka, 01/2021

2.1.6 Komenského náměstí

Komenského náměstí se nachází v části Holínského Předměstí a slouží jako dopravní uzel v okolí Valdštejnova náměstí. Uprostřed Komenského náměstí se nachází stromy, pomník a parkovací místa (viz následující obrázek).

Obrázek č. 43 Komenského náměstí: původní stav

Zdroj: autorka, 11/2019

2.1.7 Lidické náměstí

Regulačním plánem (Právní stav po vydání změny č. 1) Jičín – Nové město, lokalita Lidické náměstí – východ z března 2013⁶ je předpokládána další výstavba. Vlastní Lidické náměstí, které tímto záměrem bude částečně dotčeno, je v současné době zelenou plochou, která je lemována alejí lip. Po okrajích Lidického náměstí jsou parkovací místa. Na zelené ploše se nenachází žádný městský mobiliář (viz následující obrázek).

⁶ Zpracováno Ateliérem Zídka, architektonická kancelář, s. r. o., Jižní 870, Hradec Králové 3, PSČ 500 03. <http://m.mujiicin.cz/regulacni-plan-jicin-nove-mesto-lokalita-lidicke-namesti-vychod-pravni-stav-po-vydani-zmeny-c-1/d-1281585>

Obrázek č. 44 Lidické náměstí: původní stav

Zdroj: autorka, 11/2019

2.2 Nová plánovaná odpočinková zóna Cidlina

Realizace projektů veřejného prostranství je „během na dlouhou trať“, což lze dokumentovat na dalším příkladu, které město Jičín již připravuje více jak 15 let.

V Jičíně je plánována „odpočinková zóna“, která by měla vzniknout v části Nového města. O tomto projektu je v Jičíně uvažováno již od roku 2000. V roce 2005 se tento záměr stal jedním z bodů strategického rozvoje města. V mezidobí již probíhalo řízení o výkupu pozemků (zóna vznikne na „zelené louce“). V roce 2008 byla vypracována ověřovací architektonická studie. Následně byly **formou dotazníků** sbírány podněty od občanů na využití a možnosti i parkování. Do roku 2015 byly městem vykoupeny poslední pozemky a v roce 2017 byla schválena i změna Územního plánu.

V roce 2019 byla vyhlášena krajinářsko-architektonická soutěž, do které byly předloženy návrhy na vybudování „Odpočinkové zóny Cidlina“ v Jičíně. Vítězný návrh pochází z pera kolektivu krajinářů a architektů (Jičín, 2019-1).

Zadávací dokumentace k této soutěži byla **široce diskutována s veřejností** (Jičín, 2018 a 2019-1), byly sbírány podněty a předložené návrhy byly **hodnoceny odbornou porotou**.

2.3 Městský marketing v Jičíně

Bohužel výtkou městu je jeho využití k různým událostem, které lze nazvat někdy i „kýčovitě“ a nenesoucí se v duchu, který je v městském marketingu prosazován/uplatňován. Kapr je sice symbolem vánočních svátků, ale zároveň i symbolem města Třeboně a ne Jičína, který se prezentuje mj. jako město pohádek a velkohanství Valdštejnské. A sob v zámeckém parku v těchto zeměpisných šířkách také nepůsobí zrovna přesvědčivě (viz následující obrázky). V pohádkách by bylo možné nalézt mnoho inspirace na vánoční výzdobu a zároveň tak posílit slogan města.

Obrázek č. 45 Nevkusné (až kýčovitě) využití zámecké zahrady v době vánočních svátků: kapři

Zdroj: autorka, 12/2018

Obrázek č. 46 Nevkusné (až kýčovitě) využití zámecké zahrady v době vánočních svátků: sob

Zdroj: autorka, 12/2018

Město se prezentuje jako „**Město pohádky**“. Pokud však návštěvník zavítá do města mimo první zářijový týden, kdy se tento pohádkový festival koná, tak v Jičíně mnoho fragmentů či upoutávek nenalezne. Na rozhraní Žižkova náměstí a Husovy třídy je umístěn pohádkový drak. Na Valdštejnově náměstí jsou na stožárech městského osvětlení umístěny kovové figurky Cipíška (viz násl. obrázky).

Obrázek č. 47 Pohádkový drak na začátku Husovy třídy v Jičíně

Zdroj: autorka, 06/2018

Obrázek č. 48 Cipisek na stožáru veřejného osvětlení na Valdštejnově náměstí v Jičíně

Zdroj: autorka, 07/2018

Chybí zde pohádkový příběh, který by návštěvníka Jičínem provázel a motivoval ho vyhledávat „pohádková“ místa. Zde se nabízí větší zapojení kreativců a umělců, kteří by jistě dokázali navrhnout výzdobu, která by posílila vnímání města jako pohádkového města.

2.4 Faktory (ne)úspěšnosti revitalizačního hnutí

Samotný proces revitalizace veřejných prostranství po letech neřešení jejich funkčnosti a využití v době 2. poloviny 20. století je velmi náročný. Léta zanedbávaná veřejná prostranství (pouze docházelo k jejich udržování) si vyžadují komplexní revitalizaci, která je komplikovaná rigidními předpisy územního a stavebního řízení, prodlužujícími dobu přípravy. Každý projekt, než dojde k jeho vlastní realizaci, prochází dlouhou dobu různými administrativními procesy schvalování. Lze ocenit nasazení měst a obcí a to, že se nenechají odradit úřednickou mašinérií.

K faktorům úspěšnosti revitalizačního hnutí/procesu v Jičíně lze řadit (a) v posledních pěti letech (starší informace nebyly dohledány) **poměrně dobrou komunikaci s veřejností** při plánování revitalizačních projektů (např. sběr námětů na Odpočinkovou zónu Cidlina, představení vítězných architektonických návrhů na Odpočinkovou zónu Cidlina nebo pocitová mapa při přípravě plánu mobility). Podle dohledaných informací se však této spolupráce účastní jenom malá skupina obyvatel. Bylo by vhodné nastavit aktivnější komunikační strategii, která bude místní obyvatele více motivovat k zapojování se do procesu plánování rozvojových a revitalizačních projektů. Zde je možné zmínit i informování veřejnosti o revitalizačních aktivitách na webových stránkách města. Za úspěšné lze považovat i (b) **dlouholeté a kontinuální plánování a realizaci revitalizačních projektů** veřejných prostranství. Jedná se i o propojení konkrétních projektů na strategické plány města, které jsou zaštitěny městem a pověřeným městským architektem. Za úspěch lze považovat, že (c) **většina veřejných prostranství již byla revitalizována** a plánují další.

Bylo odhaleno i několik neúspěšností revitalizačního hnutí/procesu v Jičíně. Jedná se například o (a) velmi **malé zapojení kreativců**, kteří by mohli přispět k zatraktivnění a oživení veřejných prostranství. V rozhovorech s některými místními neziskovými organizacemi si respondenti postěžovali, že pokud nápad nevzejde z města, tak není městem podporován (například projekt „Hudba v trávě“). Zde by bylo vhodné, aby město více naslouchalo a snažilo se různé alternativní projekty podpořit. (b) Za nešťastné lze považovat **nehodné využití centrálního Valdštejnova náměstí k parkování**, když ve dvouminutové docházkové vzdálenosti jsou volné parkovací plochy. (c) V **marketingu město trochu pokulhává**. Pokud si chce udržet a dále posilovat slogan „Jičín – město pohádky“, tak by se město a odpovědní pracovníci měli zamyslet nad novou marketingovou a komunikační strategií. Město by se mohlo inspirovat např. zahraničními aktivitami (Wroclaw – hledání trpaslíků). (d) Město by se mělo více inspirovat příklady **dobré praxe** (Best Practice) ze zahraničí, ale i příklady některých úspěšných českých měst.

2.5 Použité zdroje

- Cs.wikipedia.org nd. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Vald%C5%A1tejnsk%C3%A1_lod%C5%BEie#/media/Soubor:Vald%C5%A1tejnsk%C3%A1_lod%C5%BEie_v_Ji%C4%8D%Dn%C4%9B-Sedli%C4%8Dk%C3%A11ch.jpg [cit. 12/2020].
- Fotohistorie.cz. nd. Jičín – náměstí. Dostupné z: <http://www.fotohistorie.cz/FullFoto.aspx?photoID=2643> [cit. 12/2020] online. [cit. 11/2020].
- Jičín. 2013. Informace o městě Jičíně. Dostupné z: <https://mujicin.cz/informace-o-meste/d-1279844/p1=61626> [cit. 12/2020].
- Jičín. 2011. Největší projekt na obnovu památkové rezervace v historii Jičína dokončen s otevřením bran parku v roce 2010. Dostupné z: <http://m.mujicin.cz/nejvetsi-projekt-na-ob-novu-pamatkove-rezervace-v-historii-jicina-dokoncen-s-otevrenim-bran-parku-v-roce-2010/d-858861> [cit. 12/2020].
- Jičín. nd (1). http://m.mujicin.cz/assets/Image.ashx?id_org=5954&id_obrazky=6199&datum=7%2F12%2F2012+2%3A51%3A51+PM. [cit. 12/2020] online.
- Jičín. nd. (2). Zámecký park před rekonstrukcí. Dostupné z: <http://m.mujicin.cz/zamecky-park-pred-rekonstrukci/gs-40254> [cit. 12/2020].
- Český rozhlas Hradec Králové. 2019. Jičín z ptáčích perspektivy: malebné centrum si uchovává svou původní krásu, jako v 19. století. Dostupné z: <https://hradec.rozhlas.cz/jicin-z-ptaci-perspektivy-malebne-centrum-si-uchovava-svou-puvodni-krasu-jako-v-8029377> [cit. 11/2020].
- Hradec.rozhlas.cz. 2019. Dostupné z: <https://hradec.rozhlas.cz/jicin-z-ptaci-perspektivy-malebne-centrum-si-uchovava-svou-puvodni-krasu-jako-v-8029377#&gid=1&pid=10> [cit. 11/2020].
- Jičín. 2015. Regenerace lipové aleje – projekt. Dostupné z: <https://www.mujicin.cz/regenerace-lipove-aleje-projekt/d-1286141> [cit. 12/2020].
- Jičín. 2018. Plán mobility Jičín. Dostupné z: <https://architekt.jicin.cz/mobilita/> [cit. 12/2020].
- Jičín. 2019. Další etapa rekonstrukce Valdštejské lodžie začíná. Dostupné z: <http://m.mujicin.cz/dalsi-etapa-rekonstrukce-valdstejske-lodzie-zacina/d-1300212> [cit. 12/2020].
- Jičín 2019 (1). Kolektiv architektů zvítězil v soutěži na Odpočinkovou zónu Cidlina. Chcete se o vítězném návrhu dozvědět více? Dostupné z: <http://m.mujicin.cz/kolektiv-architektu-zvitezil-v-soutezi-na-odpocinkovou-zonu-cidlina-chcete-se-o-vitezнем-navrhu-do-zvedet-vice/d-1300536> [cit. 12/2020].
- Mapy.cz. nd. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?x=15.3500240&y=50.4369718&z=18&base=photo&source=stre&id=92734> [cit. 12/2020].

3 Případová studie: Revitalizace centra města Žatce

Cílem této kapitoly je poukázat na problémy revitalizace center malých měst se zachovaným historickým jádrem. Jako příklad jsme si vybrali Žatec. Vycházíme z představy, že budoucnost městských center je v jejich polyfunkčním využití. To znamená, že je zapotřebí řešit otázky bydlení, podnikání, nakupování, volnočasovou a gastronomickou nabídku, kvalitu veřejných prostranství, zeleň a v neposlední řadě dopravu. Snažíme se ukázat, jak důležitou roli při tvorbě revitalizační strategie hraje dotazníkové šetření návštěvníků a podnikatelů.

Vývoj města Žatce

Žatec je město na severozápadě Česka, v Ústeckém kraji, v okrese Louny. Leží na řece Ohři. Žije zde přibližně 19 tisíc obyvatel, což ze Žatce činí největší město okresu.

Žatecko patří k dlouhodobě osídleným územím ČR s příznivými přírodními a klimatickými podmínkami vhodnými pro pěstování chmele. Město i jeho okolí jsou spojovány s mocenským útvarem kmene Lučanů, později ovládnutým dynastií Přemyslovců, kteří tu vytvořili hospodářské a správní centrum. V 10. až 11. století zde existovalo nejrozsáhlejší ostrožné hradiště středověkých Čech o rozloze 15 ha, které přerostlo ve vrcholně středověké, silně opevněné město. Husitství přineslo zánik mnoha staveb. Skutečně značný úpadek městu přinesla až třicetiletá válka. Jelikož se město postavilo na stranu českých stavů, bylo potrestáno sankcemi a konfiskacemi. Po několika emigračních vlnách se snížil počet obyvatel a nastal příchod nových, německy hovořících obyvatel, což vyvolalo radikální změnu národnostních poměrů, trvající až do skončení druhé světové války.

Až do počátku 19. století si Žatec udržel středověké rysy. Rozvoj průmyslu, zemědělství, vinařství a především chmelařství přetvářel město v období nástupu průmyslové revoluce v rychle rostoucí městskou aglomeraci, jejíž prosperita kulminovala na přelomu 19. a 20. století.

Obrázek č. 49 Hotel Zlatý Anděl na náměstí Svobody v Žatci ve 30. letech 20. století

Zdroj: historická pohlednice

Žatec profitoval z geografické polohy a z prodeje místního aromatického chmele. Rozvoj železnice významně rozšířil exportní možnosti nejenom chmele, ale i dalších zemědělských a průmyslových produktů. O 19. století se někdy hovoří jako o období žateckého ekonomického zázraku. Např. v roce 1900 bylo v Žatci, který měl v té době asi 16 tisíc obyvatel, 53 balíren a skladů chmele a ve městě se jeho zpracováním a prodejem zabývalo 161 firem. S rozvojem města vzkvítal také společenský život. Vznikaly nové hotely, školy, kino, divadlo, bankovní ústavy, nakladatelství, tiskárny, cihelny, likérny, konzervárny atd.

Významný úpadek města způsobila druhá světová válka. Již ve 30. letech z obav z budoucího vývoje odcházeli místní Židé, kterým patřily mnohé továrny. Po Mnichovské dohodě musela odejít většina Čechů. V době války se ve městě koncentrovali němečtí uprchlíci. Po skončení války bylo z Žatce vypraveno 23 transportů s 27 856 lidmi německé národnosti.

Téměř všechny budovy zůstaly opuštěné a neobydlené, docházelo k jejich drancování. K devastaci bytového fondu přispěl i téměř roční pobyt asi 7 tisíc vojáků Rudé armády. Po jejich odchodu se byty připravovaly pro zájemce z vnitrozemí a pro

volýňské repatrianty. Tito lidé zde byli často přechodnou dobu a neměli zájem o údržbu domů a veřejných prostranství.

Poválečná obnova města začala demolicemi polorozpadlých objektů. V centru města, zvláště na Hošťálkově náměstí a ve Dvořákově ulici se objevily proluky, které začaly být zastavovány (některé nejsou zastavěné dodnes) po roce 1961, kdy byla vyhlášena městská památková rezervace. Byl připraven plán úprav 140 domů a opravy hradebního systému. Na vlastní realizaci však většinou chyběly finanční prostředky. Pozitivem bylo, že se mnoho staveb vyvarovalo neodborných stavebních zásahů. Chátrání centra města pokračovalo.

Obrázek č. 50 Letecký pohled na centrum města Žatce (Městská památková rezervace a část městské památkové zóny)

Zdroj: město Žatec, 2019.

Až do roku 1868 byl Žatec krajským městem, později sídlem Okresního hejtmantství. Správní funkce zvyšovala prestiž města a vytvářela z něj přirozené kulturní centrum. Po roce 1960 přestal být Žatec okresním městem, což se projevilo mimo jiné poklesem pracovních příležitostí a snížením kupní síly obyvatelstva. Po roce 1968 se západní část Severočeského kraje, včetně Žatce, stala sběrnou oblastí Romů,

přicházejících z Východoslovenského kraje. Část z nich byla umístována v městském centru, kde přispěli k devastaci památkově chráněných budov.

V období 70. a 80. let dochází k významné výstavbě sídlišť, zejména v západní a jižní části města. Jsou likvidovány cenné podměstské statky a rozsáhlé čtvrtě z 19. a počátku 20. století. Historické jádro města chátrá, a navíc ztrácí obyvatele.

Po roce 1989 nebylo možné, tak jako v jiných městech, navrátit domy a pozemky původním majitelům (Benešovy dekrety). Většina objektů v městském centru byla v rámci malé privatizace přednostně a nekoncepčně rozprodána nájemcům provozoven, a to bez jakýchkoliv podmínek nebo závazků vztahených k budoucí obnově nemovitostí. Mnozí z nových vlastníků brzy své domy prodali, zčásti spekulantům, kteří je nechávají chátrat a čekají na výhodnější podmínky pro prodej.

Po roce 1989 bylo zrušeno vojenské letiště, redukována vojenská posádka a činnost ukončily také některé stavební a strojírenské firmy, navazující na předválečnou výrobu (např. výroba šroubů a hřebíků). Podniky byly často umístěné přímo ve městě, snadno dostupné pěšky, a chodci tak přispívali k celkovému oživení veřejného prostoru.

Významnou změnu přinesla výstavba nové průmyslové zóny Triangl, která se nachází na dobře dopravně dostupném místě v prostoru bývalého armádního letiště Žatec, které bylo v období 2003–2006 kompletně zlikvidováno. Lokalita příleží k dálnici D7 Praha – Chomutov. Je určena především investorům, jejichž podnikatelské a investiční záměry jsou z oborů zpracovatelského průmyslu, dále oborů strategických služeb, technologických center nebo z oblasti výzkumu a vývoje. Dnes zde nachází zaměstnání značná část obyvatel Žatce. Nedostatek potřebných pracovních sil vedl k příchodu zahraničních agenturních zaměstnanců, kteří jsou často ubytováni v Žatci.

Lidé začali více nakupovat v nákupních centrech, tak jako jinde v ČR, takže došlo ke ztrátě obchodní a společenské funkce městského centra a ke zpomalení regenerace historického jádra.

V roce 1973 bylo Pražské předměstí připraveno k demolici. Rozsáhlé území, včetně historických chmelařských budov, mělo být plošně zdemolováno z důvodu připravované výstavby dalšího panelového sídliště. Jen shodou okolností a šťastných náhod k tomu nedošlo. Naštěstí se v roce 1989 od záměru upustilo.

Po roce 1989 došlo k přehodnocení řady záměrů. Naštěstí si Žatečtí uvědomili, že Pražské předměstí je architektonický unikát (urbanistický komplex dochovaných chmelařských staveb), nacházející se navíc uprostřed města. V roce 2003 Ministerstvo kultury ČR vyhlásilo Pražské předměstí za městskou památkovou zónu, obsahující soubor technických památek chmelařství.

V roce 2002 bylo ve městě vytipováno několik klíčových budov s cílem provést jejich konverzi. Jednalo se o jakési vlajkové projekty, které měly být pobídkou a inspirací i pro soukromé majitele a investory.

Zásadní význam v této souvislosti mělo otevření Chmelařského muzea (1997) a v roce 2003 přeměna historických skladů na Chrám Chmele a Piva. Jednalo se o dva významné impulsy, které vedly k nárůstu zájmu o obnovu a revitalizaci dalších budov ve městě.

Obrázek č. 51 Chrám Chmele a Piva. Novodobý symbol města a významný magnet návštěvnosti

Zdroj: město Žatec, 2019

Od roku 2003 tedy dochází k obnově a revitalizaci dalších historických objektů. Výhodou je, že přímo v Žatci se nachází sídlo výkonného orgánu státní památkové péče, což usnadňuje nejenom kontrolu, ale i komunikaci vlastníků s úřadem. V letech 2012 až 2014 došlo k pasportizaci 96 chmelařských staveb.

Zhruba před patnácti lety vznikla myšlenka mezinárodního zviditelnění žateckého historického a kulturního dědictví. Město podalo v roce 2017 žádost o zápis na Seznam světového dědictví UNESCO. Tato žádost byla neúspěšná, druhá se připravuje podat v roce 2021. Město se tedy dlouhodobě snaží o vytváření nového image města spojeného se zpracováním chmele.

3.1 Vymezení městského centra

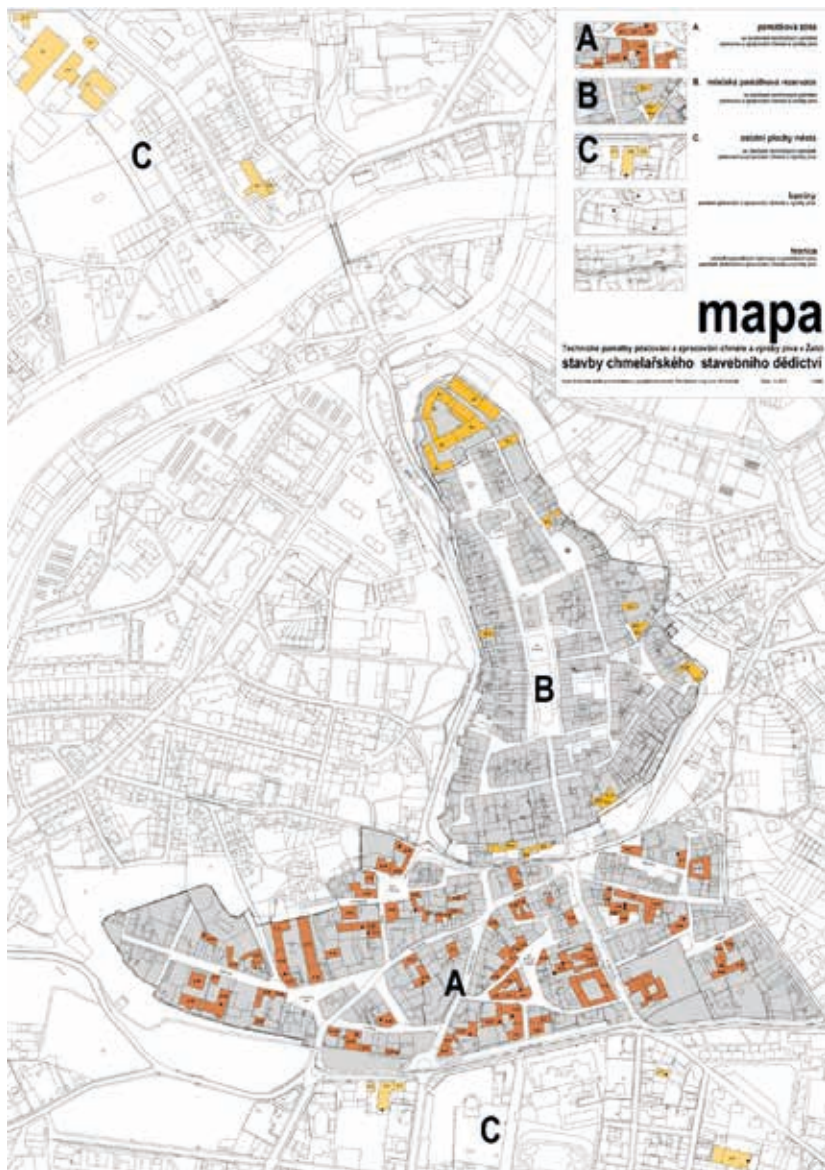
Městské centrum Žatce chápeme jako zóny A a B na následující mapě. Jedná se o území městské památkové rezervace (MPR) a městské památkové zóny (MPZ).

Městská památková zóna byla vyhlášena vyhláškou MK ČR č. 108/2003 Sb. o prohlášení území s historickým prostředím ve vybraných městech a obcích za památkové zóny a určování podmínek pro jejich ochranu, ze dne 1. dubna 2003. Pražské předměstí je oblastí s vysokou koncentrací staveb technických památek pěstování a zpracování chmele z 19. a 20. století. Nemovitou kulturní památkou s přiděleným rejstříkovým číslem jsou v současné době (2015) 4 objekty v celkovém souboru 75 objektů a proces zajištění zvýšené ochrany ještě není ukončen.

Městská památková rezervace – severně navazuje na část A. Jedná se o historické centrum města Žatce, které je památkovou rezervací již od roku 1950 a v právním ochranném režimu oficiálním vyhlášením Městské památkové rezervace v roce 1961 Ministerstvem školství a kultury. V tomto území se aktuálně nachází 139 nemovitých chráněných památek. Zejména jde o měšťánské domy a sakrální stavby.

Část C je **uceleným areálem historického pivovarského komplexu, architektonicky velmi hodnotným a výrazově zcela specifickým celkem postaveným v jednotném novorenesančním slohu v krátkém období na počátku 20. století.** Areál pivovaru společnosti Antona Drehera v ulici Chomutovská byl po základních průzkumných a popisných aktivitách odborné organizace Ministerstvem kultury v roce 2015 prohlášen za kulturní památku a zapsán do Ústředního seznamu nemovitých kulturních památek.

Obrázek č. 52 Centrum města Žatce. Zóny A a B chápeme jako městské centrum

Zdroj: město Žatec, 2020

3.2 Návštěvnost městského centra v Žatci

V této subkapitole vycházíme z výsledků dotazníkového šetření návštěvníků centra města Žatce, které se konalo na podzim 2019. Celkem bylo úspěšně dotázáno 540 respondentů.

Image městského centra

Dotazníkové šetření ukázalo, že návštěvníci hodnotí centrum města pozitivně. Nejvíce si je spojují s historickým jádrem, s náměstím Svobody, s radnicí, morovým sloupem a dalšími významnými stavbami. Podobné výroky tvoří více než 1/3 z celkového počtu asociací (36,8 %). Další významnou skupinu tvoří asociace spojené s chmelem, chmelařstvím, pivem a pivovarem (28,1 %). Bohužel nízký podíl pozitivních výroků se týkal oblasti nakupování, trhů (1,9 %) a gastronomie (3,1 %). Stejně tak velmi málo respondentů si centrum města spojuje s volným časem, setkáváním, procházkami apod. Jedná se o výzvu, na kterou by měla reagovat připravovaná revitalizační strategie.

K nejvýznamnějším negativním prvkům image městského centra patří sociální problémy spojené s romskou komunitou (4,7 %), dále nedostatečná vitalita a nedostatečná nabídka městského centra (3,5 %) a také větší počet nevyužívaných objektů, často ve špatném technickém stavu, které hyzdí okolí (3,1 %).

Důvody návštěvy městského centra

Existují různé důvody, proč lidé centrum města navštěvují. Nejčastějším důvodem je návštěva stravovacích zařízení, restaurací, kaváren a cukráren (47,8 % respondentů), dále využívání veřejných služeb (úřady, lékař), nakupování a komerční služby jako banky, čistírny apod. (39,6 %) a setkávání s rodinou, příbuznými a známými (34,4 %). Více jak 1/3 respondentů uvedla, že centrum města navštěvuje z pracovních důvodů a 16,7 % tu trvale bydlí.

Graf č. 1 Nejčastější důvody návštěvy centra města Žatce (2019) v %. Respondenti mohli uvést více odpovědí.

Zdroj: vlastní zjištění, 2019 (n=540)

Jak uvádí Gehl (2012), městskému centru vdechuje život především pohyb, pobyt a činnost lidí na veřejných prostranstvích. Základní hnací silou života města jsou tedy aktivity. Obyvatelé se v městských centrech setkávají, zastavují se na pár slov s přáteli, dělají každodenní pochůzky, nakupují, vodí děti do školy, procházejí se. Návštěvníci obdivují historické památky a atmosféru města, naslouchají útržkům rozhovorů, pozorují, kupují si suvenýry. Souhrnem těchto jednotlivých činností, drobných úkonů a vzájemně nesouvisejících aktivit město ožívá. Jednou z nejdůležitějších charakteristik městských center jako veřejných prostranství je právě přítomnost ostatních lidí, událostí, zdrojů inspirace a podnětů. Dánský architekt Jan Gehl v této souvislosti rozlišuje tři úrovně sociální součinnosti a aktivit ve veřejném prostoru. Každá z nich přitom klade velmi rozličné požadavky na fyzické prostředí.

Nezbytné aktivity jsou víceméně vynucenými aktivitami. Patří sem chození do školy a do práce, nakupování, čekání na autobus, nejrůznější zařízení atd. Protože jsou všechny nezbytné, nemá na ně fyzické a materiální prostředí příliš velký vliv. Probíhají po celý rok, téměř za všech okolností a víceméně nezávisle na vnějším prostředí. Jejich účastníci zkrátka nemají na vybranou.

Volitelné aktivity jsou takové, které jejich účastníci provozují jenom když chtějí a jestliže jim to umožňuje místo a čas. Jsou zcela jiné povahy než předchozí aktivity. Tato kategorie zahrnuje aktivity jako procházky, postávání a pozorování okolního života, sezení nebo slunění. Tyto aktivity probíhají jenom za optimálních venkovních

podmínek, když k tomu vybízí příjemné počasí a místo. Jsou tedy závislé na venkovních fyzických a materiálních podmínkách.

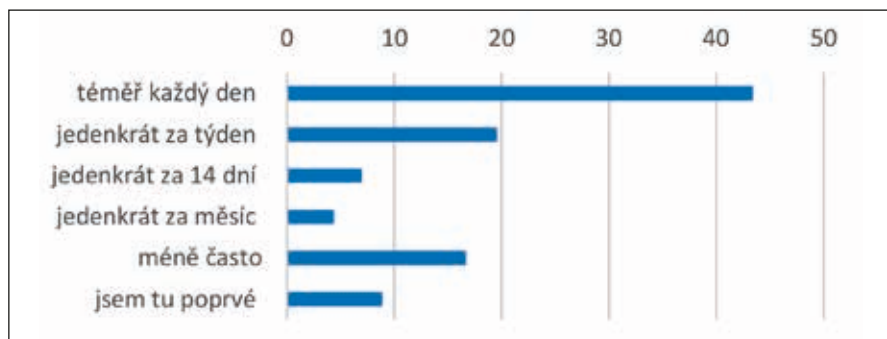
Společenské aktivity jsou všechny, které závisejí na přítomnosti jiných lidí na veřejných prostranstvích. Patří mezi ně hrající si děti, zdravíení a konverzace i nejrůznější veřejné aktivity. Nejrozšířenější společenskou aktivitou jsou pasivní kontakty, tedy prosté pozorování jiných lidí a jejich poslouchání. Objevují se spontánně jako přímý důsledek toho, že se lidé pohybují a pobývají na stejných místech. Společenské aktivity jsou tedy nepřímou podporovány tam, kde jsou nezbytným a volitelným aktivitám poskytnuty lepší podmínky.

Princip výskytu jednotlivých úrovní aktivit je jednoduchý. Jsou-li venkovní prostory nekvalitní, vyskytují se v nich jenom nezbytně nutné aktivity. Když mají venkovní prostory vysokou kvalitu, nezbytné aktivity probíhají přibližně stejně často, mají však jasnou tendenci se prodlužovat, protože materiální podmínky jsou lepší. Navíc se tak začne objevovat široká škála volitelných aktivit, protože místo a situace nyní lákají, aby se zde lidé zastavili, posadili, najedli nebo si hráli. Všude, i v městských centrech přitom platí, že lidé a lidské aktivity přitahují jiné lidi. Shromažďují se a pohybují společně s dalšími a hledají si místo poblíž ostatních. Nové aktivity začínají v těsné blízkosti událostí, které už probíhají. Zkrátka: lidé jsou tam, kde jsou lidé. Volitelné a společenské aktivity tvoří asi 1/3 (34 %) všech aktivit, které lidé v centru města realizují. Cílem revitalizační strategie by mělo být zvyšovat podíl těchto aktivit.

Frekvence návštěv městského centra

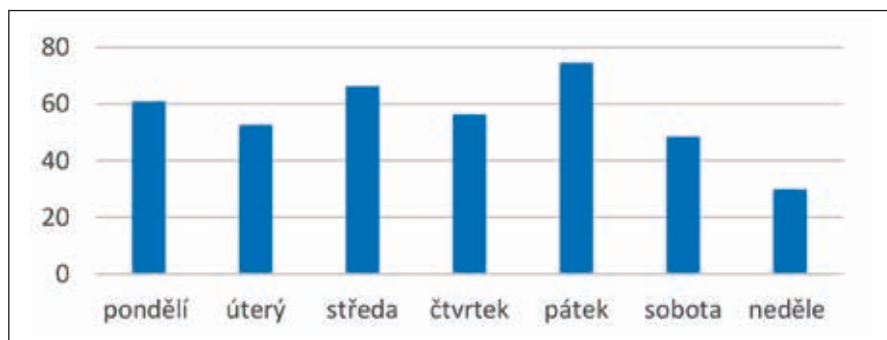
Městské centrum většina oslovených návštěvníků navštěvuje téměř každý den, nebo alespoň jednou týdně (63,0 % respondentů). Méně často navštěvují střed města většinou lidé z okolí Žatce (11,4 %). Zbytek tvoří návštěvníci – turisté, kteří do města přijíždějí méně často anebo tu jsou poprvé. Podrobnější informace jsou obsaženy v grafu č. 2.

Graf č. 2 Frekvence návštěvnosti centra města Žatce. Podíl respondentů v %.

Zdroj: vlastní zjištění, 2019 (n=540)

Graf č. 3 Nejčastější dny, kdy respondenti navštěvují městské centrum Žatce v % (mohli vybrat všechny dny v týdnu).

Zdroj: vlastní zjištění, 2019 (n = 540)

Ukazuje se, že největší návštěvnost centra města je ve všední dny, hlavně v pátek. To souvisí hlavně s nakupováním před víkendem. V pondělí a ve středu se projevují úřední hodiny městského a dalších úřadů. O víkendu je návštěvnost menší. V neděli je přibližně poloviční, ve srovnání s pracovními dny.

Více než polovina návštěvníků přichází na krátkou dobu, pouze 45,2 % se jich zdrží více než dvě hodiny.

Nejčastějším způsobem, jak se lidé do centra města dopravují, je osobním automobilem (45,4 %), pěšky (33,5 %) anebo využívají městskou hromadnou dopravu (20,8 %). Na kole přijíždí pouze 0,4 % respondentů.

Co lidé v centru města nejvíce nakupují

Z následující tabulky vidíme, kde obyvatelé města Žatce nejvíce nakupují. Respondentům byly nabídnuty tři možnosti: v centru města, mimo centrum a v jiném městě. To znamená, že konkurentem maloobchodu v centru města jsou jak obchody mimo toto centrum (v okrajových částech města), tak i jiná města a v neposlední řadě online nakupování.

Žatec, jakožto mikroregionální centrum, díky počtu obyvatel a velikosti spádového území samozřejmě neuspokojuje všechny potřeby a přání místních obyvatel. Tam, kde nabídka odpovídá poptávce, je v podstatě otázka potravin. Mimo město, v centrech vyššího řádu obyvatelé Žatce nakupují především bytové doplňky (55,0 %), hodiny a klenoty (54,3 %), mobilní telefony 45,2 %, spotřební elektroniku (37,7 %), sport, hry, hobby a hračky (39,1 %).

V centru města obyvatelé nakupují především knihy (62,6 %), kancelářské potřeby (54,8 %), drogistické zboží a parfémy (43,1 %), optiku (34,7 %) anebo hodiny a klenoty (30,3 %). To znamená, že se jedná především o specializované zboží, jehož požadovanou šířku a hloubku sortimentu nenabízejí např. supermarkety a malé hypermarkety v ostatních částech města.

Tabulka č. 1 Místa, kde nakupují návštěvníci centra města Žatce (2019). Podíl respondentů, kteří daný sortiment většinou nakupují na daném místě.

	centrum	mimo centrum	jiné město
potraviny	28,8	68,5	2,7
drogerie a parfumerie	43,1	48,4	8,5
oděvy, textil	19,5	72,4	8,1
obuv, kožené zboží	22,0	66,1	11,9
hodiny, klenoty	30,3	15,4	54,3
spotřební elektronika	8,2	54,1	37,7
mobilní telefony	27,0	27,8	45,2
kancelářské potřeby	54,8	24,4	20,8
bytové doplňky	11,4	33,6	55,0
sport, hry, hobby, hračky	8,7	52,2	39,1
optika	34,7	15,3	50,0
knihy	62,6	19,0	18,4

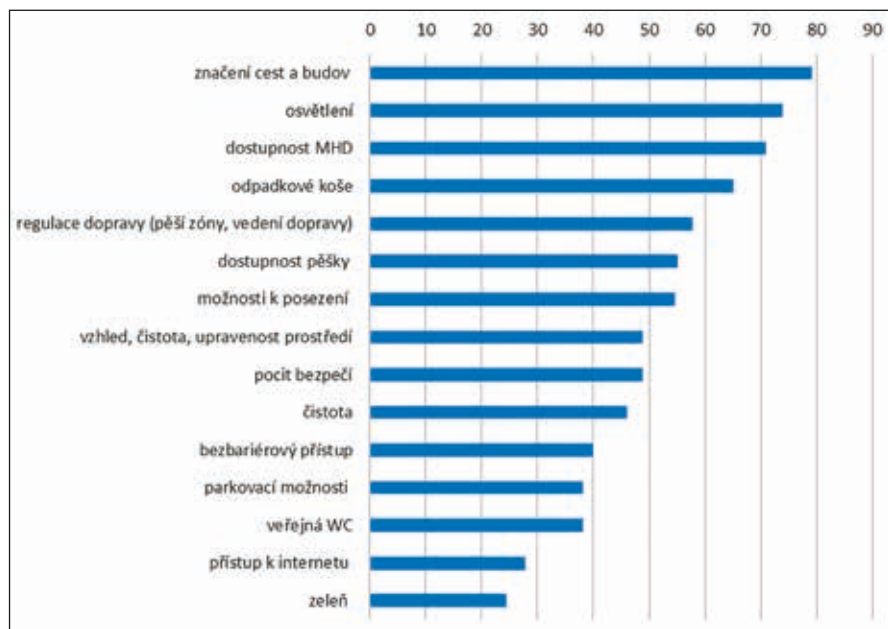
Zdroj: vlastní zjištění, 2019 (n=540)

Nákupní chování lidí ovlivňuje také **online nakupování**. Výzkum ukázal, že obyvatelé Žatce online nakupování využívají podobně jako lidé v ČR. Nejvíce prostřednictvím internetu nakupují obuv a kožené zboží (42,4 %), dále bytové doplňky (38,2 %), sportovní zboží, hry, hračky (25,3 %), ale i potraviny (18,6 %). Nejméně z nabízených možností přes internet nakupují drogistické zboží a parfémů (6,3 %) a kancelářské potřeby (14,8 %).

Hodnocení atraktivity městského centra

Výzkum ukázal, že lidé jsou nejvíce spokojeni se značením cest, s osvětlením, dopravní dostupností jak městskou hromadnou dopravou, tak pěšky. K aspektům, u nichž převažovalo negativní hodnocení, patří zezeň, přístupnost internetu, veřejná WC, parkovací možnosti, bezbariérový přístup a čistota, vzhled a upravenost prostředí.

Graf č. 4 Hodnocení atraktivity městského centra podle jednotlivých aspektů. Podíl respondentů v %, kteří zhodnotili pozitivně (známkou 1 a 2).

Zdroj: vlastní zjištění, 2019 (n=540)

Hodnocení nabídky obchodu, služeb, gastronomie a volnočasových aktivit

Návštěvníci města hodnotí nabídku obchodu a služeb spíše negativně. Asi 1/4 respondentů (28,7 %) hodnotí pozitivně pestrost a kvalitu nabídky. Pro většinu je mix obchodů a služeb neatraktivní. Podobně pouze 1/3 respondentů (33,6 %) hodnotí pozitivně vzhled a interiér obchodů. Nejvíce jsou respondenti spokojeni s otevírací dobou.

V oblasti maloobchodu by návštěvníci uvítali větší počet obchodů, jejich větší pestrost a také vyšší kvalitu. Nejvíce postrádají potraviny, obuv, oděvy a farmářské trhy (místní produkty).

Výzkum ukázal, že by návštěvníci městského centra uvítali pestřejší gastronomickou nabídku, více druhů kuchyní, zajímavější výběr jídel a také obecně vyšší úroveň gastronomie.

V oblasti volnočasové nabídky jim chybí nabídka pro děti a mládež a pro rodiny s dětmi, stejně tak jako pravidelné kulturní a hudební akce a v neposlední řadě atraktivnější veřejné prostory: více laviček, odpočinkových míst, zeleně a vodních prvků.

Co by se muselo změnit, aby lidé městské centrum častěji navštěvovali?

Na přímou otevřenou otázku, co by muselo změnit, aby lidé častěji navštěvovali městské centrum, nejčastěji odpovídali kvalita veřejných prostranství, maloobchod a služby, gastronomie a více kultury a kulturních akcí. Všechny odpovědi na tuto otázku jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka č. 2 Co by se muselo změnit, aby lidé více navštěvovali městské centrum?

Podíl daných požadavků na jejich celkovém počtu, které respondenti uvedli (v %).

Kvalita veřejných prostranství (26,1 %)

Vzhled a úprava fasád (8,0 %)
Více možností k posezení, lavičky (5,8 %)
Bezpečnost, policejní hlídky (4,0 %)
Zeleň (2,9 %)
Čistota a upravenost (2,9 %)
Využít prázdné domy (2,5 %)

Maloobchod a služby (22,5 %)

Obchody, šíře a hloubka sortimentu (17,0 %)
Trhy (1,8 %)
Otevírací doby (1,4 %)
Služby (1,4 %)
Personál (0,5 %)
Výstavba nákupního centra (0,4 %)

Gastronomie (20,7 %) Restaurace (9,4 %) Kavárny (4,7 %) Cukrárny (1,8 %) Noční život (1,3 %) Předzahrádky (1,1 %) Rychlé občerstvení (1,1 %) Mobilní gastronomie, zmrzlina apod. (0,9 %) Taneční kavárna (0,4 %)
Kultura, kulturní a společenské akce (9,0 %) Kulturní akce (8,0 %) Galerie (0,9 %) Nové muzeum (0,1 %)
Vytačit sociálně nepřizpůsobivé obyvatelstvo, omezit sociální bydlení v městském centru (8,3 %)
Volnočasové aktivity (6,5 %) Volnočasová nabídka pro děti a mládež (2,5 %) Zábava (1,4 %) Relaxace (0,7 %) Pořádání prohlídek centra města s průvodcem (0,7 %) Skatepark (0,3 %) Sportovní akce (0,3 %) Kulturní a vzdělávací centrum (0,3 %) Volnočasové centrum pro mládež (0,3 %)
Doprava, mobilita (6,2 %) Více parkovacích míst (2,5 %) Opravené chodníky (1,4 %) Cyklostezky (1,1 %) Bezbariérový přístup (0,5 %) Zavést časově placené parkování (0,4 %) Autobus zdarma pro seniory (0,3 %)
Lepší informovanost a propagace o tom, co se v centru města děje (0,4 %)
Vytvořit nějaký návštěvnický magnet (0,4 %)

Zdroj: vlastní zjištění, 2019 (n=540)

3.3 Podnikání v centru města Žatce

Charakteristika podnikatelských objektů

Během terénního šetření bylo v centru města Žatce (vymezené jako územní městské památkové zóny) identifikováno 91 podnikatelských subjektů patřících do kategorie maloobchodu, osobních služeb (kosmetika a kadeřnictví = 15 subjektů), ubytování a stravování. Kromě toho jsou v centru města lokalizovány i další veřejné a soukromé služby (pobočky bank apod.). Většinou se jedná o osobní služby, jako je kadeřnictví a kosmetika (15), dále fitness centrum, cestovní kancelář, šicí služby, vzdělávací služby, fotoateliér apod.

Maloobchodní nabídku vytváří 10 obchodů s textilem, 8 s potravinami (specializované i nespecializované prodejny), hobby prodejny (4), optika, květinářství, papírnictví, klenoty, hračky, chovatelské potřeby, sklo – porcelán a dárkové předměty. V rámci terénního šetření (podzim 2020) bylo zaznamenáno dalších 26 maloobchodních provozoven, které byly v rekonstrukci nebo nevyužívané.

V centru města se dále nachází 7 ubytovacích a 14 stravovacích zařízení (včetně kaváren, cukráren a čajoven).

Vlastnická struktura

Podle katastru nemovitostí, spravovaným Českým úřadem zeměměřickým a katastrálním (říjen 2020), se většina nebytových objektů v městském centru nachází v soukromém vlastnictví. Celkem 180 objektů je v držení fyzických osob a 30 objektů v držení právnických osob. Ve vlastnictví města se nachází pouze 17 budov (asi 7 % objektů). Vedle budov Městského úřadu se jedná o městské divadlo nebo o Kněžskou bránu. Několik budov v Dlouhé ulici je dále ve vlastnictví Krajského ředitelství policie Ústeckého kraje. Chrám Nanebevzetí Panny Marie včetně přílehlé farnosti je ve vlastnictví Římskokatolické farnosti – děkanství Žatce. Několik dalších nemovitostí patří dvěma spolkům. Spolek Mederova domu vlastní stejnojmenný Mederův dům na náměstí 5. května a Svaz českých a moravských spotřebních družstev vlastní budovy v ulici J. Hory a na Hošťálkově náměstí.

Nevyužívané nebytové prostory

Během terénního šetření (říjen 2020) bylo dále zjištěno 26 nevyužívaných nebytových prostorů. Jednalo se o objekty prázdné, v rekonstrukci nebo o objekty nabízené k pronájmu. Většina těchto prázdných prostorů se nachází na Hošťálkově náměstí a na náměstí Svobody. Všechny zmíněné objekty jsou v držení soukromých subjektů, přičemž polovina jejich majitelů má trvalé bydliště v Žatci.

Zajímaly nás důvody nevyužívání, resp. plány majitelů s jejich budoucím využitím. Ve snaze zjistit více informací o příčinách/důvodech nevyužívání těchto nebytových prostorů, byli dotázáni vlastníci těchto objektů. Nakonec se podařilo telefonicky nebo e-mailem dotázat 10 majitelů. Pět majitelů uvedlo, že objekty využívá jako sklady. Potenciálních nájemců je podle názoru vlastníků málo, neboť výše nájmu se jim zdá vysoká. Tři vlastníci odpověděli, že měli dohodnuté nájemce, ale z důvodu korona krize z toho nakonec sešlo. Dva respondenti uvedli, že objekty nechtějí pronajímat, jeden objekt využívá jako sklad pro blízké ubytovací zařízení. Tři z uvedených nemovitostí jsou tři nebytové prostory nabízené k pronájmu prostřednictvím realitních webových stránek „sreality.cz“ a „bezrealitky.cz“.

Obrázek č. 53 Nevyužívané nebytové prostory v centru města Žatce (září 2020)

Zdroj: vlastní zjištění, 2020

Názory podnikatelů v oblasti maloobchodu a služeb na podnikání v centru města Žatce

Cílem dotazníkového šetření, které proběhlo na podzim 2020, bylo dále zjistit, jak podnikatelé hodnotí centrum města Žatce jako místo pro podnikání. Měli zhodnotit, jak lokalizace v centru města ovlivňuje úspěšnost jejich podnikání, jak by jim mohlo město pomoci, a naopak, co oni jsou připraveni městu nabídnout.

Celkem bylo osloveno (e-mailem nebo telefonicky) 72 podnikatelských služeb v oblasti maloobchodu, osobních služeb a gastronomie. Odpovědělo 33 subjektů. Návratnost dotazníků tak činila 45,8 %. Je nutno podotknout, že dotazování probíhalo v době pandemických opatření, kdy byly uvedené provozovny zavřeny. Z toho důvodu nechtěla část respondentů odpovídat.

Výzkum ukázal, že většina firem vznikla v posledních deseti letech, což naznačuje, že se firmy v centru města obměňují, vznikají nové, některé zanikají nebo odcházejí jinam. Jedná se o přirozený proces, který je typický pro vývoj maloobchodu a komerčních služeb v městských centrech. Všechny podniky patří do kategorie mikropodniků (do 10 zaměstnanců). Celkem 14 podniků nemá žádného zaměstnance (42 %). Jedná se většinou o živnostníky, kteří podnikají ve službách (kadeřnictví, kosmetika apod.) a zaměstnávají pouze sami sebe. Dalších 16 podniků má 1 až 5 zaměstnanců (49 %) a pouze 3 podniky mají 6 až 10 zaměstnanců (9 %). Posledně uvedení patří do kategorie ubytovacích a stravovacích zařízení.

Celkem 23 respondentů (70 %) podniká v pronajatých prostorách, z nich pouze 3 v prostorách ve vlastnictví města (9 %). Zbýlých 10 respondentů podniká ve vlastních prostorách (90 %).

Tržby sledovaných firem v posledních třech letech (2017 až 2019) mírně rostly, případně měly setrvalý stav. Pouze 3 respondenti uvedli, že se jejich tržby v uvedeném období snížily, a to vlivem nákupních center mimo centrum města a také z důvodu rostoucího online nakupování. Na otázku, které faktory ovlivňují úspěšnost jejich podnikání, většinou uváděli kvalitu nabídky, investice do reklamy a vstřícnost k zákazníkům.

Dále nás zajímal vliv online nákupů na vývoj tržeb zmíněných podniků v letech 2017 až 2019. Nejvíce respondentů uvedlo, že online nákupy neměly žádný vliv na vývoj jejich tržeb. Jednalo se především o firmy z oblasti služeb. Negativní dopad mělo online nakupování na 3 firmy. Jednalo se o firmy, které samy online prodej nenabízejí. Ti, co online prodej nabízejí, všichni uvedli, že mělo pozitivní vliv na vývoj jejich tržeb. Pokud jde o online prodej, tak ho provozuje pouze 7 respondentů, 3 respondenti jej připravují. Z maloobchodních firem online prodej nabízí pouze 3 subjekty.

Další otázka se týká vývoje tržeb během korona krize (2020). Pouze 2 podniky zaznamenaly růst tržeb. Jedná se o obchody s online prodejem, zaměřené na prodej

přírodních léčiv a na prodej a servis počítačů. Další obchod zaměřený na prodej dárkových předmětů uvedl, že tržby v kamenné prodejně klesly o 50 %, nicméně jejich online prodej vzrostl o 200 %. Zbývajících 25 respondentů uvedlo snížení tržeb, které se u jednotlivých firem pohybuje od 10 % do 95 %. V případě obchodů, kadeřnických a kosmetických služeb tržby poklesly pod 50 %, v případě stravovacích služeb to bylo v průměru 60 % a u ubytovacích služeb 80 %.

Dále byli respondenti požádáni, aby zhodnotili umístění jejich provozovny a podnikatelské prostředí v centru města.

Graf č. 5 Hodnocení podnikatelského prostředí ve městě Žatci očima podnikatelů v obchodu a ve službách v centru města (2019). Průměrné známky 1–5.

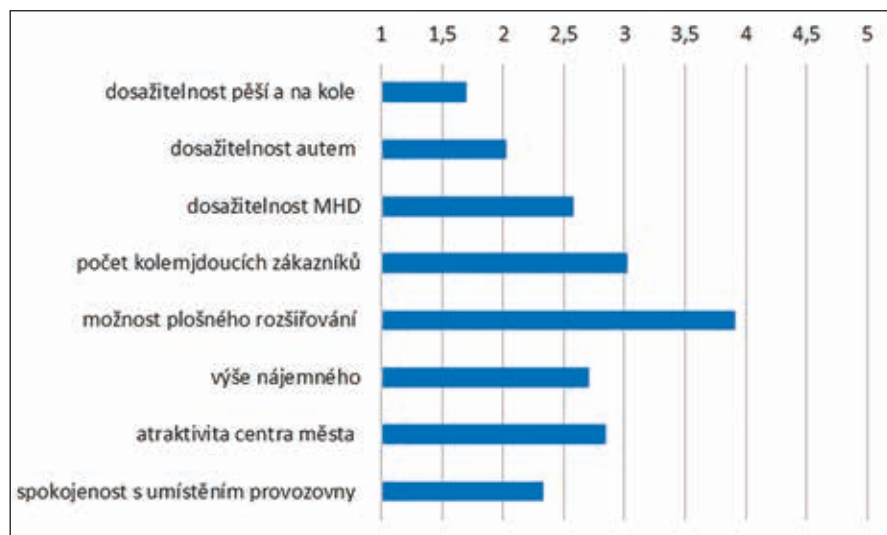

Zdroj: vlastní zjištění, 2020 (n=33)

Výsledky hodnocení podnikatelského prostředí dopadly spíše negativně. Všechna kritéria, až na dopravní dostupnost a obslužnost, byla hodnocena horší známkou než 3. Nejhorší byla hodnocena podpora podnikání ze strany městské samosprávy (4,21). Pouze jeden respondent uvedl, že je spíše spokojen. Stejně tak místní podnikatelé negativně hodnotili informovanost o strategických cílech a rozvojových záměrech města (3,48). Podprůměrně respondenti hodnotí také image města jako zajímavého místa pro investování a podnikání (3,63). Jako horší než průměrná byla hodnocena i kupní síla obyvatelstva (3,55) a celková kvalita života ve městě (3,30). Jak dostupnost a kvalita pracovní síly (3,34), nabídka a cena

nemovitostí (3,69), náklady na energie, plyn a odpady (3,19) byly hodnoceny jako průměrné. Nejlépe byla hodnocena dopravní dostupnost a jeho obslužnost veřejnou dopravou (2,67).

Graf č. 6 Spokojenost s lokalizací podniků z oblasti maloobchodu a služeb v centru města Žatce (2019). Průměrné známky 1–5.

Zdroj: vlastní zjištění, 2020 (n=33)

Hodnocení polohy (umístění) provozovny bylo obecně lepší než hodnocení podnikatelského prostředí ve městě jako celku. Většina respondentů je spíše spokojena s umístěním a dosažitelností provozovny (průměrné hodnocení 2,33). Nejvíce nespokojeni jsou s nemožností plošného rozšiřování provozoven (průměrné hodnocení 3,92; souvisí se středověkou parcelací a památkovou ochranou objektů v centru města) a dále s počtem kolemjdoucích (potenciálních) zákazníků (průměrné hodnocení 3,03), což souvisí s nedostatečnou atraktivitou a vitalitou centra města z hlediska nakupování a trávení volného času. Výši nájemného většinou respondenti hodnotili známkou 2,71. Podnikající ve vlastních prostorách proto výši nájemného hodnotili pozitivněji než podnikající v pronajatých prostorách. Liší se hodnocení různých forem dopravní dosažitelnosti. Nejlépe byla hodnocena dosažitelnost pěšky a na kole (1,70), o něco hůře dosažitelnost osobním automobilem (2,03) a nejhůře dopadla dosažitelnost městskou hromadnou dopravou (2,58), která

do centra města vymezeného jako městská památková zóna v podstatě nezajíždí. Atraktivita centra města pro podnikání byla celkově hodnocena jako průměrná (2,85).

Po hodnocení umístění provozovny následovaly dvě otevřené otázky. První z nich se týkala výhod a nevýhod spojených s polohou provozovny. V této souvislosti respondenti uváděli spíše negativní aspekty jejich podnikání v centru Žatce.

Tabulka č. 3 Výhody podnikání v centru města Žatce očima podnikatelů v maloobchodu a službách

- atraktivní prostředí – historické centrum, památky
- relativně dobrá dopravní dostupnost
- nižší nájem
- vhodné venkovní prostory pro pořádání různých akcí
- možnosti parkování před prodejnou/provozovnou
- koncentrace služeb a obchodu na jednom místě
- podloubí poskytující úkryt před nepříznivým počasím

Zdroj: vlastní zjištění, 2020 (n=33)

Tabulka č. 4 Nevýhody podnikání v centru města Žatce očima podnikatelů v maloobchodu a službách

- prázdné, neživé, neatraktivní centrum města (je spíše periferií)
- komplikované parkování a zásobování, placené parkování
- nedostatek zákazníků
- zanedbávaná a opomíjená část města
- nezáměr města podporovat podnikatelské subjekty
- nefunkční koncepce cestovního ruchu
- nedostatek reklamních prostorů
- chybí nějaký magnet či důvod, proč by obyvatelé Žatce navštěvovali centrum města
- nedostatečný úklid centra
- starší domy mají vyšší provozní náklady (vytápění)
- koncentrace nepřízřivých obyvatel a s nimi spojený hluk, nepořádek a obavy o bezpečnost
- vysoké nájem
- chybí zastávka MHD (nejbližší na Kruhovém náměstí)

Zdroj: vlastní zjištění, 2020 (n=33)

Z výše uvedených silných a slabých stránek vyplývá, že respondenti hodnotí podnikání v městském centru rozdílně. Ti úspěšnější hodnotí polohu spíše jako výhodu a pohlíží více do budoucna. Zatímco ti, kterým klesají tržby nebo je „tlačí“ vysoký nájem, vnímají centrum jako „periferii“ z hlediska množství zákazníků. Stejně tak se liší názory na otázku parkování. Podnikatelé, před jejichž provozovnou nebo v blízkosti lze zaparkovat, hodnotí svoje umístění lépe než podnikatelé, kteří takovou výhodu nemají.

Dále nás zajímalo, zda lokalita, kde podnikají, splňuje jejich očekávání, anebo uvažují o tom, že by se přestěhovali na místo, které by lépe vyhovovalo jejich potřebám. Výzkum ukázal, že 8 podnikatelů (24 %) přemýšlí o možnosti přestěhování. Mezi nejčastěji uváděné důvody patří výše nájemného a celkové provozní náklady. Téměř všichni respondenti uvažující o přestěhování podnikají v pronajatých prostorech. Zbývajících 25 respondentů (76 %) odpovědělo, že o přestěhování neuvažují, přičemž pouze dva sdělili důvody – je jim vlastnictví objektů, v nichž podnikají.

Na otázku „Jakým způsobem by mohlo město (městská samospráva) podpořit vaše podnikání“ odpovědělo 21 respondentů (64 %). Nejčastěji byly zmiňovány možnosti uvedené v tabulce:

Tabulka č. 5 Jakým způsobem by mohlo město (městská samospráva) podpořit vaše podnikání v centru města Žatce? Náměty podniků z oblasti maloobchodu a služeb.

■ speciální podpora aktivit, které povedou k oživení městského centra ■ důslednější realizace strategického plánu města a koncepce rozvoje cestovního ruchu ■ kompenzace podnikatelských ztrát souvisejících s prací filmařů a akcí pořádaných městem ■ oživení veřejných prostorů ■ nabídka reklamních ploch či reklam v místním tisku ■ vyhrazené parkování pro návštěvníky před provozovny ■ vymezení míst pro parkování zásobovacích aut ■ více parkovacích míst ■ podpora kvalitního bydlení v městském centru ■ nižší nájemné nebytových prostorů v objektech ve vlastnictví města ■ dotace na udržení obchodů v centru města ■ větší množství kulturních akcí – přilákání více zákazníků z řad místního obyvatelstva i turistů

Zdroj: vlastní zjištění, 2020 (n=33)

Na otázku „Co by se podle vašeho názoru mělo udělat pro zatraktivnění městského centra?“ odpovědělo 26 respondentů (79 %). Nejčastěji byly uváděny náměty, které jsou obsaženy v následující tabulce.

Tabulka č. 6 Co by se podle vašeho názoru mělo udělat pro zatraktivnění centra města Žatce? Náměty podniků z oblasti maloobchodu a služeb.

- širší nabídka a vyšší kvalita obchodů a služeb
- kvalitní bydlení pro mladé lidi nebo obyvatele s vyššími příjmy („podpora bydlení pro slušné lidi“)
- snížení počtu ubytoven pro řešení problémů s nepřízpůsobivými občany
- restaurace, hospody a pivní atrakce/akce/památky,
- větší množství míst k posezení (kavárny, restaurace)
- více zeleně v městském centru
- zpřístupnění kostela Nanebevzetí Panny Marie a žateckého podzemí
- nižší nájemné pro podnikatele (nejenom v městských objektech)
- vytvoření atraktivního programu na podporu drobného podnikání
- oprava prázdných budov a obnovení uzavřených obchodů
- zajištění vyšší bezpečnosti v centru města
- lepší udržování čistoty – pokutování osob, které znečišťují veřejná prostranství, více odpadkových košů atd.
- pořádání více kulturních akcí a trhů; podpora také menších, pravidelně se konajících kulturních akcí, oživujících ulice a náměstí
- marketing a propagace nabídky v městském centru, včetně podniků, které jsou zde lokalizovány

Zdroj: vlastní zjištění, 2020 (n=33)

Nakonec jsme se zeptali, jakým způsobem by byli ochotni přispět k oživení centra města? Na tuto otázku odpovědělo pouze 21 respondentů (64 %). Odpovědi lze rozdělit do tří skupin.

První, nejpočetnější skupinu (64 %) tvoří ti, kteří již přispívají. Hlavně tím, že podnikají v centru města (spoluvytváříme jeho nabídku), starají se o rozvoj vlastní nemovitosti a jeho okolí (úklid, údržba fasády, květiny v oknech), snaží se rozšiřovat svoji nabídku pro obyvatele i turisty, účastní se akcí pořádaných v městském centru atd. To byly nejčastější odpovědi. Kromě toho 5 respondentů uvedlo, že poskytují výhodné ceny pro ubytované turisty, pořádají veřejné akce nebo se snaží sponzorovat akce organizované městem. Zazněla také odpověď „volíme zástupce do místní samosprávy, kteří mají mít schopnost tuto situaci ve městě změnit“.

Další skupinu tvoří ti, kteří nabízejí něco navíc, co by do městského centra přilákalo více návštěvníků a pomohlo i dalším podnikatelům (21 %). Například tím, že budou provozovat nebo sponzorovat pravidelné hudební akce na náměstí nebo nabídnou více míst pro sezení před svými provozovny.

Poslední skupinu (15 %) tvoří ti, kteří uvedli, že se jedná o úkol města anebo že nemají nic, čím by mohli přispět.

Můžeme-li výsledky dotazníkového šetření shrnout, tak se ukazuje, že podnikání v centru města Žatce není jednoduché. Málo zákazníků, konkurence nákupních center mimo městské centrum, výše nájmu neodpovídají jejich příjmům, resp. maloobchodnímu obratu, malá atraktivita centra města jako místa pro trávení volného času apod. Na druhé straně většina podnikatelů chce v centru města do budoucnosti zůstat.

Kritizují místní samosprávu, že jejich problémům nevěnuje dostatečnou pozornost. Vyčítají jí, že nepodporuje podnikání v městském centru. Na druhé straně to, že byli ochotni se zúčastnit tohoto výzkumu a odpovídat i na otevřené otázky, je důkazem, že mají zájem se do revitalizace městského centra zapojit a jsou ochotni se na společných aktivitách podílet jejich sponzorováním nebo jiným způsobem.

3.4 Prázdné budovy v centru města Žatce

Centrum města Žatce se vyznačuje také velkým počtem prázdných a nevyužívaných bytových prostorů. Co je to nevyužívaný dům je složitá otázka. Chybí jejich evidence. Podle městského architekta (listopad 2020) se jich ve městě nachází kolem 100. V rámci naší analýzy jsme se zaměřili na viditelně chátrající a neudržované budovy. Jedná se o problém, o kterém se dlouhodobě zmiňují také strategické a koncepční dokumenty města. Také výsledky dotazníkového šetření návštěvníků městského centra ukázaly, že se jedná o závažný problém, který významným způsobem snižuje kvalitu veřejných prostranství.

Podle webových stránek Prázdné domy (www.prazdnedomy.cz) bylo město Žatec v roce 2017 na šestém místě v počtu prázdných budov v katastrálním území, s celkovým počtem 32 prázdných budov. V listopadu 2020 jich bylo evidováno 67.

Na základě webových stránek „Prázdné domy“ a našeho terénního výzkumu jsme v centru města identifikovali 20 prázdných domů, z nichž pět je v současné době v rekonstrukci. Většina prázdných budov se nachází v severní části městského centra – v ulici J. Hory a na Žižkově náměstí. Budova na Žižkově náměstí 88 je zčásti rekonstruována. Rekonstrukce byla zatím provedena pouze ze strany Žižkova náměstí, druhá část budovy směrem do ulice J. Hory je prázdná, nerekonstruovaná. Budovy v této části byly obytné (Prázdné domy, 2017). Pouze budova na Žižkově náměstí 83 dříve sloužila také jako sladovna, nyní slouží jako sklad pro Žatecký pivovar.

Obrázek č. 54 Prázdné budovy v centru města Žatce (2020)

Zdroj: vlastní zjištění, 2020

3.5 Analýza silných a slabých stránek, hrozeb a příležitostí centra města Žatce

Na základě situační analýzy a diskusí v pracovní skupině byla v listopadu 2020 provedená následující SWOT analýza.

Silné stránky:

- pozitivní image města Žatce a jeho městského centra spojená s bohatou historií, památkami, chmelem a pivem
- relativně dobrá dopravní dostupnost městského centra
- největší muzeum zaměřené na prezentaci pěstování a zpracování chmele na světě
- tradice mezinárodních konferencí s mezinárodní účastí
- dlouholetá tradice chmelařských slavností
- moderní návštěvnické/turistické centrum (Chrám Chmele a Piva)
- vytváření stále nových muzejních expozic, spojených s místní historií, kulturou a pěstováním chmele
- aktivity místních spolků a občanských sdružení

Slabé stránky:

- klesající počet bydlících obyvatel
- nízká atraktivita městského centra pro podnikání, investování a bydlení
- značný počet neobývaných bytů a nevyužívaných nebytových prostorů
- nedostatečná nabídka maloobchodu a služeb
- počet a kvalita stravovacích zařízení (restaurace, kavárny)
- nedostatečná nabídka chmelových produktů, gastronomických specialit a suvenýrů
- volnočasové aktivity pro děti a mládež a rodiny s dětmi
- kvalita veřejných prostranství (neopravené fasády domů, nedostatek laviček a předzahrádek, málo zeleně, čistota, odpadové koše apod.)
- slabá identita místních obyvatel s městem a jeho historií a tradicemi
- nedostatečná komunikace, koordinace a spolupráce mezi klíčovými aktéry (městská správa, vlastníci nemovitostí, nájemci, podnikatelé, obyvatelé, neziskové organizace apod.)
- slabý marketing města a práce s veřejností (public relations)
- dopravní koncepce městského centra
- nepropojenost turistických cílů značenými trasami

Příležitosti:

- revitalizace veřejných prostranství („centrum města pro lidi“)
- úspěšný zápis města na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO a s tím spojené rozvojové příležitosti
- zvýšení povědomí o městě a jeho centru
- rozvoj poznávacího, kulturního, zážitkového a gastronomického cestovního ruchu
- příchod většího počtu návštěvníků jak z ČR, tak zahraničí
- zvýšení investiční atraktivity městského centra, příchod nových investorů
- modernizace a revitalizace bytového a domovního fondu v centru města
- příchod nových obyvatel, kteří dokáží ocenit život v malém historickém městě
- klimatická změna a zvýšený zájem o městskou zeleň
- lokalizace obchodního centra v centru města nebo na jeho okraji
- využití moderních informačních a komunikačních technologií (online nakupování, facebook apod.)
- meziobecní spolupráce a propojení nabídky městského centra s okolní krajinou pěstování chmele

Hrozby:

- odchod mladých lidí do větších měst
- problémy se získáváním pracovníků pro oblast maloobchodu, služeb a cestovního ruchu
- dopravní zatížení města
- zatížení městského centra cestovním ruchem (ztráta autenticity)
- stárnutí populace a nepřizpůsobení nabídky městského centra potřebám seniorů (mobilita, služby apod.)
- vysoká míra komercializace městského centra – pouze pro turisty a příjmově silné skupiny obyvatel
- změna klimatických podmínek a jejich negativní dopady (vznik tepelných ostrovů)
- nezájem obyvatel a podnikatelů o zachování historického a kulturního dědictví

3.6 Vize rozvoje centra města Žatce

Historie Žatce je úzce spojena s pěstováním a zpracováním chmele. Žatec se již od 90. let minulého století snaží realizovat řadu opatření, jejichž cílem je profilace města jako **světového centra pěstování a zpracování chmele**. Za tu dobu došlo k záchraně a obnově celé řady historických památek úzce souvisejících právě s chmelem. Kromě

toho byl postaven moderní **Chrám Chmele a Piva, který se stal symbolem města**. Jeho části byly postupně v letech 2010 až 2013 zpřístupněny. Stal se významnou návštěvnickou atrakcí nadnárodního významu (magnetem), popularizující žatecký chmel a způsoby jeho zpracování laické veřejnosti zábavnou formou. Právě „hravě edukativní“ pojetí celého projektu odpovídá moderní době, která staví na celoživotním vzdělávání s nejrůznější délkou a hloubkou poznávacích aktivit.

V historickém jádru města se nachází velké množství památek spojených s produkcí a zpracováním chmele. Město se snaží toto historické a kulturní dědictví nejenom chránit a zachovávat jeho autenticitu, ale také rozvíjet a zprostředkovávat návštěvníkům města.

Rozvojem vizí městského centra není zakonzervování historických památek nebo skanzen pod širým nebem, ale **vytvoření živého a atraktivního centra města s neopakovatelnou atmosférou a kvalitními veřejnými prostranstvími, které bude lákat jak rezidenty, tak návštěvníky k posezení, nákupům a trávení volného času**.

Revitalizace městského centra je tak úzce spojena s péčí o historické a kulturní dědictví města. Strategickým cílem je v této souvislosti zápis města na Seznam světového kulturního a přírodního bohatství UNESCO. Žatec je příkladem evropského města středověkého založení, které spojuje obraz historického jádra s měšťanskými domy s bohatou chmelařskou tradicí.

Strategické cíle revitalizace centra města Žatce

- zvýšení povědomí o nabídce městského centra = lepší marketing a marketingová komunikace
- vytvoření dopravní koncepce městského centra
- zlepšení informovanosti, komunikace, koordinace a spolupráce mezi klíčovými aktéry (městská správa, vlastníci nemovitostí, nájemci, podnikatelé, obyvatelé, neziskové organizace apod.)
- zlepšení nabídky v oblasti maloobchodu, služeb a gastronomie
- zlepšení volnočasových možností, zvláště pro děti, mládež a rodiny s dětmi
- trvalé zvyšování kvality veřejných prostranství
- zatraktivnění městského centra pro bydlení
- řešení problému prázdných a chátrajících objektů

Místo závěru

Soubor opatření, která by měla podpořit revitalizaci centra města Žatce, se v současné době připravuje (prosinec 2020). Kromě věcných opatření se při diskusích u kulatého stolu často zmiňovala potřeba zlepšení informovanosti, komunikace, koordinace

a spolupráce mezi klíčovými aktéry. To znamená mezi městskou správou, vlastníky nemovitostí, nájemci, podnikateli, obyvateli a občanskými/neziskovými organizacemi. Město se chce pokusit najít nové investory. V té souvislosti zamýšlí jednat také s místními firmami. S pivovarem Carlsberg, který je majitelem Žateckého pivovaru, s vlastníky nemovitostí a s dalšími podnikateli v oblasti maloobchodu, služeb a gastronomie.

V této souvislosti město zahájilo jednání s klíčovými aktéry o možnosti vytvoření profesionálního podnikatelského subjektu, který by inicioval a koordinoval revitalizační opatření a zabýval se také marketingem cestovního ruchu. Konkrétní podoba je zatím otevřená. Klíčové je, aby byly nejdříve definovány činnosti, které by měl takový subjekt vykonávat, dále je zapotřebí nalézt vhodnou právní formu, vytvořit efektivní organizační strukturu a dohodnout způsob financování. Existuje záměr propojit činnost takové organizace s konverzí areálu bývalého pivovaru Dreher s Chrámem chmele a piva a také s Žateckým pivovarem. Hledá se efektivní řešení založené na spolupráci a partnerství veřejného a soukromého sektoru.

Město Žatec také předpokládá pravidelná setkávání s klíčovými aktéry (včetně místních obyvatel) formou každoročních workshopů. Cílem by mělo být informování široké podnikatelské i občanské veřejnosti o realizovaných a připravovaných opatřeních v oblasti revitalizace městského centra (veřejných prostranství), péče o historické a kulturní dědictví a rozvoje cestovního ruchu. Informace se budou týkat také možností financování různých aktivit z veřejných dotačních zdrojů (město, kraj, stát, EU). Budou také zjišťovány potřeby a požadavky jednotlivých aktérů na revitalizaci městského centra.

3.7 Použité zdroje

- Gehl, J. *Města pro lidi*. Brno: Partnerství, 2012, 261 s. ISBN 978-80-260-2080-6.
- Hlaváček, P., Kopica, J. *Zmizelé Čechy – Žatec*. Paseka, 2010, 64 s. ISBN 978-80-7432-021-7.
- Holondřák, P. a kol. *Žatec: Historie, kultura, lidé*. Žatec: Nakladatelství Lidové noviny, 2004, 516 s. Dějiny českých měst. ISBN 80-7106-443-2.
- Ježek, J. Revitalizace městských center v ČR: aktéři, problémy, řešení, faktory úspěšnosti. In: Krbová, J., Ježek, J. (ed.). *Revitalizace městských center a veřejných prostranství v ČR*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 62–80. ISBN 978-80-7598-777-8.
- Management plan Žatec. In: Královské město Žatec [online]. 2013 [cit. 2020-11-13]. Dostupné z: <https://www.mesto-zatec.cz/mesto/unesco/>
- Strategický plán rozvoje města Žatce 2015-2020. In: Královské město Žatec [online]. 2015 [cit. 2020-11-13]. Dostupné z: <https://www.mesto-zatec.cz/radnice/odbory-uradu/odbory-rozvoje-mesta/strategicky-plan-rozvoje/>

4 Případová studie: Revitalizace nábřeží v centru Plzně

Plzeňské řeky a jejich údolí utvářely základní přírodní podmínky pro rozvoj města, předurčily polohu městského centra, ovlivňují využití území v říčních nivách a zároveň představují významné přírodní riziko. Plzeň jako město na soutoku čtyř řek má velký, zatím ale jen částečně využitý potenciál zapojení vodních toků do veřejného prostoru města a využití jejich nábřežních zón k rekreaci, společenskému setkávání a kulturním akcím (Kopp et al., 2017).

V letech 2008–2011 se Plzeň se zapojila do mezinárodního projektu REURIS (Revitalization of Urban River Spaces, ÚKRMP, 2011), jehož cílem bylo získat zkušenosti a vytvořit studie obnovy území říčních niv, aby fungovaly jako ekologické koridory a zároveň oblasti přívětivé k člověku. Mimo centrum města následně vzniklo několik významných projektů poříčních parků (Lobezská louka, Božkovský ostrov), kombinujících přírodě blízké prvky s protipovodňovou funkcí a rekreačním využitím říčních koridorů v síti tzv. greenways. Snahy občanských spolků o zapojení vodních toků do veřejného prostoru v centru města (např. oživení městské plovárny, komunitní akce na náplavkách) byly podpořeny také projektem Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015. Z hlediska ekohydrologického managementu města je v současné fázi důležitý důraz na plánovací mechanismy města, se snahou zapojit místní aktéry včetně veřejnosti do plánování a podpory péče o vodu a vodní prvky městské krajiny (Morison a Brown, 2011, Kopp et al., 2017).

4.1 Proměny nábřeží v centru Plzně

Současný proces revitalizace nábřeží plzeňských řek reaguje na důsledky jejich vývoje ve 20. století (Tabulka č. 7). Od konce 19. století do poloviny 20. století převažovaly v centru Plzně úpravy říčních koryt a navazujícího nábřeží téměř výlučně podporující protipovodňovou ochranu s drastickými důsledky ve ztrátě kontaktu městského veřejného prostoru s vodními toky (obr. č.). Kromě vysokých regulací řek je typickým příkladem zrušení kanálu „plzeňských Benátek“ ve 20. letech 20. století. Výjimkou v této fázi vývoje bylo uměle vedené koryto Mže v úseku, kde se stalo vítaným krajinným prvkem areálu nově vznikajícího plzeňského výstaviště. V prostoru

dnešního obchodního centra Plaza a na navazujících pozemcích podél Mže proběhla v létě 1938 VI. dělnická, živnostenská a hospodářská výstava, která zahájila etapu zapojení této části řeky do veřejného prostoru. Ve druhé polovině 20. století bylo oddělení řek od veřejného prostoru (fyzicky i vizuálně) dokonáno vedením silničního průtahu, který vytvořil bariéru mezi historickým jádrem a navazujícím prostorem kolem řeky Mže (Kopp, 2011).

Revitalizace nábřeží vodních toků v centru Plzně přechází v posledních deseti letech (2009–2019) z etapy plánování a studií na přelomu tisíciletí do období realizace prvních projektů na rehabilitaci nábřeží v rámci jejich zapojení do veřejného prostoru centra města (Brejchová Velebná et al., 2015). Mezi klíčové projekty přestavby nábřeží můžeme považovat obnovu vodního prvku Mlýnské strouhy (2010, obr. č. 55), vznik Relax parku na soutoku ve Štruncových sadech (2012) a zpřístupnění náplavky na Radbuze (2019, obr. č. 57). Stavební a krajinářské úpravy veřejného prostoru na kontaktu centra města vodních toků doprovázejí a částečně iniciují aktivity spolků usilujících o oživení jeho společenské a kulturní funkce.

Na oživení náplavky se dlouhodobě nejvíce podílí plzeňský spolek „K světu.“, který se věnuje využití veřejného prostoru na pozadí pořádání netradičních kulturních akcí. Kromě toho, že spolek organizuje sezónní festival „Náplavka k světu“, založil také plzeňskou odnož PechaKucha Night, nabídl veřejnosti první městskou půjčovnu koloběžek, provozuje galerii v podchodu nebo realizoval projekt Kontejnery k světu. Na základě spolupráce kulturních aktivistů a architektů vznikl také Ateliér k světu. Do organizačních aktivit spolku se zapojilo více než 150 lidí, většinou dobrovolníků (K světu, 2019). Činnost spolku podporuje řada partnerů a sponzorů. Další občanské aktivity v Plzni spojuje spolek Pěstuj prostor, z. s. Sdružení vzniklo v roce 2012 v rámci společnosti Plzeň 2015, o. p. s., jako komunitní program pro veřejný prostor, v roce 2014 bylo zaregistrováno jako zapsaný spolek. Jedním z cílů spolku je zvyšovat vzdělanost v oblasti architektury, urbanismu a umění. Cíl se daří naplňovat prostřednictvím projektů, jako je Plzeňský architektonický manuál (PAM), Zelená mapa Plzně, ZEN Plzeň – Město jako výstava apod. Mezi významné aktivity patří pravidelné akce na podporu oživení bývalé Městské plovárny na řece Radbuze.

4.2 Problematické stránky revitalizace nábřeží

Rehabilitace vodních toků v centru města Plzně je zároveň procesem, který odhaluje obecnější problémy zapojování řek do veřejného prostoru:

a) V centrech měst jsou významnými aktéry rozvoje developerské společnosti, snažící se v rámci místních regulativů a majetkových poměrů jednotlivých pozemků či budov o komerční využití území. V případě Plzně selhaly slabě nastavené

regulační podmínky při snaze investorů o přestavbu lokality bývalého Domu kultury Inwest na břehu Radbuzy (podrobně popisuje celou kauzu Kalný, 2017). Občasné iniciativy prostřednictvím referenda zabránily stavbě obchodního centra nepříliš architektonicky a společensky hodnotného, vzhledem k významu v nábrežní poloze na spojnici hlavního nádraží a historického jádra. V případě bývalého výstavního areálu prosadil investor umístění obchodního centra v sousedství s veřejným prostorem u řeky, přičemž toto soužití funguje jen částečně.

b) Technickým problémem se ukázala snaha zpřístupnit náplavku Radbuzy v úseku vysoké regulace řeky. Podařilo se sice najít řešení, které umožňuje, aby prostor náplavky netvořil bariéru odtoku vody při povodňových stavech (např. mechanické zvedání přístupového schodiště). Nelze však do městského prostoru po stránce vizuální zapojit náplavku u řeky sevřenou ve zdech regulace. Zpřístupněná náplavka Radbuzy se tak stává novým, do jisté míry separovaným veřejným prostorem, který bude asi ožít jen v případě dočasně konaných akcí (obr. č. 58). Jsou zde povolena pouze dočasná umístění stánků, pódíí či zábavných prvků.

c) Pro zapojení vodních prvků do veřejného prostoru je důležitá kvalita vody, vnímaná vizuálně návštěvníky ze břehů nebo přímo z pronajímaných plavidel. Příkladem úspěšné optimalizace provozu umělého prvku stojaté vody ve veřejném prostoru je sofistikovaná biomanipulace ekosystému v Mlýnské strouze. Naopak jako problém se ukazuje nepříliš vhodná kvalita vody (minimálně senzoricky) v Radbuze, zpřístupněná náplavkou. V tomto případě je řešení složité a leží do značné míry mimo vlastní území a možnosti města (ÚKRMP, 2016).

d) Na úrovni veřejné správy je proces revitalizace vodních prvků v centru měst součástí adaptačních opatření na klimatické změny. Pro adaptaci na období letního horka jsou důležité prvky modro-zelené infrastruktury. Obecněji v našich městech i konkrétně v Plzni je však proces adaptace zatím spíš v přípravné a plánovací fázi, přičemž se potýká s řadou administrativních, institucionálních, ekonomických, mentálních a technických bariér. V případě Plzně se například při realizaci projektů projevuje nejednotnost postupů a organizační roztříštěnost agendy vodního hospodářství, životního prostředí a rozvoje veřejných prostranství (Kopp et al., 2017, Aubrechtová et al., 2019).

4.3 Zobecnění zkušeností

Revitalizace nábreží řek v centru Plzně ukazuje, že pokroku je možné dosáhnout, pokud se vhodně doplňují zájmy tří základních skupin aktérů. Správa města hraje v procesu roli regulační – musí vhodně stanovit regulační podmínky (územní plán, územní studie, regulační plány), vytvořit systém podpory neziskových organizací

a v neposlední řadě být aktivní v zapojení do národních i mezinárodních projektů. V tomto smyslu bylo pro proces revitalizace městských nábřeží významným podnětem, koordinační platformou či zdrojem financí získání titulu Evropské město kultury 2015. Důležité bylo, že se kulturní a společenské aktivity oživující náplavku Radbuzy podařilo občanským spolkům udržet a město dotáhlo investici přestavby do fáze realizace. Úspěšné fungování náplavky na Radbuze prověří další časové období. V něm by se pozornost měla přesunout také na oživení dalších úseků podél Mže v centru města. Její břehy jsou pro zapojení do veřejného prostoru přístupnější, ovšem zůstává problém jejich napojení pěšími cestami k historickému centru, odříznutému čtyřproudou komunikací.

Role občanských iniciativ se pozitivně projevila jako faktor stimulující činnost městské správy a jako fenomén podmiňující skutečné společenské a kulturní oživení veřejného prostoru. Zásadní roli sehrály občasně aktivity v kauze revitalizace prostoru bývalého Domu kultury Inwest, protože právní cestou (referendem) dosáhly změny regulačních podmínek stanovených městskou správou pro soukromého investora. Negativním důsledkem celé kauzy je časové zpoždění procesu přestavby – dlouholetá existence neatraktivní a nepřístupné plochy v atraktivním prostoru poblíž centra města. Na tomto příkladu se ukazuje, že je třeba se soukromými investory včas aktivně pracovat a využívat jejich schopností a finančních prostředků k vytvoření městského prostředí neorientovaného pouze na komerční zájmy. Příklad tak ukazuje nutnost systematického plánování se zapojováním veřejnosti do tvorby územních studií, zejména v tak důležitých prostorech, jako jsou centra měst.

Tabulka č. 7 Chronologie přeměn nábřeží vodních toků v centru Plzně

Chronologie	Aktivita	komentář	
Období s převládající degradací: zapojení řek do veřejného prostoru města	1897–1898	úprava koryta Radbuzy v úseku podél Měšťanského pivovaru	zvýšení břehů a úpravy podélného sklonu toku
	1921–1923	napřímení a tvrdá regulace Radbuzy v centru města, přemístění jezu, změna úrovně koryta a zvýšení průtoku (zrušení odtoku Mlýnskou strouhou)	vysoké nábřežní zdi oddělují řeku od veřejného prostoru města
	1921–1923	zasypání Mlýnské strouhy v městských sadech	sady ztrácí „plzeňské Benátky“
	1923–1926	regulace Mže nad soutokem	rozšíření území dnešních Štruncových sadů, úpravy koryta
	1927–1930	napřímení a tvrdá regulace Mže mezi Rychtářkou a Roudnou	oddělení koryta řeky od veřejného prostoru města
	1932–1933	dokončení regulace Mže	zrušení trasy meandrů v říční nivě
	1938	zahájení provozu plzeňského výstaviště se zapojením řeky Mže do areálu	VI. dělnická, živnostenská a hospodářská výstava
	1948–1952	upravovací plán J. Krise a F. Sammera	nerealizované návrhy na úpravy nábřeží Radbuzy, plány na rozsáhlé změny území podél Mže a budování průtahů městem
	1967–1972	vybudovány silniční průtahy přes centrum města	vznik bariéry mezi centrem a nábřežím Mže, část řek zakryta novými mosty, zaniká Rychtářka („plzeňská Kampa“)
Období plánování revitalizačních projektů	1993–1995	nově vytvořený Územní plán města Plzně respektuje říční nivu	podpora rekreačních a přírodních funkcí vodních koridorů
	2005–2007	vznikají studie na revitalizaci nábřeží na území města	Studie revitalizace řeky Radbuzy od Ježiška k soutoku se Mží, Principy obnovy a postupu realizace dílčích projektů, Komplexní studie Revitalizace nábřeží plzeňských řek
	2007	na místě výstaviště u řeky Mže otevřeno nákupní a zábavní centrum Plaza	na levém břehu Mže zbourány tradiční stavby výstaviště a vzniká park se sportovními hřišti
	2008–2012	zapojení Plzně do mezinárodního projektu REURIS (Revitalization of Urban River Spaces)	vzniklo 17 studií revitalizace území podél řek v Plzni, plán využití říčních koridorů v síti tzv. greenways, tvorba naučných stezek

REVITALIZACE MĚSTSKÝCH CENTER A VEŘEJNÝCH PROSTRANSTVÍ V ČR

Chronologie	Aktivita	komentář
2008–2010	uměle vybudovaný vodní ekosystém na místě části bývalé Mlýnské strouhy	podpořena rekreační, estetická a mikroklimatická funkce území, biomanipulace na podporu ekosystému
2011–2012	projekt Relax parku Štruncovy sady s pobřežními promenádami	úprava tras pro pěší a cyklisty, herní a sportovní prvky, částečně i přístupy k vodě
2012	zbourání Domu kultury Inwest na břehu Radbuzy	společnost Amadeus usiluje o vydání územního rozhodnutí na výstavbu obchodně-administrativního centra, aktivisté naopak usilují o referendum blokující plány investora
2013	referendem občanů Plzně vyjádřen nesouhlas s výstavbou obchodního centra	město provádí kroky blokující výstavbu a připravuje nový regulační plán
2013	Den Meliny Mercouri – plánované zpřístupnění náplavky Radbuzy při propagaci měst kultury	zpřístupnění nevyšlo, ale byly nastartovány další aktivity spolku Pěstuj prostor, např. oživení městské plovárny na Radbuze
2014	první ročník festivalu Náplavka k světu	snaha oživit náplavku a podpořit její zapojení do veřejného prostoru
2015	využití náplavky Radbuzy v rámci akcí Plzeň – Evropské město kultury 2015	dočasné zpřístupnění schody, umělecké instalace, koncerty, tančírna a promítání
2014	studie Schody na náplavku řeky Radbuzy v centrální části města Plzně	studie zpřístupnění a využití náplavky, zapojení přes schody k bývalému DK Inwest, s možností jejich vytažení při povodňovém průtoku
2016	vymezené tzv. poříční parky jako součást městské zeleně v novém územním plánu	jedná se o plochy, které většinou provázejí vodní toky, mají ekostabilizační význam a jsou využívány ke krátkodobé rekreaci
2017	festival Náplavka k světu se přesouvá na Mži	podpora oživení nábřeží Mže, které je k tomu vhodnější než na břehu Radbuzy
2017	odsouhlaseno stanovení základních podmínek pro budoucí podobu území mezi ulicemi Americká, Nádražní a Denisovo nábřeží	investor podle nových regulačních podmínek připravuje projekt zástavby na místě DK Inwest
2018–2019	realizace náplavky řeky Radbuzy podle projektu Ateliér k světu.	úpravy levého břehu v délce 550 m, zpevnění ploch, přístupy k vodě na úpatí zdi regulovaného toku
2019	slavnostní otevření náplavky na Radbuze	zpřístupnění nového veřejného prostoru na břehu řeky, otevření kavárny na lávkách přes řeku

Zdroje: Brejchová Velebná et al. (2015), Kopp (2011), ÚKRMP (2019)

Obrázek č. 55 Uměle vybudovaný vodní ekosystém na místě bývalé Mlýnské strouhy (2019)

Zdroj: foto autor

Obrázek č. 56 Regulace Radbuzy v centru Plzně před zpřístupněním náplavky – stav v roce 2016

Zdroj: foto autor

Obrázek č. 57 Otevření zpřístupněné plzeňské náplavky na Radbuze v září 2019

Zdroj: foto autor

Obrázek č. 58 Náplavka umožňuje lidem kontakt s řekou, ale v rámci regulace tvoří veřejný prostor oddělený od života městských ulic (otevření v září 2019)

Zdroj: foto autor

4.4 Použité zdroje

- Aubrechtová, T., Geletič, J., Halásová, O., Lehnert, M., Dobrovolný, P. (2019). Administrativní reakce českých měst na adaptační procesy související s klimatickými změnami. *Urbanismus a územní rozvoj*, 22(1), s. 4–12.
- Brejchová Velebná, E., Karlová, J., Piklová, L. (eds.) a kol. (2015). *Adaptace na změnu klimatu ve městech pomocí přírodě blízkých opatření*. Plzeň: Útvar koncepce a rozvoje města. K světu. (2019). [online, cit. 30. 9. 2019], k světu. z. s. Dostupné z [www: http://www.ksvetu.cz](http://www.ksvetu.cz)
- Kalný, M. (2017). *Soukromý zájem ve veřejném prostoru*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni.
- Kopp, J. (2011). *Průvodce naučnou stezkou Údolím Mže a Berounky*. Útvar koncepce a rozvoje města Plzeň, Plzeň.
- Kopp, J., Raška, P., Vysoudil, M., Ježek, J., Dolejš, M., Veith, T., Frajer, J., Novotná, M., Hašová, E. (2017). *Ekohydrologický management mikrostruktur městské krajiny*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni.

- Morison, P. J., Brown, R. R. (2011). Understanding the nature of publics and local policy commitment to Water Sensitive Urban Design. *Landscape and Urban Planning*, 99, s. 83–92.
- ÚKRMP (2011). REURIS [online, cit. 30. 9. 2019]. Útvar koncepce a rozvoje města Plzeň, Plzeň. Dostupné z [www: https://ukr.plzen.eu/rozvoj-mesta/mezinarodni-projekty/reuris-ukonceno-2012/reuris.aspx](https://ukr.plzen.eu/rozvoj-mesta/mezinarodni-projekty/reuris-ukonceno-2012/reuris.aspx)
- ÚKRMP (2016). *Strategický plán města Plzně. Tematická analýza. Životní prostředí*. Plzeň: Útvar koncepce a rozvoje města Plzně.
- ÚKRMP (2019). *Náplavka na Radbuze – informační tabule*. Plzeň: Útvar koncepce a rozvoje města Plzně.

5 Případová studie: Revitalizace veřejných prostranství na příkladu města Zlín

Následující text poukazuje na dobrou praxi v plánování veřejného prostoru na příkladu proměny města Zlína. Vzhledem k širokému záběru celé problematiky je vybráno jen několik konkrétních projektů.

Zlín je statutární město na východě Moravy, ležící v údolí řeky Dřevnice na rozhraní Hostýnských a Vizovických vrchů. Je centrem Zlínského kraje, s přibližným počtem 74,9 tisíc obyvatel, přičemž v jeho aglomeraci žije více než 100 tisíc obyvatel. Zásadní rozvoj a podoba města je spjata s 20. stoletím, díky Baťovým závodům na výrobu obuvi. Tím se Zlín stal z relativně obyčejného města mj. i městem moderní architektury. Současné město je sídlem Zlínského kraje a významným průmyslovým, obchodním a kulturním centrem východní Moravy. Město však leží relativně stranou hlavních dopravních tahů. Silniční osu města tvoří hlavní silnice I/49 v západovýchodním směru. Celý Zlín je v tomto směru organizovaný lineárně podél řeky, v údolí. Kolmo na něj je v centru umístěn výrazný pás zeleně, který naznačuje ty největší hodnoty Zlína: otevřený volný veřejný prostor, dnes již velmi dobře upravený, který navíc dokáže člověka poměrně dobře zorientovat. Zlín se řadí také k nejzelenějším městům v České republice.

Zlín je unikátní právě množstvím a velikostí veřejného prostoru. Velké množství veřejného prostoru v centru města dávalo smysl v době, kdy v továrně pracovalo na 30 tisíc lidí. To, v čem tkvělo kdysi velké pozitivum města, se v moderní době stalo jeho největší slabinou. Velkou otázkou pro Zlín tedy bylo (a stále ještě částečně je), jak lze tak velké množství prostoru využívat v době, kdy se v něm již nepohybuje tak velké množství lidí, a kdy se navíc trávení volného času a pohyb po městě celkově proměnil.

5.1 Architektonické soutěže na úpravu veřejných prostranství

Ve Zlíně se za posledních asi 7 let investovaly desítky milionů do proměny veřejných prostranství. Drtivou většinu z toho pokryly evropské dotace. Právě problematika

zadávatí architektonických zakázek se před komunálními volbami v roce 2010 stala i tématem předvolebního boje. Město poté začalo proměnu zanedbaných veřejných prostranství uspořádáním tří architektonických soutěží na tři místa v centru města: úpravu podchodu pod třídou Tomáše Bati, úpravu Gahurova prospektu a úpravu Komenského parku.

Úprava Gahurova prospektu

Gahurův prospekt patří k urbanisticky nejcenějším místům ve Zlíně. Je charakteristický rozvolněným urbanismem vytvořeným architektem Františkem Lydií Gahurou ve 20. a 30. letech 20. století. Jedná se o hlavní severojižní kompoziční osu centra města, tvořící jakousi zelenou páteř, která propojuje lesy nad městem s městskými parky. Prostor obklopují budovy studijního ústavu a internátů, studenti a obyvatelé města využívají tohoto prostoru pro relaxaci a oddech uprostřed dne. Současný oceňovaný vzhled Gahurova prospektu je výsledkem veřejné **architektonické soutěže**, kterou vyhlásila zlínská radnice v roce 2011.

Řešení revitalizace prospektu vzešlo z veřejné architektonické soutěže, iniciované po komunálních volbách novými radními města Zlína. Cílem bylo najít kultivovanou podobu zaintegrovaní neprůchozí části zeleně do města v souvislosti s nově otevřenými budovami Kongresového a univerzitního centra, s nabídkou krátkodobé relaxace a umístěním uměleckého díla nebo vodního prvku.

Hlavním záměrem se stalo naplnění základní a na první pohled jednoduché ideje „Projít a nepřerušit“. Tedy umožnit lidem volný pohyb v prostoru, který je kultivovaný, čistý, přehledný a funkční a zároveň cíleně reagovat na původní koncepci F. L. Gahury, tedy vztahovat projekt jak k lidskému, tak k urbanistickému měřítku. Záměr byl zrealizován prostřednictvím modelace terénu travnatých ploch do podoby mírných kopečků a vybudováním chodníků zapuštěných pod úroveň terénu. Pro vzdáleného pozorovatele tak vzniká dojem, že území je zatravněné a celistvé, nepřerušovaný pás zeleně se opticky sčítá a vytváří efekt trávníkového zrcadla. Uvnitř naopak nově vzniklý terén chrání odpočívajícího chodce od rušné křižovatky. Každý si může pohodlně sednout na zvýšené obrubníky nebo přímo na trávník, který je zátežový a předurčený k pobytu. Nové trasy odkazují na již existující chodníky v horní části prospektu, které v diagonálách rovněž protínají travnatou plochu a spojují jednotlivé objekty internátů po obou stranách. Gahurův prospekt je místem křížení a pohybu většího počtu lidí, proto je i v návrhu zdůrazněn moment křížení protínajícími se cestami pro pěší. Propojení s kongresovým centrem přes ulici je provedeno stylem „chodci mají přednost“. Přilehlá část silnice je z jiného materiálu, je mírně zvýšená, a chodci tak mohou plynule a bez zábran pokračovat v chůzi. Jsou to automobily, které jsou nuceny zde zpomalit.

Obrázek č. 59 Gahurův prospekt

Zdroj: vlastní foto autora

Minimalistické architektonické řešení vedlo k rozhodnutí nenarušovat prostor samostatnou skulpturou nebo objektem, ale dílem, které by se automaticky stalo jeho součástí. Dílo tvoří krátké textové sdělení – „pokaždé úplně jiná slova“, které je šestkrát zopakováno napříč celým prostorem na kolmých stěnách obrubníků. Význam díla je otevřený mnoha interpretacím. Osvětlení je integrované do sezení, čímž se dosahuje snížení zbytečného záření směrem nahoru či do stran. Na místě je všudypřítomný signál wi-fi, a také značka ponoukající k využívání trávníku. Integrovaná pítka jsou určena jak pro lidi (vrchní část), tak i pro psy (spodní část). Jedna z autorek návrhu je sama majitelkou psa, což se v této podobě promítlo i do konečného řešení. Architektonickou soutěž vyhrálo studio sídlící přímo na náměstí T. G. M., jen pár desítek metrů od místa realizace. Autoři návrhu tedy místo velmi dobře znali.

Obrázek č. 60 Gahurův prospekt

Zdroj: element architects

Realizací tohoto projektu se podařilo propojit náměstí T. G. Masaryka do jednoho funkčního celku a obyvatelé města mohou pohodlně přecházet mezi jednotlivými budovami (obchodním domem, tržnicí, kongresovým centrem a univerzitní knihovnou) a zároveň se mohou v otevřeném prostoru náměstí zastavit a spočinout. Gahurův prospekt se stal **stavbou roku Zlínského kraje 2013** a následně získal **druhé místo v soutěži Park roku 2014**.

Vypsání architektonické soutěže na relativně obyčejný travnatý plácek lze hodnotit jako velmi dobrý počín magistrátu. Jakmile město dokáže pochopit, které prostory jsou pro město důležitými a dá prostor odborníkům k návrhům, může z této iniciativy vzejít výborné řešení. Ve Zlíně se to podařilo na příkladu Gahurova prospektu. Gahurův prospekt tak lze označit za napohled sice jednoduchou, ale promyšlenou a funkční realizaci veřejného prostranství.

Úprava parku Komenského

Park byl založen v roce 1930 na místě bývalé panské zahrady. V rámci velkého projektu revitalizace městského centra, financovaného z velké části z evropských fondů, proběhla v roce 2014 kompletní rekonstrukce parku, jejíž součástí byla i přestavba bývalé budovy Krajské knihovny na víceúčelový multikulturní objekt s přístavbou letní kavárny a úprava Školní ulice na pěší bulvár s venkovními zahrádkami.

V roce 2011 byla vyhlášena veřejná architektonicko-urbanistická soutěž. Cílem revitalizace bylo zachování a podpora současných funkcí parku a doplnění o další možnosti jeho využívání. Došlo k obohacení parku o výsadbu nových stromů, skupin keřů, trvalek a založení kvalitních trávníků. Park byl doplněn o nové dětské hřiště pro děti všech věkových skupin, moderní altán, mobiliář a technické zázemí. Rekonstrukce v hodnotě 58,5 mil. Kč (dotace asi 75 % ROP Střední Morava) byla dokončena na podzim roku 2014.

Během rekonstrukce byla odstraněna značná část stromů a křovin starého parku (což se ani zde neobešlo bez protestů části občanů) a na jejich místě bylo vysazeno množství nových stromů a zeleně. Opraveny byly všechny cesty v parku. Rekonstrukce se dočkal altánek i dětské centrum. Celková podoba parku i pěší zóny ve Školní ulici působí velice svěže a moderně, a i přes nesporně podstatné prořídnutí stromový parku, jehož obnova do původního stavu je otázkou příštích let, se může projekt řadit mezi ty úspěšně provedené. Množství pozitivních reakcí obyvatel Zlína na novou podobu parku překvapilo i samotné zástupce města. Uživatelé parku si chválí hlavně krásný zelený prostor s mnoha aktivitami. Odborná veřejnost jej ocenila titulem Český park roku 2015.

Obrázek č. 61 Část parku Komenského

Zdroj: vlastní foto autora

Jedním z důvodů, proč autoři zvítězili se svým návrhem, je fakt, že přišli s myšlenkou eliptického prvku, dráhy či chodníku, který propojuje celý prostor a po kterém se lze bez problémů pohybovat pěšky s kočárkem, na bruslích či na kole. Jednoduchost, pohodlnost a jednoznačnost cesty chrání i středovou část parku. Součástí úprav je také velké množství kovových laviček. Ty lze označit za jistý kompromis mezi užitnou hodnotou a pohodlností, svému účelu však slouží dobře. V dětském hřišti se také podařilo najít jistou rovnováhu mezi bezpečnostními předpisy a příjemným navázáním na okolní prostředí. Neruší zde různobarevné plastové konstrukce a místo působí příjemně a relativně přirozeně.

Hlavním problémem parku je, že je z obou stran ohraničen dopravně velmi frekventovanými silnicemi. Bylo tedy nutné se vyrovnat např. s hlukem a také s alespoň částečným vizuálním uzavřením prostoru v severní části. V budoucnu by se mělo hledat řešení, jak spolu propojit oba parky, park Komenského a sad Svobody, které jsou nyní rozděleny rušnou komunikací.

Obrázek č. 62 Hřiště v parku Komenského

Zdroj: vlastní foto autora

V souběžně upravené Školní ulici došlo k požadované změně na pěší bulvár. Terén je v jedné výškové úrovni, povrch je tvořen odlišnými materiály, což působí jak vizuálně, tak i prakticky. Hladké plochy využijí spíše chodci, vč. kočárků, a i díky tomu je široká ulice vizuálně dělená a každý si může najít svůj prostor.

Park Komenského se stal Stavbou roku 2014 Zlínského kraje v kategorii Realizace rozvojových projektů měst a obcí a také Parkem roku 2015.

Přístup města Zlína u těchto dvou projektů je dobrou ukázkou toho, že není vhodné vždy hledat jen nejlevnější, rychlá a nekoncepční řešení, ale že situaci lze s úspěšným výsledkem řešit v konkurenci myšlenek výběrem té nejlepší. Díky veřejným soutěžím se navíc poměrně daří snižovat ceny.

Podchod na náměstí Práce pod třídou Tomáše Bati

V 70. letech 20. století bylo nutné uvažovat o vhodném řešení dopravy a přístupu do továrny. Mezi léty 1977–79 se přistoupilo ke konečné variantě vybudování podchodu pod hlavní komunikací. Na počátku 90. let došlo k jeho rekonstrukci, která spočívala mj. ve výstavbě drobných obchodních provozoven nepřilíš valné architektonické kvality. Uzavření smluv s pronajímateli v roce 1991 na dobu 50 let (navíc s nájemným, které dnes tržně dosahuje mnohanásobku) se později ukázalo jako neřešitelný problém při novodobé rekonstrukci.

Městu se totiž nepodařilo uzavřít dohodu s pronajímateli obchodů, které tak zůstaly v původní nezrekonstruované podobě. Nejvíce vizuálně rušící je věžička asijského bistra, která se stala i terčem velké kritiky.

Pomíňme zde fakt, že podoba a částečně i funkčnost opraveného podchodu u náměstí Práce vyvolala u veřejnosti, na rozdíl od dvou předchozích zmíněných projektů, smíšené pocity, někdy dokonce až vysoce odmítavé či kritické (samotná úprava i v souvislosti se zatékáním vody). Do podchodu navíc začalo zatékat. V roce 2019 se tak vedení radnice i opoziční zastupitelé přiklonili k tomu, že je potřeba podobu podchodu, který kdysi býval vstupní branou do města, posunout výrazně výš. Nejlépe zřejmě tak, že magistrát dokončí původní rekonstrukci a staré krámky nahradí nové a moderní. To ovšem znamená, že se radnice opět musí pokusit dohodnout s jejich vlastníky. Že je komunikace se současnými nájemníky jednou z možností, jak rekonstrukci dokončit, potvrdil i primátor Zlína. Bylo by však možné také postupovat zpochybněním smluv či zvýšit nájemné. Město by mohlo obchody od nájemců také odkoupit a vyplatit jim kompenzace. Při zahájení rekonstrukce chtělo město původně staré konstrukce zbourat, vystavět nové dle návrhu architekta, a ty poté opět pronajmout. S tím ovšem vlastníci nesouhlasili a požadovali finanční kompenzace, na které radnice tehdy nepřistoupila. Někteří provozovatelé obchodů dodnes tvrdí, že se tehdy jednalo o nátlak radnice bez řádné komunikace a ochoty se dohodnout. Radní zase argumentovali přemrštěnými požadavky nájemců.

V roce 2020 se však městu podařilo dohodnout na odkupu několika prvních stánků od jejich majitelů. Město vychází z ceny znaleckého posudku a doufá, že se s majiteli postupně dohodne a stánky odkoupí. Chce také využít spolupráce s Univerzitou

Tomáše Bati a uspořádat designerskou soutěž na výtvarné řešení betonové stěny naproti prodejnám a přispět tím k celkovému oživení podchodu.

Na tomto příkladu, se zřejmě nejviditelnější částí asijského bistra, lze dokumentovat problém, kdy město nedokáže do nové koncepce zahrnout přímo přilehlé prostory. Výsledkem je architektonický a vizuální nesoulad, kdy původní prvek ve stylu 90. let výrazně narušuje novou koncepci podchodu. Řešení se pak hledá dlouho, složitě a nákladně.

Dalším velkým problémem podchodu je, že do něho po jeho rekonstrukci začalo zatékat, což bude nutné řešit z jeho horní části, kde vede hlavní silniční průtah Zlínem. Vedení magistrátu už dříve odhadlo, že oprava začne nejdříve za pět let. Silnice se totiž bude muset částečně uzavřít, což způsobí v centru Zlína značné dopravní potíže.

Radní města Zlína i přes některé problémy nechtějí od architektonických soutěží upustit. Pozmění však jejich pravidla tak, aby mohli návrhy upravovat a s vítězem soutěže uzavřít smlouvu až ve chvíli, kdy v ní bude uvedeno, že město může do projektu zasahovat. Důvodem jsou rozpory města s architekty některých projektů, kdy si, podle vyjádření radnice, někteří architekti stanovují podmínky, vnímají mimořádnost svého díla, ale nerespektují požadavky města a jeho obyvatel např. na bezpečnost.

Proměna náměstí Míru

Centrum města se po dlouhé roky nijak neměnilo. Poslední změna proběhla v roce 2001. V roce 2018 vypsala radnice dvoufázovou otevřenou projektovou architektonicko-urbanistickou soutěž. Prostory zlínského zámku využila radnice v první třetině roku 2019 pro zveřejnění výsledků architektonické soutěže. V první etapě by mělo být vybudováno podzemní parkování pod současným náměstím s kapacitou původně až 327, nakonec však asi jen s polovinou plánovaných parkovacích míst (důvodem je nedohoda města s dvěma firmami ohledně spolufinancování parkoviště). Dále by mělo dojít k předláždění náměstí a vzniknout by měl i nový vodní prvek. Druhá etapa řeší částečnou zástavbu současného parku na náměstí. Počítá s výstavbou třípatrové budovy na části přilehlého parku, do níž se začlení kolonáda i s pódiem. Mohly by v ní být kanceláře, kavárny, restaurace či byty. Jak uvedl primátor Zlína, realizace druhé etapy je zatím nejasná a spíše ideová. Zda etapa proběhne v současném rozsahu je otázkou času, neboť jde o další výraznou investici. Navíc laická veřejnost je spíše pro zeleň, odborníci častěji preferují spíše zástavbu. Magistrát tak aktuálně spíše předpokládá, že by tuto etapu stavěl jiný subjekt než město Zlín, a to vybraný subjekt soukromého sektoru. Vyjednávání se soukromými investory již započala.

Obrázek č. 63 Současná podoba náměstí Míru

Zdroj: vlastní foto autora

I tato architektonická soutěž se dočkala kritiků. Za pozitiva je obecně považováno, že se soutěže zúčastnili architekti ze Zlína, nebo plán zapojení privátních subjektů do přípravy a financování projektu. Mezi negativy se objevují názory, že by bylo vhodné připravit podmínky, které zaujmou i nejlepší autority v oboru, ne primárně ty lokální (soutěž vyhrál ateliér se sídlem v Brně). Že by se měl vyřešit nejdříve koncept širšího centra Zlína a definovat potřebné funkce pro obyvatele města v celém tomto území. Vítězný návrh je však již připravován k realizaci.

S první etapou se plánuje započít v roce 2022, v roce, kdy bude Zlín slavit 700 let od svého založení. Podle radních by nebylo dobré, aby bylo náměstí na oslavy rozkopané. Možná ale dojde k tomu, že zahájení stavby proběhne v rámci oslav nebo hned po jejich skončení.

5.2 Projekt „Třetí prostor,,

Třetí prostor znamená ve smyslu zadání „veřejný prostor sdílený všemi obyvateli“. Prvním prostorem je domov, druhým pak pracovní prostředí. Smyslem projektu je oživit veřejný prostor některými uměleckými intervencemi tak, aby více či lépe přitáhl pozornost občanů a aby prostory získaly na atraktivitě. Záměrem je zatraktivnit

nikoliv živé centrum Zlína, ale právě některé periferní nebo méně navštěvované lokality. K projektu se sešlo v prvním ročníku 36 prací a nezávislá porota z odborných kruhů doporučila čtyři práce k dalšímu rozpracování a případně realizaci.

Umělci si sami mohli vytipovat místo, kde by nějakou svoji intervencí navrhli, bez ohledu na její typ či podobu. Výzva Třetí prostor proběhla v roce 2019 premiérově.

5.3 Projekt „Tvoříme Zlín“

Spolurozhodovat o rozdělení pěti milionů korun a navrhovat vlastní menší projekty k realizaci, taková možnost se v roce 2018 otevřela obyvatelům Zlína díky takzvanému participativnímu rozpočtu a s ním spojeným projektem s názvem „Tvoříme Zlín“. Ve Zlíně jde o další z již fungujících zapojení veřejnosti do rozhodování o věcech veřejných.

„Smyslem participativního rozpočtu je dát lidem větší možnost přímo ovlivnit své okolí. Sami Zlíňané mohou navrhovat projekty, které by se dle nich měly či mohly na území města realizovat. Vítězné návrhy pak vyberou přímo lidé v hlasování. Chceme zkrátka Zlíňany více vtáhnout do rozhodování o podobě města,“ naznačil smysl projektu Miroslav Adámek, primátor Zlína.

Technicky vzato budou moci lidé rozhodnout o rozdělení pěti milionů korun. Návrhy se však musí vztahovat k území vnitřního Zlína, nikoli k místním částem, a to proto, že místním částem se již několik let vyhrazuje z městského rozpočtu 25 milionů korun, které mohou použít dle vlastního uvážení. Lidem z vnitřního Zlína však tato možnost dosud chyběla.

Na jaře roku 2018 byl projekt veřejnosti představen. Zároveň mohli lidé podávat své návrhy. Výběrová komise složená ze zástupců jednotlivých odborů magistrátu pak vyhodnotila, které z návrhů jsou reálně proveditelné, a ty postoupily do fáze, kdy ty nejlepší vybrala hlasováním veřejnost. Realizace prvních projektů započala v roce 2019.

Zlíňané mohou navrhovat dva druhy projektů, a to tzv. malý projekt (do 0,5 milionu korun) a velký projekt (až 1 milion korun). Realizováno bude právě tolik projektů, kolik se jich vejde do stanoveného rozpočtu. O vítězných návrzích rozhodnou sami Zlíňané, hlasování probíhá formou algoritmu Demokracie 21, což znamená, že lidé mohou dát kladné hlasy i více projektům a k dispozici mají také hlas záporný. Toto hlasování má zajistit větší názorovou shodu mezi lidmi. Pokud mohou lidé hlasovat pro více projektů, ilustruje to, na kterém projektu je největší shoda a zároveň nejmenší rozpory.

Navrhovat projekty navíc mohou nejen přímo obyvatelé Zlína, ale i lidé, kteří ve Zlíně pobývají, ale nemají zde trvalé bydliště, jako např. studenti univerzity.

K příkladům navrhovaných využití a podob veřejných prostranství patří např. psí hřiště, workoutové hřiště, velký zájem je také o venkovní grily. Projekt má své webové i facebookové stránky. Zájemci se tak dozvědí nejen o projektech podpořených, ale např. i důvody toho, proč některé projekty byly zamítnuty.

Do druhého ročníku participativního rozpočtu bylo zasláno 29 návrhů, po vyhodnocení jich bylo do hlasování připuštěno 16. Veřejnost pak vybrala deset záměrů, opět za 5 milionů Kč. O návrzích ve druhém roce hlasovalo kolem 1600 osob, zhruba o 200 méně než v prvním roce. Radní však očekávali větší zájem. Radnice přitom uvažuje, že by centrum města časem rozdělila na několik menších celků po vzoru okrajových místních částí. V současnosti totiž hledá systém, který by zapojil do rozvoje v centrálním Zlíně více lidí, a tento způsob by mohl, spolu s navýšením finančních prostředků, pomoci.

Zlín není prvním městem v republice, kde podobný projekt spustili. Podobně se lidé podílí na projektech už ve čtyřech desítkách českých měst.

5.4 Iniciativa „Město s dobrou adresou“

Zlín je součástí iniciativy Město s dobrou adresou, která se zaměřuje především na udržitelnou městskou mobilitu. Na webové stránce <www.zlinvpohybu.cz> mohou zájemci najít veškeré informace k tomu, jaké aktivity město Zlín plánuje. Zahrnuje vizi i plánované a realizované projekty či odkazy na jednotlivé rozvojové dokumenty.

Město se postupnou revitalizací veřejných prostor snaží navazovat na principy živého města a nabídnout občanovi možnost bezstarostného pohybu v jeho centrální části. Snahou města je řešit stávající dopravní propojení s městem a snížení automobilové dopravy v centrální části. Automobilová doprava však je a nadále bude součástí veřejného prostoru města.

V kontextu této iniciativy město realizuje např. dlouhodobý projekt **„Zlín v pohybu – zdravě, bezpečně, na pohodu“**, který přímo navazuje na schválenou dopravní koncepci města, **Generel dopravy pro město Zlín**. Cílem je zvýšit kvalitu života obyvatel, vytvářet atraktivní veřejná prostranství, zlepšit životní prostředí a zdravotní stav obyvatel. K tomu je třeba také zlepšit dopravní situaci ve městě.

Platforma „Město s dobrou adresou“ sdružuje lidi a organizace, kteří chtějí zlepšovat prostředí ve svých městech. Jde o princip participace občanů na správě věcí veřejných. Principem je zapojit veřejnost do projektů města, čímž se mj. mohou omezit konflikty způsobené tím, že rozhodování zůstává v rukou politiků a úředníků a občané mají pocit, že se o nich rozhoduje bez nich.

5.5 Projekt „Zlínský architektonický manuál“

Nový Zlínský architektonický manuál je pro zájemce od roku 2019 k dispozici jak v papírové, tak i v elektronické podobě. Tento manuál navazuje na podobné databáze, které již dříve vznikly ve městech, jako jsou Brno, Litomyšl, Hradec Králové či Plzeň. Projekt je nastaven tak, aby zaujal širší veřejnost. Mohou z něj čerpat jak žáci a studenti, tak i odborná veřejnost. Jde o databázi jednotlivých budov, jejich architekturu, historii atp. Jde vlastně o moderního průvodce zlínskou architekturou. Spolupracovalo na něm několik odborných institucí a organizací.

V průběhu následujících tří let vzniknou v rámci projektu mapy a stezky, audionahrávky, tištěný průvodce a značení staveb v terénu.

5.6 Použité zdroje

Gebrian vs. Zlín 2017 | Gebrian VS | TelevizeSeznam.cz [online]. URL <<https://www.televizezeseznam.cz/video/gebrianvs/gebrian-vs-zlin-2017-206847>>

Gebrian vs. Zlín 2017 – Další postřehy | Gebrian VS | TelevizeSeznam.cz [online]. URL <<https://www.televizezeseznam.cz/video/gebrianvs/gebrian-vs-zlin-2017-bonus-204312>>

Na náměstí Míru ve Zlíně bude podzemní parkoviště – iDNES.cz. 25.2.2019 [online]. URL <https://www.idnes.cz/zlin/zpravy/zlin-namesti-miru-podzemni-parkoviste-prestavba-plany-vizualizace.A190222_459190_zlin-zpravy_ras>

Lidé chtějí proměnit Zlín novým hřištěm, zastávkou i osvětlením – iDNES.cz. 20. 12. 2019 [online]. URL <https://www.idnes.cz/zlin/zpravy/zlin-tvorime-zlin-2-rocnik-vitezne-navrhy.A191219_522198_zlin-zpravy_ras>

Oprava nejnáměššího zlínského podchodu začala, obchody v něm zůstanou – iDNES.cz. 16. 9. 2013 [online]. URL <https://www.idnes.cz/cestovani/po-cesku/ve-zline-rekonstruuji-podchod-na-namesti-prace.A130916_1977539_zlin-zpravy_ppr>.

Zlín chce dokončit opravu podchodu, znovu osloví majitele obchodů – iDNES.cz. 21.6.2019 [online]. URL <https://www.idnes.cz/zlin/zpravy/podchod-zlin-oprava-obchody-majitel.A190621_484539_zlin-zpravy_ras>

Zlín chce dokončit obnovu podchodu, koupil první zchátralý obchůdek – iDNES.cz. 4. 6. 2020 [online]. URL <https://www.idnes.cz/zlin/zpravy/zlin-podchod-namesti-prace-pro-dejny-bunky-odkoupeni-oprava.A200515_547545_zlin-zpravy_ras>

archiweb.cz – Revitalizace Gahurova prospektu [online]. URL <<https://www.archiweb.cz/b/revitalizace-gahurova-prospektu-predprostor-kulturniho-a-univerzitniho-centra-ve-zline>>

Tvoříme Zlín 2019 | D21.me [online]. URL <<https://vote.d21.me/cs/info/tvorimezlin>>

Oficiální stránky města Zlína [online]. URL <<https://www.zlin.eu/>>

Úvod – Zlín – Dobrá města [online]. URL <<https://www.zlin.dobramesta.cz/>>

6 Případová studie: Revitalizace veřejných prostranství na příkladu města Cheb

Město Cheb se nachází v Karlovarském kraji, tzn. na západě České republiky, blízko hranic se Spolkovou republikou Německo. Z Chebu jsou dostupná města lázeňského trojúhelníku – Karlovy Vary, Mariánské Lázně i Františkovy Lázně. V současné době má město asi 35 tisíc obyvatel.

Cheb byl již od středověku významným dopravním uzlem, jelikož ležel na důležité spojnici (královské cestě) mezi Prahou a Norimberkem. Přes Cheb prochází také důležitý třetí železniční koridor, který vede z Ostravy do Německa (TIC Cheb, 2010).

Z hlediska polohy tvoří hlavní centrum města Cheb náměstí Krále Jiřího z Poděbrad, na kterém se nachází mimo jiné radnice a jeden ze symbolů chebské architektury Špalíček (soubor 11 kupeckých domků pocházejících z přelomu 13. a 14. století). Na uvedeném náměstí stojí rovněž další měšťanské domy. V blízkosti se nachází další historické dominanty města – kostel sv. Mikuláše, Františkánský klášter s unikátní křížovou chodbou a Chebský hrad, který představuje jedinou štaufskou císařskou falci na území České republiky. Od roku 1981 má Cheb status městské památkové rezervace.

Všechny výše uvedené památky spadají do širšího centra města, které lze nalézt kolem hlavního náměstí od pravého břehu řeky Ohře až po ulici Májovou, jednu z hlavních dopravních spojnic ve městě. Město Cheb provádí postupnou revitalizaci vybraných částí širšího centra města, a to v souladu se Strategickým plánem rozvoje města Chebu, který byl vytvořen v roce 2006 a pravidelně aktualizován. Mezi významné obnovy částí města Chebu lze zařadit rekonstrukci pěší zóny v ulici Svobody, dílčích částí kláštera nebo revitalizaci pravého břehu řeky Ohře. Některé památky a části města na svoji obnovu ještě čekají. Kromě rekonstrukcí se město Cheb pokouší oživit centrum města nabídkou turistických prohlídek nebo pořádáním různých kulturních akcí. Bližší informace jsou uvedeny v dalších částech.

6.1 Špalíček Cheb

Jedná se o unikátní komplex 11 středověkých kupeckých domů, který se nachází v severní části náměstí Krále Jiřího z Poděbrad. Tyto domky začaly vznikat ve 13. století v závislosti na potřeby chebských kupců na místě dřívějších kramářských bud a masných krámů. Celý komplex byl dokončen až v 15. století.

V současné době jsou zachovány dva z původních tří bloků, které se skládají ze 3 až 4 patrových domů rozdělených úzkou kramářskou uličkou. V jednotlivých domcích jsou obchody různého typu, kavárny či restaurace. Tento komplex je jedním z hlavních znaků města Chebu a představuje zastávku pro většinu návštěvníků města. Tento objekt na svoji obnovu nyní čeká, poslední velká rekonstrukce komplexu proběhla v roce 1965 (Hrad Cheb, 2019).

6.2 Rekonstrukce pěší zóny

Ze Strategického plánu rozvoje města Chebu vyplynul mimo jiné střednědobý cíl „Atraktivní centrum města“, který se zaměřil na přetvoření centra města (památkové zóny) v atraktivní, živou a bezpečnou zónu. Jedním z největších problémů města Chebu v době tvorby strategického plánu, který mimo jiné bránil rozvoji cestovního ruchu, byl fyzický vzhled některých objektů a nežádoucí aktivity (např. herny) na území pěší zóny v ulici Svobody (Berman Group, 2008).

Rekonstrukce pěší zóny představovala pilotní projekt přeměny centra města, který vytvořil podmínky pro další podobné projekty zaměřené na změnu vzhledu centra města. Projekt byl realizován v letech 2008 až 2010 za podpory z Regionálního operačního programu Severozápad. Rozpočet projektu přesáhl 130 mil. Kč. Rekonstrukce hlavní části byla ukončena v červnu 2010, kdy proběhlo její slavnostní otevření pokřtěním pamětní desky.

Moderní pěší zóna v ulici Svobody začíná nad historickým náměstím Krále Jiřího z Poděbrad mohutným kovovým monoblokem Brána času, který tyto dvě části pomyslně odděluje, a končí ulicí Evropskou. Změna pěší zóny proběhla dle studie, kterou vytvořilo chebské architektonické studio A69. Pěší zóna má podobu bulváru se dvěma náměstíčky, které tvoří jakési křižovatky dění na pěší zóně a jsou vytvořené prostřednictvím odlišných druhů dláždění nebo jiného rozmístění stromů (viz obrázek níže).

Obrázek č. 64 Pěší zóna v ulici Svobody v Chebu po rekonstrukci

Zdroj: A69, 2010.

Mobiliář pěší zóny doplňují netradiční lampy a moderní LED diodové osvětlovací a informační sloupy, na kterých mohou běžet jak textové informace, tak grafické animace. Celý prostor doplňuje časová linie v dlažbě, do které jsou zaznamenány důležité události za 950 let existence města Chebu. Časová linie začíná právě v otáčivém devítimetrovém artefaktu Brána času.

Rekonstrukce pěší zóny byla završena na podzim roku 2010 třetí etapou, která spočívala v úpravě přilehlých ulic. Po pěší zóně je nejrychlejší přístup z vlakového nádraží s autobusovým terminálem na hlavní náměstí v Chebu, tudíž výrazně přispívá ke zlepšení dojmu z města Chebu i pro návštěvníky, kteří do něj přijedou veřejnou dopravou (Peňás, 2010).

6.3 Rekonstrukce kláštera v Chebu

V centru města Chebu probíhá také postupná rekonstrukce františkánského kláštera. Velká klášterní zahrada byla obnovena již v roce 2002. Na tuto obnovu navazují další úpravy, které se týkají vnitřních i vnějších částí komplexu. Z hlavních částí lze zmínit

např. očištění barokní budovy, zastřešení rajského dvora nebo úpravu sklepních prostor pro divadelní sál a restauraci (BOD, 2015).

Z hlediska vnějších prostor probíhala v letech 2015 a 2016 rekonstrukce vnitřní a rajské zahrady kláštera, kde byly provedeny zemní práce a nová kanalizace pro odvod srážkových vod z přiléhajících střech. Následně byly upraveny fasády vnitřní zahrady a proběhla vlastní úprava obou zahrad. Mimo jiné došlo u vnitřní zahrady k výměně dlažby, osázení okrasných a zelených ploch nebo doplnění laviček. Novou podobu s lavičkami a zelení dostala také takzvaná Rajská zahrada, která je obklopena unikátní křížovou chodbou kláštera (Kotrbová, 2019).

Obrázek č. 65 a 66 Vnitřní zahrada kláštera před a po rekonstrukci

Zdroj: Kotrbová, 2019.

V průběhu rekonstrukce vnitřní zahrady kláštera byla objevena stará kamenná studna. Tato studna byla ovšem po dohodě s pracovníky Národního památkového úřadu zakryta pomocí nových kamenných desek. Obě zahrady jsou přístupné veřejnosti a představují tak klidnou zónu s možností odpočinku v centru Chebu pro jeho obyvatele i návštěvníky.

6.4 Revitalizace břehů Ohře

Poblíž centra Chebu protéká řeka Ohře, a to mimo jiné přímo pod Chebským hradem. Na pravém břehu řeky, v jehož části se nachází hrad, byly dříve pouze tenisové kurty a zbytek krajiny byl nevyužitý. V roce 2006 probíhala na tomto místě první krajinná výstava, která změnila tento břeh k nepoznání. Toto místo se po revitalizaci, na kterou mimo jiné získalo město dotaci z Evropské unie, stalo vyhledávaným pro relaxaci a odpočinek, sportování nebo rodinné procházky.

Po sedmi letech (v roce 2013) se dočkal revitalizace rovněž levý břeh řeky Ohře, který již není přímo v centru města, ale plynule na něj z hlediska dostupnosti a možnosti trávení volného času navazuje. Na levém břehu Ohře se před druhou krajinnou výstavou vyskytovalo zchátralé hřiště s rozpadajícími se tribunami, vyhořelá budova dřívějšího internátu a další prostor hojně zarostlý nejrůznější vegetací. Cesta přes levý břeh nebyla pro obyvatele Chebu při cestách do práce nebo přílehlých zahrádek příjemná.

Na levém břehu v současnosti stojí multifunkční hřiště (náhrada původního), ve stráni bylo vybudováno lanové centrum a po celém areálu byly vytvořeny chodníčky a cesty doplněné o zábavné prvky, lavičky a odpadkové koše. Nová podoba levého břehu Ohře je na níže uvedeném obrázku.

Obrázek č. 67 Nový areál na levém břehu Ohře v Chebu

Zdroj: Mag, 2015. Foto: Deník/Vladimír Kučera

Po revitalizaci levého břehu dochází také k postupné obměně dílčích prvků na pravém břehu řeky. Areál je udržovaný, čistý a slouží nejen k uvedené relaxaci a sportování, ale pořádají se tu také různé kulturní akce. Z areálu je krásný pohled na Cheb a jeho dominanty. Na bezpečnost areálu navíc dohlíží i kamerový systém městské policie. I když nepatří uvedený areál přímo do centra města, představuje pro jeho obyvatele a návštěvníky alternativu pro trávení volného času a rozšíření nabídky ve městě Chebu (Mag, 2015).

6.5 Kulturní oživení centra města

Město Cheb se rovněž snaží oživit centrum města prostřednictvím pořádání různých akcí nebo turistických prohlídek. Další dlouhodobý cíl, který vyplývá ze Strategického plánu rozvoje města Chebu, představuje „Rozvoj cestovního ruchu“, v rámci kterého chce město Cheb zvýšit své zapojení do rozvoje cestovního ruchu s využitím blízkosti lázní a turistického potenciálu starého města. Rozvoj cestovního ruchu představuje zájem téměř každého města, jelikož může přinést do města nové zdroje. Nicméně se jedná o velmi konkurenční prostředí, kde je nutné pro úspěšné přilákání nových návštěvníků nebo prodloužení doby jejich pobytu, případně zvýšení množství utracených peněz, investovat prostředky do přípravy a rozvoje spolupráce veřejného a soukromého sektoru (Berman Group, 2008). Cíle zaměřené na rozvoj kultury ve městě, s důrazem na občany, jsou i v následné aktualizaci této strategie z roku 2012.

Z hlediska cestovního ruchu může město Cheb nabídnout historické centrum a památky, dvě přehradní nádrže s možností koupání nebo blízkost měst z lázeňského trojúhelníku a Krušných hor. Mezi hlavní akce v centru města lze zařadit Valdštejnské slavnosti, které se konají od roku 2005 a další jsou plánovány na rok 2021 (jubilejní 10. slavnosti), nebo Mezinárodní festival dechových orchestrů mladých FIJO, který se koná každé dva roky a nejbližší se uskutečnil v roce 2020. Z hlediska oživení různých prostor v centru města lze navštívit akci Chebské dvorky, která se koná pravidelně každý rok v červnu a představuje open air festival uměleckých projektů z aktuálního kulturního světa. Historické jádro města Chebu se stává centrem setkání umělců a příznivců umění z Čech i ze zahraničí.

Turistické infocentrum města Chebu nabízí návštěvníkům zajímavé prohlídky zaměřené na památky v centru města. Standardně nabízí kompletní a zkrácenou prohlídku historického centra s průvodcem. Kromě těchto prohlídek si mohou zájemci z řad místních i návštěvníků stáhnout informace o čtyřech prohlídkových trasách, které mají následující zaměření:

- Chebské niky,
- Barokní Cheb,
- Gotický a renesanční Cheb,
- Vycházka za chebskými kostely.

Tyto turistické trasy mohou návštěvníci absolvovat podle svého času a zájmu. Trasy s podrobnými informacemi o prohlídkách lze nalézt na webu s interaktivní encyklopedií města Chebu: <http://encyklopedie.cheb.cz/cz/trasy> (Encyklopedie, 2014).

V současné době nabízí Turistické informační centrum Chebu novou prohlídkovou trasu „Pod střechami chebských domů“, v rámci které se návštěvník podívá na

půdy městských domů na chebském náměstí. Jedná se o technickou památku s vysokou historickou hodnotou, která představuje krovy zkonstruované v různých staletích a ukazují jedinečnou zručnost a geometrickou představivost předků.

Cheb je z hlediska zachovaných historických památek výjimečné město, které může nabídnout unikátní soubor zachovalých historických krovů na několikapatrových patricijských domech s vysokými strmými střechami na náměstí Krále Jiřího z Poděbrad. Při průzkumu domů na hlavním náměstí se podařilo objevit minimálně 12 středověkých krovů, 20 renesančních a barokních krovů a více než 20 z mladších období. Takto ucelený a pestrý soubor historických krovů není dochován v žádném jiném městě v České republice, což představuje velice perspektivní nabídku pro rozvoj cestovního ruchu. Na nové trase budou moci lidé obdivovat a porovnat, jak se měnil způsob práce tesařských mistrů od 14. do 19. století (Nadační fond, 2019).

Pro udržení nabídky turistických prohlídek a jejich případné rozšiřování je nutné jejich zachování a pravidelná obnova. Na podporu ochrany a obnovy kulturních a historických památek v Chebu a na Chebsku byl založen městský nadační fond Historický Cheb, jehož vznik byl iniciován finančním darem od čestného občana města Chebu Antona Harta. Uvedený fond se mimo jiné stará o další rozvoj nabídky cestovního ruchu a využití potenciálu historických krovů na chebském náměstí (Nadační fond, 2005).

Na příkladu města Chebu lze ukázat, že pokud nemá město dostatek finančních prostředků na komplexní rekonstrukci centra, může při jeho revitalizaci realizovat postupné kroky podle aktuálně dostupných zdrojů. Dílčí rekonstrukce následně mohou přispět k rozšíření nabídky kulturního a volnočasového vyžití občanů i návštěvníků města. Rozvoj této nabídky, a především nalezení něčeho unikátního (viz příklad chebských historických krovů), může přitáhnout pozornost dalších návštěvníků, kteří mohou svůj pobyt ve městě případně prodloužit. Město Cheb již dosáhlo v oblasti revitalizace centra a rozšiřování nabídky produktů v oblasti cestovního ruchu významného pokroku, ale stále ještě má velký prostor pro zlepšování (např. opravu historického komplexu Špalíček).

6.6 Použité zdroje

- A69 (2010). Pěší zóna Cheb [online, cit. 21. 12. 2019]. Dostupné z: (<http://www.a69.cz/pesi-zona-cheb>)
- ATELIER BOD ARCHITEKTI S.R.O. (BOD, 2015). Revitalizace kláštera v Chebu [online, cit. 21. 12. 2019]. Dostupné z: <https://www.bodarchitekti.cz/projekty/revitalizace-klastera-v-chebu/>

- Berman Group (2008): Strategický plán rozvoje města Chebu. Verze z 11/2008. Dostupné z: https://www.cheb.cz/assets/File.ashx?id_org=5091&id_dokumenty=928451
- Encyklopedie chebských památek (Encyklopedie, 2014). Trasy prohlídek [online, cit. 22. 12. 2019]. Dostupné z: <http://encyklopedie.cheb.cz/cz/trasy>
- Hrad Cheb (2019). Špalíček Cheb [online, cit. 18. 12. 2019]. Dostupné z: <http://www.hrad-cheb.cz/cz/spalicek-cheb>
- Kotrbová, M. (2019). Dobře ukrytá zahrada. Krásný rajský dvůr v Chebu je přístupný veřejnosti [online, cit. 21. 12. 2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/bydleni/rekonstrukce/zahrada-cheb-klaster-promena-rekonstrukce-zachrana-pamatky-dotace-revitalizace-promena.A190219_150937_rekonstrukce_web
- Mag, V. (2015). Revitalizaci břehu Ohře dala EU zelenou, teď areál v Chebu boduje [online, cit. 22. 12. 2019]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/otvorena-evropa/revitalizaci-brehu-oh-re-dala-eu-zelenou-ted-areal-v-chebu-boduje-20150528.html>
- Nadační fond Historický Cheb (Nadační fond, 2019). Historické krovy – chebský fenomén [online, cit. 23. 12. 2019]. Dostupné z: <https://historickycheb.cz/cs/projekty/historicke-krovy--chebsky-fenomen>
- Nadační fond Historický Cheb (Nadační fond, 2005). O nás [online, cit. 23. 12. 2019]. Dostupné z: <https://historickycheb.cz/cs/o-nas>
- Peňás, P. (2010). Nová pěší zóna změni zažité pohledy na historický Cheb [online, cit. 21. 12. 2019]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/n/domaci/nova-pesi-zona-zmeni-zazite-pohledy-na-historicky-cheb>
- Turistické informační centrum Cheb (TIC Cheb, 2010). O Chebu [online, cit. 18. 12. 2019]. Dostupné z: <http://tic.cheb.cz/zakladni-informace/ds-28849/archiv=0&p1=26918>

7 Případová studie: Revitalizace veřejných prostranství na příkladu města Liberec

7.1 Představení města, jeho typové zařazení, socioekonomický vývoj, problémy

Liberec je dnes se 104 445 obyvateli (k 31. 12. 2018, podle ČSÚ, 2019) pátým nejlidnatějším městem Česka. Od roku 2000 je krajským městem, jako byl i mezi lety 1949–1960. Liberec se prudce rozvíjel již v 19. století na počátku průmyslové revoluce, v souvislosti s rozmachem textilního průmyslu. Roku 1869, při prvním z pravidelných celostátních sčítání lidu, tak již měl (na dnešní výměře) 50 252 obyvatel, čímž byl třetím nejlidnatějším městem na území dnešního Česka (polovina obyvatel Brna, o asi 12 tisíc obyvatel více než Ostrava, o 20 tisíc více než Plzeň, Olomouc či Opava, o 30 tisíc více než ve České Budějovice, Ústí nad Labem či Hradec Králové), viz ČSÚ (2019). V posledním sčítání lidu před 2. světovou válkou roku 1930 měl Liberec 95 623 obyvatel. Přibližně stejně velké populace dosáhl v poválečném období až roku 1980 (ČSÚ, 2019). Je však nutno upozornit, že město má částečně polycentrickou strukturu, když do sebe postupně integrovalo řadu dříve samostatných obcí. Jen jedna městská část má však dnes vlastní zastupitelstvo (Vratislavice nad Nisou), viz ČSÚ (2018b).

V tabulce č. 8 lze pozorovat po mírném poklesu z 90. let 20. století postupný mírný nárůst populace Liberce, který má i vlivem své vnitřní polycentrické struktury a méně intenzivní panelové výstavby z komunistického období oproti podobně velkým městům mírně podprůměrnou hustotu zalidnění. Průměrný věk se i přes postupný růst drží pod průměrem podobně velkých krajských měst, zatímco celková hrubá míra přírůstku obyvatel i obě dvě její složky jsou nadprůměrné.

Tabulka č. 8 Vybrané základní demografické ukazatele Liberce ve srovnání s dalšími krajskými městy

Město	Střední počet obyvatel				Rozloha 2018 [km ²]	Hustota zalidnění 2018 [o./km ²]	Průměrný věk (31. 12.)			2018 na 1000 obyv.		
	1991	2001	2011	2018			2018	2011	2001	Celkový přírůstek /úbytek 2011	Přirozený přírůstek /úbytek 2001	Přírůstek /úbytek stěhováním
Liberec	101988	98968	101704	104163	106,1	981,9	42	41	39,4	4,5	1,3	3,1
Praha	1214174	1164682	1237943	1301135	496,2	2622,2	41,9	41,9	41,3	10,9	2,3	8,5
Brno	389536	375265	378968	379526	230,2	1648,8	42,8	42,2	40,6	3,0	1,4	1,7
České Budějovice	97785	97205	93559	93984	55,7	1687,1	43	41,9	39,1	1,6	0,7	0,9
Hradec Králové	100100	97030	93595	92763	105,7	877,7	44,3	43,3	40,7	-1,9	-0,6	-1,3
Jihlava	52451	50614	50675	50891	87,9	579,2	42,7	41,5	39,2	2,4	-0,4	2,8
Karlovy Vary	56234	53246	50690	48723	59,1	824,7	45,3	43,6	40,7	-5,6	-3,5	-2,1
Olomouc	105760	102539	99407	100408	103,3	971,7	42,5	41,7	39,3	0,3	2,1	-1,8
Ostrava	327605	316396	300745	289629	214,2	1352,0	42,8	41,3	38,7	-4,6	-1,1	-3,4
Pardubice	94610	90516	89578	90458	82,7	1094,4	43,3	42,6	40,4	3,9	0,1	3,8
Pízeň	172935	165011	167525	171707	137,7	1247,2	43,1	42,5	40,7	8,8	0,0	8,8
Ústí nad Labem	98178	95286	94559	93020	94,0	989,9	42,1	40,6	38,4	-0,9	0,7	-1,6
Zlín	84858	80764	75747	74835	102,8	727,8	44	42,8	40,3	0,7	-0,2	0,8
Průměr za krajská města bez Prahy, Brna a Ostravy	96490	93118	91704	92095	93,5	998,1	43,2	42,1	39,8	1,4	0,0	1,3

Zdroj: ČSÚ (2018a, 2019)

Z tabulky č. 9 se socioekonomickými ukazateli je patrné, že populace Liberce, ač zde sídlí Technická univerzita, vykazovala v posledním sčítání lidu oproti podobně velkým krajským městům mírně podprůměrný podíl absolventů vysokých škol, a naopak vyšší podíl osob ve věku 15 a více let bez vzdělání či jen se vzděláním základním, ačkoli je Liberec v lepší pozici než Ústí nad Labem, Karlovy Vary či Ostrava. Velikost obecního rozpočtu roku 2018 zhruba odpovídala (s mírně vyššími částkami než u Olomouce) populační velikosti města, avšak přepočteno na počet obyvatel ukazuje oproti podobně velkým městům mírně podprůměrné hodnoty příjmů a výdajů. Schodek však při srovnání údajů přepočtených na obyvatele dosahuje asi pětinasobku průměru. Míra nezaměstnanosti je mírně nad průměrem krajských měst bez tří největších, což platilo (byť ještě těsněji) i v roce 2011. Přesto je situace lepší než v metropolích strukturálně postižených regionů jako Ústí nad Labem či Ostrava, ale i ve srovnání např. s Brnem s příznivější vzdělanostní strukturou.

Tabulka č. 10 ukazuje některé aspekty bytové výstavby. Zatímco počet domů připadající na 100 obyvatel byl v době sčítání lidu roku 2011 mírně nadprůměrný, relativní počet bytů byl mírně podprůměrný, byť v obou případech byl rozdíl od průměru velmi malý. Pokud jde o poměr počtu bytů a domů, Liberec tak nevybočuje z průměru na rozdíl např. od Zlína s výrazně vyšším relativním počtem domů (tradiční baťovské domky), nebo naopak od Prahy, Ostravy či Ústí nad Labem s výrazně nižším relativním počtem domů, zřejmě vlivem většího počtu velkých domů činžovních a panelových sídlišť. Pokud jde o novou výstavbu, relativní kumulativní počet dokončených bytů za posledních asi 20 let přepočtený na 1000 obyvatel byl v Liberci oproti podobně velkým krajským městům mírně nadprůměrný a relativní počet dokončených bytů v rodinných domech byl dokonce druhý nejvyšší (po Jihlavě). Zaznamenaný počet zrušených bytů, ovšem jen podle dat za období 1999–2008, byl minimální.

Tabulka č. 9 Vybrané socioekonomické ukazatele Liberce ve srovnání s dalšími krajskými městy

Město	Vzdělání (SLDB 2011) [% populace 15+]		Městský rozpočet 2018						Podíl nezaměstnaných [%]	
	ZŠ + žádné	VŠ	[tis. Kč]			[Kč / obyv.]			30. 11. 2019	31. 12. 2011
			Příjmy	Výdaje	Schodek/přebytek	Příjmy	Výdaje	Schodek/přebytek		
Liberec	15,5	14,9	2527466	2660252	-132785	24265	25539	-1275	2,7	6,6
Praha	10,4	23,6	88642648	81981858	6660790	68127	63008	5119	1,9	3,6
Brno	13,2	23,6	14501074	15093775	-592701	38208	39770	-1562	3,3	6,9
České Budějovice	14,3	17,1	2429251	2196245	233006	25847	23368	2479	1,8	4,8
Hradec Králové	13,1	18,1	2264133	2204484	59649	24408	23765	643	2,2	5,1
Jihlava	16,2	12,7	1272614	1249308	23307	25007	24549	458	2,6	7,0
Karlovy Vary	15,8	11,8	1200945	1349386	-148441	24648	27695	-3047	2,3	7,0
Olomouc	14,1	20,6	2607924	2623098	-15174	25973	26124	-151	2,5	7,4
Ostrava	19,4	14,3	10721109	10604603	116506	37017	36614	402	4,9	8,9
Pardubice	13,8	15,3	2315249	2496488	-181239	25595	27598	-2004	1,9	4,9
Pízeň	14,2	15,8	6390444	6413663	-23219	37217	37352	-135	2,0	5,3
Ústí nad Labem	19,6	10,8	2121220	2050500	70720	22804	22044	760	4,1	11,1
Zlín	15,6	17,5	1763862	1782911	-19048	23570	23825	-255	2,1	5,6
Průměr za krajská města bez Prahy, Brna a Ostravy	15,2	15,5	2489311	2502633	-13323	25933	26186	-253	2,4	6,5

Zdroj: ČSÚ (2018a, 2019)

Tabulka č. 10 Počty bytů a domů a bytová výstavba Liberce ve srovnání s dalšími krajskými městy

Město	2011 (Sčítání lidu, domů a bytů)		Počet dokončených bytů 1997–2017		Z toho v RD		Počet zrušených bytů 1999–2008	Dokončených bytů 1997–2017 /1000 obyv. 2018	Dokončených bytů v RD 1997–2017 /1000 obyv. 2018	Zrušených bytů 1999–2008 na 1000 obyv. 2001
	Počet domů	Počet bytů	Domy/ 100 ob.	Byty/ 100 ob.	Celkem	Podíl [%]				
Liberec	12253	46683	12,0	45,7	5638	2244	2	54,1	21,5	0,0
Praha	99949	587832	7,9	46,2	104591	13828	1158	80,4	10,6	1,0
Brno	40676	177465	10,6	46,2	27611	3756	473	72,8	9,9	1,3
České Budějovice	10789	44661	11,5	47,6	6090	1570	28	64,8	16,7	0,3
Hradec Králové	11815	43421	12,5	46,1	5166	1492	210	55,7	16,1	2,2
Jihlava	6161	23179	12,1	45,7	4087	1182	88	80,3	23,2	1,7
Karlovy Vary	5003	24553	9,3	45,7	2389	668	34	49,0	13,7	0,6
Olomouc	10657	46680	10,7	46,7	6514	1405	10	64,9	14,0	0,1
Ostrava	26188	137469	8,7	45,5	7175	3197	766	24,8	11,0	2,4
Pardubice	10462	41576	11,5	45,7	4718	1467	103	52,2	16,2	1,1
Pízeň	17865	79964	10,5	47,1	8804	2955	130	51,3	17,2	0,8
Ústí nad Labem	8348	43597	8,8	45,9	1315	729	222	14,1	7,8	2,3
Zlín	12787	35599	16,8	46,8	2781	1187	2	37,2	15,9	0,0
Průměr za krajská města bez Prahy, Brna a Ostravy	10 614	42 991	11,6	46,3	4 750	1 490	83	52,4	16,2	0,9

Zdroj: ČSÚ (2018a, 2019)

Vývoj města a jeho integraci do českého sídelního systému částečně negativně poznamenala lokalizace v pohraničí, v tzv. Sudetech, a do konce 2. světové války dominance etnicky německého obyvatelstva. V letech 1938–1945 bylo město metropolí tzv. Sudetské župy v rámci nacistického Německa. Zabrané Sudety prodělaly následný odsun většiny etnických Němců, resp. de facto výměnu původních obyvatel za nově příchozí z českého vnitrozemí i dalších částí Československa. Tato událost výrazně narušila další rozvoj a místní tradice, byť některé zůstaly zachovány nebo jsou opětovně rozvíjeny v posledních desetiletích spolu s procesem usmíření s odsunutými.

Po roce 1960 se na rozvoji negativně projevila ztráta postavení krajského města a s tím spojené omezení investic, dále zintenzivněné po roce 1968 v reakci normalizačního režimu na odpor místního obyvatelstva k sovětské okupaci, zesílený tragickými následky invaze právě v Liberci (KAM, 2019b). Přes tyto nesnáze byl Liberec i před rokem 1989 spojen např. s odvážnými počiny architekta Hubáčka, spoluzakladatele SIAL (Sdružení inženýrů a architektů Liberec, viz i SIAL, 2019), jako je televizní vysílač a horský hotel na hoře Ještěd, tvořící dominantu okolí Liberce a symbol celého kraje, nebo donedávna byl stejnojmenný obchodní dům v centru Liberce. Po roce 1989 Liberec výrazně ovlivnily obecné politické změny i, částečně přirozené vlivem předchozích událostí, místní silně pravicová samospráva, privatizující většinu městského nemovitého majetku (KAM, 2019b; Lenert, 2019).

Obrázek č. 68 Demolice OD Ještěd (2009)

Foto: D. Vogt, 29. 3. 2009 (Vogt, 2019)

V 90. letech 20. století došlo k výrazným zásahům do centra města, jako bylo např. vybudování dopravního terminálu MHD ve Fügnerově ulici (obr. 69), ale i budování nových komerčních budov jako Palác Syner). V některých z těchto aktivit hrála významnou roli jako realizátor, ale někdy i investor, stavební firma Syner, součást Syner Group, viz Syner (2019). Na základě znalosti místních poměrů a vlastní analýzy mediálně zachycených protestních událostí z let 2010–2014 (Vogt, 2015) si dovoluji poznamenat, že tyto projekty vyvolaly a dosud vyvolávají ve společnosti jistou kontroverzi, nejen proto, že byl jeden z vysokých manažerů Syneru dlouholetým primátorem, ale také proto, že byly zásahy do centra často ne zcela citlivé [nejen masou a tvarem nových budov, ale i třeba použitými materiály – včetně např. upravených chodníků, jak mě upozornila i KAM (2019b), která však tuto firmu nejmenovala]. Na druhou stranu nelze vlivnou stavební firmu jednostranně odsuzovat. Jistě přispěla k dynamickému rozvoji centra města, jehož hodnocení se různí. Tento trend pokračoval i v prvním desetiletí 21. století, kdy byl i přes snahy části veřejnosti o uznání stavby za kulturní památku zlikvidován obchodní dům Ještěd (nelze ovšem opomíjet ani negativa původní stavby dimenzované na maloobchod v komunistickém období). OD Ještěd od 90. let vlastnila nejprve americká společnost Kmart a poté britské Tesco (demolice viz obr. 68). Stavba byla po roce 2009 nahrazena mnohem mohutnějším, a i v posledních letech dále rozšiřovaným obchodním centrem Forum (obr. č. 70 a 71), byť kompaktnějším – využívajícím celý prostor bez volných zákoutí. Zároveň vzniklo blízko historického centra také obchodní centrum Plaza (již dříve a dále od centra pak také např. OC Nisa).

Obrázek č. 69 Dopravní terminál Fügnerova, v pozadí vpravo palác Syner, vlevo OC Forum

Foto: D. Vogt, 4. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Z významných nových veřejných staveb lze zmínit Krajskou vědeckou knihovnu, spojenou i s funkcí liberecké městské knihovny a také s přilehlou novou synagou, viz obr. 72. V 90. letech byl také poblíž centra nově využit brownfield po bývalé textilní továrně Hedva v podobě zábavního, naučného a kongresového centra a hotelu Babylon, které bylo po roce 2007 doplněno i o nový komplex iQPARK a roku 2014 iQLANDIE (IQLandia, 2019), byť lze mít opět výhrady k estetickému provedení, což se však týká spíše původního centra Babylon inspirovaného křiklavě barevnými babylonskými reliéfy.

Obrázek č. 70 OC Forum – pohled z Jánské ulice (vpravo Dům kultury, vzadu sídlo firmy Syner)

Foto: D. Vogt, 4. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Obrázek č. 71 OC Forum – pohled ze Soukenného náměstí

Foto: D. Vogt, 4. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Obrázek č. 72 Krajská vědecká knihovna v Liberci a synagoga

Foto: D. Vogt, 27. 9. 2019 (Vogt, 2019)

Podobně jako v jiných městech bylo i v Liberci po roce 1989 historické centrum přesto zčásti zachováno a obnoveno [náměstí Dr. E. Beneše s radnicí, viz obr. 73, z něj vedoucí hlavní obchodní ulice jako Pražská a Moskevská, Sokolovské náměstí a okolí s nedávno opraveným arciděkanským kostelem (obr. 74) a dosud chátrající budovou arciděkanství (obr. 75) apod.].

Obrázek č. 73 Udržované náměstí Dr. E. Beneše s radnicí

Foto: D. Vogt, 27. 9. 2019 (Vogt, 2019)

Obrázek. č. 74 Arciděkanský kostel sv. Antonína Velikého

Foto: D. Vogt, 4. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Obrázek č. 75 Arciděkanství

Foto: D. Vogt, 4. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Podle vyjádření pracovníků Kanceláře architektury města libereckého magistrátu (rozhovor 27. 9. 2019 asi od 10 do 11 hod. s Annou Stanislavovou, referentkou odboru kanceláře architektury města libereckého magistrátu, krajinnou architektkou Marií Eliášovou a krátce i s vedoucím kanceláře Ing. arch. Jiřím Jand'ourkem), tj. KAM (2019b), za posledních 20 let v Liberci nikdy neprobíhala koncepční revitalizační činnost. Řešena byla pouze mobilita: komunikace, dopravní koridory, MHD, kdy došlo k přesunům tramvajových tratí. Obnova budov probíhala spíše ze soukromých iniciativ. Liberec ještě více než Jablonec n. N. postihl za minulého režimu devastující zásah, který vyvolával odpor obyvatel.

V lokalitě Papírového náměstí docházelo k neustálému ničení bytového fondu, bourání bytových objektů – cílenému, na ideologickém základě. Za socialismu bylo cílem vytvořit zde spíše sídliště, ale nebyl dostatek financí, jelikož po roce 1960 Liberec ztratil status krajského města a byl z pohledu celostátního centrálního plánování tzv. odsunut na 2. kolej (KAM 2019b). Město si tak ale zachovalo jistou patinu

u budov vybudovaných dřívějšími generacemi. Celkově byla zachována urbanistická kostra z 2. poloviny 19. století, která je postupně jen „refrešována“. Nic nového se koncepčně nevytvořilo, kromě přetrasování tramvají. Spíše se bouralo, než budovalo, a to ve velice kvalitním veřejném prostoru (KAM, 2019b). Ačkoli lze u nového útvaru magistrátu typu KAM očekávat jisté podceňování předchozích výsledků, snahu prosadit vlastní nový přístup, až na nové komerční budovy či knihovnu, prohlídka centra města tento určitý despekt k minulosti potvrzuje.

Pokud jde o **současnou fázi revitalizace**, KAM (2019b) tvrdí, že revitalizace koncepčně vůbec nezačala. Kancelář jako nově vzniklý odbor (existující v době rozhovoru koncem září 2019 asi tři měsíce a fungující měsíc) připravuje mj. Manuál veřejného prostoru, Regeneraci památkové zóny a Strategický plán. Konečně tedy teprve probíhá příprava samotné koncepce. Aktuální vývoj je však velice dynamický. Aktualizace programu regenerace městské památkové zóny Liberec pro období let 2020–2024 byla v prosinci 2019 schválena Radou města i Zastupitelstvem (Zastupitelstvo města Liberec, 2019a, usnesení č. 358/2019). Dokument zpracovaný projekčním ateliérem Ing. arch. Jana Sedláka určuje k rekonstrukci objekty ve smíšeném či veřejném či církevním vlastnictví i některá veřejná prostranství a je zpracován v zájmu čerpání dotací z Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón Ministerstva kultury ČR. U jednotlivých objektů jsou uvedeny i odhady nákladů pro jednotlivé fáze rekonstrukce v řádu jednotek až desítek milionů Kč (Sedlák, Příbylová, 2019). Nový strategický plán (Strategie rozvoje statutárního města Liberec je připravován v koordinaci s Jabloncem nad Nisou, zřejmě vlivem společného IPRÚ (Statutární město Liberec, 2019a) a měl by být vydán v polovině roku 2021. Odborná i laická veřejnost má být zapojena do všech fází: analytické, návrhové a implementační (Vítková, 2019).

Podle Adama Lenerta (2019), vedoucího oddělení úřadu územního plánování (ÚÚP) Magistrátu města Liberce, se kterým byl veden rozhovor 4. 10. 2019 v 9–9.20 hod., je otázkou, jak vůbec definovat městské centrum. Pokud je chápáno jako městská památková zóna, plán regenerace vznikal průběžně a novou aktualizaci připravovala Kancelář architektury města, viz výše. Od KAM očekával provedení systematizace a návrh celkové revitalizace, zatímco dosud vše probíhalo útržkovitě a pomalu. Obecně ale dle něj revitalizace (úzce chápána v rámci památkové zóny) probíhá průběžně a schvaluje ji zastupitelstvo města, které lze považovat za **iniciátora**.

Problémem je, že se město po roce 1989 vzhledem k ekonomicky neoliberalnímu přístupu vedení zbavilo většiny nemovitého majetku, zejména budov, takže má jen omezené možnosti ovlivňovat další vývoj a postup revitalizace. Např. obnova fasád, i přes jisté (omezené) dotační příležitosti typu výše zmíněné podpory památek z Ministerstva kultury, spočívá především na možnostech a ochotě jednotlivých soukromých vlastníků (KAM, 2019b).

Problémem Liberce je též bydlení na okraji, kdy v centru zůstávají spíše sociálně slabší vrstvy. Absolventi Technické univerzity Liberec (TUL) v současnosti těžko shánějí dostupné bydlení, i přes jejich zájem je problém udržet ve městě vzdělanou střední vrstvu. Lidé, včetně např. zaměstnanců krajské nemocnice, odcházejí často do Německa (KAM 2019b). Atraktivita bydlení v centru je i dle Lenerta (2019) vysoká, ale tamní bytový fond není příliš kvalitní. Vyskytují se zde často starší nerekonstruované domy (příčemž tento stav vzhledem k výše zmíněné majetkové struktuře závisí především na konkrétních soukromých vlastnících).

Podle KAM (2019b) se centrum vylidnilo vedle problémů s bydlením také vlivem velkých nákupních center (OC Forum, Plaza), ale i s nárůstem individuální dopravy. Hlavní aktéři jsou komerční, ale centrum není vylidněno jen jejich vinou, jedná se obecně o problém velkých měst (KAM, 2019b). Působením dvou obchodních center (Forum a Plaza) se změnilo obvyklé trasy návštěvníků maloobchodu a menší obchody v centru města trpí a na původních místech mimo OC se drží spíše jen zvykově (potvrzuje Lenert, 2019). Tradiční hlavní obchodní ulice Pražská (viz obr. 76 a 77) a Moskevská se sice (jak jsem si sám ověřil), zdají být plně funkčních obchodů, jen ojedinele s prázdnými výkladními skříněmi, ale podle Lenerta (2019) tam dochází k velké fluktuaci firem, takže mezi stálé provozovny patří jen Soliter (šperky), O2 a Fričovo knihkupectví (místní známý knihkupec a občanský aktivista). Ulice jsou vytíženy jen ráno, při cestě lidí od terminálu MHD ve Fügnerově ulici do práce v centru (radnice a okolí). Podobně je tomu odpoledne během jejich odchodu, ale v 19 hodin večer jsou ulice prázdné. To se ale samozřejmě netýká např. restauračních zařízení (Lenert, 2019).

Obrázek č. 76 Pražská ulice roku 2009 – pohled na demolovaný OD Ještěd

Foto: D. Vogt, 29. 3. 2009 (Vogt, 2019)

Obrázek č. 77 Pražská ulice v současnosti – pohled k OC Forum

Foto: D. Vogt, 27. 9. 2019 (Vogt, 2019)

Lenert (2019) si také uvědomuje problém ve střetávání zájmů různých aktérů, kdy z hlediska územního plánování revitalizace zasahuje do soukromých vlastnických vztahů. Proto je např. velkým problémem odpor lidí (majitelů domů) k veřejným prostranstvím. Lidé také nechtějí např. občanskou vybavenost v přízemí jejich domů. (To se asi týká např. hlučných restauračních podniků, ale může to vedle nových obchodních center také působit jako jedna z příčin omezování maloobchodu v ulicích centra města, byť na hlavních obchodních ulicích by asi majitelé domů měli zájem existující prázdné provozovny pronajímat, i když třeba právě s omezujícími podmínkami vzhledem k možnému hluku).

7.2 Cíle a strategie revitalizace městského centra

Z užšího pohledu městské památkové zóny dle Lenerta (2019) na situaci reaguje nový územní plán snahou o zklidnění centra, přesunutí dopravy na okraj, dobudování městského okruhu, a tudíž zklidnění Šaldova náměstí (nechvalně proslulá rušná a komplikovaná křižovatka prakticky v centru města). Má tak vzniknout klidová pěší zóna od nádraží (jih centra) až k Lidovým sadům (severní okraj centra, resp. památkové zóny). Snahou je centrum celkově zatraktivnit a oprostít od dopravy, byť obchody tak také trpí. Cílem je centrum ne zprůjezdnit, ale ani ne zcela izolovat. Mají se vytvořit „kapsy“ pro příjezd a odjezd stejnou cestou. Lenert (2019) opět připomněl i omezení možností města vlivem vlastnické struktury, jelikož město vlastní v centru prakticky „jen radnici a divadlo“ (byť zde mohlo jít o mírnou nadsázku). Pro ÚÚP je stěžejním dokumentem průběžně aktualizovaný Program regenerace městské památkové zóny (viz výše zmíněná nová aktualizace Sedlák, Příbylová, 2019), řešící mj. též městský mobiliář, ale jen doporučením prvků.

Podle KAM (2019b) je v současnosti důležitým faktorem plánovaný vznik nového Centra urgentní medicíny (součásti Krajské nemocnice Liberec), které má být umístěno v centru města, a vynutí si přestavbu některých ulic, změny v dopravě, jejímž neuralgickým bodem je výše zmíněné (dopravně komplikované) Šaldovo náměstí (obr. 78).

Obrázek č. 78 Šaldovo náměstí, v pozadí vlevo OC Plaza

Foto: D. Vogt, 4. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Roku 2011 byla na Technické univerzitě v Liberci (TUL) vytvořena v ateliéru architektů Jand'ourka (dnes vedoucí KAM) a Zdeny Zedníčkové několika týmy studentů **Vize pro (město) Liberec**, ve které byly definovány základní principy (urbanistické) práce, posuzování kvalit veřejného prostoru, struktury zeleně, práce s vodou atd. Některé větší návrhy se dostaly i do nového územního plánu (retenční nádrže, zelená infrastruktura, průchody). Dříve se jako koncepční dokument používal pouze územní plán a dokumenty dané státní správou (KAM, 2019b). Vize byla vytvořena v rámci projektu „Liberec město s vizí – město ve 21. století“, přičemž zahrnovala např. zhuštění centra města, obnovu jeho obytné funkce, stabilní osu podél tramvajové tratě a dynamickou osu podél rychlostní silnice, rozšiřování města pouze v ose Žitavské pánve k Hrádku nad Nisou (severozápad) a Jablonci nad Nisou (východ až jihovýchod), viz Ateliér Liberec (2011), Jand'ourek a Zedníčková (2011), Kočárková (2011), Jand'ourek a Němcová-Zedníčková (2015).

Současnou hlavní snahou, částečně navazující na výše zmíněnou vizii, je dle KAM (2019b) dostat „kvalitní“ rezidenty (s vyšším lidským kapitálem) zpět do centra

(např. absolventy TUL). Cílem je centrum znovu zabydlet, zvýšit počet obyvatel města, hlavně aby zde zůstalo více studentů, absolventů TUL, aby zde pracovali, zakládali firmy, podnikali atd. a potažmo by sami realizovali i revitalizaci jednotlivých domů. Tak by se ve městě udržela střední vrstva. V současnosti mají absolventi TUL velký problém získat dostupné bydlení. Je třeba zde koncentrovat obyvatelstvo, které bude vytvářet hodnoty, ale zatím lidé odcházejí pracovat např. do blízké německé Žitavy (Zittau), kde je mj. i dostupné bydlení, tedy vliv nemá jen finanční atraktivita zaměstnání (vyšší německé platy). Jedná se např. o zdravotní sestry z liberecké krajské nemocnice, ale i podnikatele. Krajská nemocnice má velké problémy s udržením stavu personálu. Nevznikají ani soukromé firmy a roztáčí se koloběh problémů. Proto je snaha zastavit tento místní negativní „indukční“ cyklus (KAM, 2019b).

Lidé mají dnes větší nároky na veřejný prostor. S přítomností více místních rezidentů se centrum, kde je dnes často prázdné nebo se zde zdržují spíše sociálně slabší občané, změní, alespoň podle představ KAM (2019b).

Lidé jsou oporou pro místní maloobchod, podporují lokální tržiště i okolní centra, jelikož Liberec má polycentrický charakter. KAM, resp. městu, jde tedy i o rozvoj lokálních center v rámci polycentrické struktury, ale zároveň považují za nežádoucí, aby se obyvatelstvo nekonceptně rozšiřovalo do okolní krajiny. Je snaha posilovat urbanistické osy např. podél tramvajových tratí – koncepční příklady jsou převzaty z výše zmíněné vytvořené Vize pro Liberec, na kterou nově vzniklá KAM ideově navazuje v připravované nově definované strategii. Samotný Odbor kanceláře architektury města však nejprve 4 měsíce bojoval za existenci a 2 měsíce trvalo zahájení činnosti. V září 2019 upravovali (identifikovali) **priority**: bydlení, budoucí počet obyvatel, rozsah veřejného prostoru, humanizace městského centra (KAM, 2019b).

Mgr. Barbora Steinzová (2019), manažerka IPRÚ z oddělení rozvojové koncepce Odboru strategického rozvoje a dotací libereckého magistrátu (OSRD) mi 16. 9. 2019 krátce telefonicky sdělila, že na rozdíl od architektů neřeší revitalizaci v podobě koncepční studie. To je vzhledem k názvu odboru poněkud překvapivé... Odkázala v tomto na KAM s tím, že se uvidí, jaká bude nová (výše zmíněná) strategie rozvoje (Strategický plán) zpracovaná architekty (KAM), zda z ní vyplyne problém (potřeba) revitalizace centra, možná se na ni pak OSRD zaměří, ale spíše řeší jiné problémy. V tomto bude záležet na rozhodnutí Rady města, které architekti podle Anny Stanislavové (2019) z KAM (telefonický rozhovor před vlastním rozhovorem s KAM, 16. 9. 2019) předloží (měli předložit začátkem října) rozsáhlý analyticko-koncepční materiál, ze kterého by měl částečně vycházet i výše zmíněný Strategický plán. Dne 1. října byl radě města vedoucím KAM Jand'ourkem mj. předložen (a schválen) návrh architektonické soutěže na řešení revitalizace Tržního náměstí (Rada města Liberec, 2019, s. 15 – usnesení č. 937/2019), ale spíše byl myšlen návrh výše zmíněné

Aktualizace programu regenerace městské památkové zóny Liberec pro období let 2020–2024 (Sedlák, Příbylová, 2019), schválený však až v prosinci 2019.

7.3 Hlavní aktéři, způsob organizace a řízení revitalizačních aktivit

Lenert (2019) vyzdvihl mezi hlavními aktéry revitalizace nově právě Kancelář architektury města, dále pak politiky, kteří schvalují rozpočet. Vzhledem k vlastnické struktuře nemovitostí a dosavadním krokům jsou ale podle KAM (2019b) hlavní aktéři komerční, s jistým vlivem na vyliďnění centra, byť nejsou jedinou příčinou.

Město dle KAM (2019b) bohužel nemá mnoho majetku ve veřejných prostorech. Proto se snaží spolupracovat s útvarem správy komunikací (pro všechny druhy dopravy, ale i zeleň, tedy nejen samotné silnice). Mají zastřešit regeneraci Tržního náměstí u bazénu a přilehlé Pastýřské ulice, včlenit projekt do rekonstrukce komunikací, viz níže. KAM (2019b) také řeší mj. obnovu Papírového náměstí s cílem posílit počet místních rezidentů a oživit centrum. Původně plánoval v této lokalitě rozsáhlou komerční bytovou výstavbu včetně výškových budov vlivný komerční aktér – firma Syner, ale je připravována dohoda na výměně pozemků s městem (Stránský, 2019a-d; Zastupitelstvo města Liberec, 2019b, s. 7 – usnesení 327/2019).

Jelikož město již nevlastní prakticky žádné byty, bylo by v zájmu oživení centra městské bydlení vytvořeno nově (oficiálně je používán termín sociální bydlení, ale zde zamýšlejí bydlení i pro výše zmíněné obyvatele „kvalitnější“, vzdělanější, movitější, s větším sociálním kapitálem). Jednalo by se o novou výstavbu městských bytů v centru (nově vznikající bytové domy, ovšem na komerční bázi, jsem již v Liberci poblíž budovy Krajského úřadu pozoroval, viz obr. 79). Nové bytové domy s obecními byty mají poskytovat dostupné bydlení např. pro zdravotní sestry či učitele. Je snaha zapojit do projektu i komerční partnery, ale také kvalitní městské architektky (KAM 2019b).

Obrázek č. 79 Nová bytová výstavba poblíž sídla Krajského úřadu

Foto: D. Vogt, 4. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Podle Lenerta (2019) jsou **snahy o skloubení zájmů různých aktérů** dosud na začátku, zatím neúspěšné. V současnosti se „hledají cesty“. Dle KAM (2019b) se skloubit zájmy místních obyvatel, politiků a podnikatelů snaží a komunikují s nimi. Už např. proběhlo participační setkání s obyvateli ohledně Tržního náměstí, které řeší výše zmíněná soutěž, schválená až krátce po rozhovoru s KAM (Rada města Liberec, 2019, s. 15 – usnesení č. 937/2019). Zadání je vypracováno i na základě diskuse s občany. Pracovníci KAM (2019b) by s občany rádi komunikovali i třeba e-mailem. Zřídili si také blog (viz KAM, 2019a) a facebookový profil. Veřejnost se zapojuje též např. přes Místní agendu 21 – zdravé město, ale čím více lidí je zapojeno, tím je více názorů, což činí situaci složitější. Přinejmenším účast místní městské veřejnosti se ale připouští a vedoucí oddělení ÚÚP Lenert (2019) ji považuje za dobrou věc.

Lenert (2019) zmínil i snahu města ovlivnit developery. Město se snaží argumentovat vzájemným prospěchem, když kvalitní veřejné prostranství před novým

objektem může ztráknout developerský projekt. Tento přístup zmiňoval též jablonický městský architekt Pavlišta (2019). Lze dodat, že další možností je výše zmíněná snaha vykoupovat či vyměňovat pozemky, a tak ovlivnit lokalizaci developerské činnosti, jak se děje na Papírovém náměstí.

Podle Steinzové (2019) Odbor strategického rozvoje a dotací v případě lokálních problémů zajišťuje zapojení veřejnosti, ale neřeší centrum jako celek. Komunikují s veřejností, ale jen ohledně jednotlivých projektů. Mají např. mezinárodní projekt pro větší podporu maloobchodu (viz Statutární město Liberec, 2018; na mezinárodní evropské úrovni URBACT, 2018). Jedná se o menší projekt spojený se zpracováním studie. Byl také projednáván (nejen) s veřejností, kdy následovaly podrobnější, otevřenější, pracovní schůzky (Steinzová, 2019).

Na základě jednoho jednání s veřejností byla také v rámci jiného projektu vytvořena pocitová mapa míst, kde se obyvatelé cítí špatně. Podle toho pak byly rozmístěny hlídky městské policie. Jednalo se ale o měkké pojetí prostředí, nikoli infrastrukturu (tj. šlo spíše o zlepšení „atmosféry“, resp. bezpečnosti ve městě, než fyzickou revitalizaci). Na revitalizaci se případně zaměří na základě nového strategického plánu z dílny KAM (Steinzová, 2019). S architekty ze strany OSRD probíhá komunikace, ale málo a není ideální (Steinzová, 2019).

KAM s podnikateli komunikuje např. skrze **Radu architektů** (Statutární město Liberec, 2019b), což je poradní orgán primátora, složený z českých i zahraničních architektů. Snaží se definovat, co podnikatelé potřebují, jakým řízením by měli projít. Přímo s podnikateli pak komunikují až ve fázi projektování (KAM, 2019b).

Co se týká **role kraje, státu a EU** při revitalizaci centra Liberce, Lenert (2019) uvedl, že jelikož je Liberec krajským městem, snažil se řešit některé lokality společně s krajem. Příkladem je např. budování náplavky u řeky Nisy v lokalitě, kde vlastní město i kraj část pozemků, viz níže. U podobných projektů se město snaží získat dotace, ale těch je málo a většinou je lze čerpat jen na prostranství v městském majetku, zatímco budovy v soukromých rukou mají přístup k finanční podpoře omezenější. Na dotace spíše dosáhnou města s památkovými zónami vyššího řádu typu lokalit UNESCO – např. Olomouc (Lenert, 2019).

Podle KAM (2019b) ovšem kraj, stát i EU mají přece jen velkou roli, zejména jako zdroje financí, takže záměry určují spíše zdroje financí než systematická metodika, byť využívají i služeb kraje, státu a EU v podobě strategických dokumentů, ale hlavní je najít nástroj poskytující financování. Samotný územní plán je dle KAM (2019b) slabý nástroj k regeneraci města, byť tu lze chápat velmi široce.

Oproti dřívějšímu nekonceptnímu politickému rozhodování nyní probíhá proces zdola. Obyvatelé Liberce v poslední době chtějí žít v centru. Dříve se chtěli spíše odstěhovat pryč, do Jizerských hor (suburbanizační trend přibližování se přírodě), ale dnes je společenským trendem postupně se vracet do centra – nejen ve smyslu

bydlení (již dnes se týká i aktivit v oblasti problémového Papírového náměstí, viz níže), viz KAM (2019b).

Podle KAM (2019b) jsou v libereckých novinách články o architektuře jedny z nejčtenějších. Lidé se zajímají, kudy chodí do práce, kde nakupovat, ale vnímání veřejného prostoru společností i úřady (městskou správou a samosprávou) je oproti Západu opožděné, i význam Kanceláře architektury města jakožto nového odboru museli její zaměstnanci u politické reprezentace obhajovat, zatímco jinde funguje dávno. Jejich pozice je stále nejistá, závisí na křehké radniční koalici a musí se dále hájit. [To připomíná i nejistou pozici jabloneckého městského architekta, který má ale navíc ještě omezenější zázemí, působí v kanceláři své soukromé firmy a není zmíněn ani ve struktuře úřadu na webu města (Pönisch, 2004–2019). To ale odpovídá i rozdílné velikosti měst.] Větší města potřebují architektonický tým složený z různých specialistů. Je zde ale křehká politická podpora a velký individuální zápas o podporu jednotlivých projektů, probíhají každodenní boje o existenci odboru, nejen v politické koalici. KAM se proto snaží být více vidět, vyvolat zájem veřejnosti – každý člen týmu se snaží jej propagovat (KAM, 2019b). Připravují též výše zmíněný informační blog (KAM 2019a).

Plánování ovlivnila **historie pohraničí**, zejména historie politická. Pokud se dosud něco dělo, bylo to vlivem významných individuálních politických představitelů – už za vlády KSČ, kdy vznikl SIAL (Sdružení inženýrů a architektů v Liberci spoluzaložené Karlem Hubáčkem). Projevovala se ale velká nahodilost vlivem výjimečných osobností i navzdory režimu, bez jakékoli dlouhodobě naplňované koncepce (např. komunistický reformní primátor Jiří Moulis, ve funkci 1964–1969 a krátce 1990). V „revitalizaci“ se tedy postupovalo spíše **postupnými, ale nekoordinovanými kroky** (KAM, 2019b). Totéž potvrzuje i Lenert (2019), podle kterého je nyní snaha o větší systematickosti, což také odpovídá současnému úsilí KAM (2019b).

7.4 Podrobnější představení klíčových revitalizačních opatření (projektů)

Tržní náměstí a „nová Pastýřská ulice“

Obrázek č. 80 Tržní náměstí, vpravo bazén

Foto: D. Vogt, 4. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Tržní náměstí (obr. 80) u plaveckého bazénu a blízkou ulici Pastýřskou (obr. 81), která nyní končí u náměstí v prostoru nepříliš udržovaného parkoviště, zmiňovala KAM (2019b) jako jednu ze svých prioritních lokalit určených k revitalizaci. Dosud nevzhledná Pastýřská ulice končí na křižovatce s ulicí Sokolskou, přímo u moderní stavby Krajské vědecké knihovny se synagogou. Dne 1. října schválila rada města návrh KAM na vyhlášení veřejné zakázky v uzavřené výzvě: „Urbanisticko-architektonický návrh řešení Tržního náměstí“ (Rada města Liberec, 2019, s. 15 – usnesení č. 937/2019), viz výše. Dle Lenerta (2019) se již začátkem října do soutěže zapojily 3 firmy. Regeneraci Tržního náměstí zastřešuje KAM (2019b), přičemž část projektu,

zejména v případě Pastýřské ulice, spadá do rekonstrukce komunikací. Cílem je, aby se jednalo spíše o bulváry blízké lidem než dálnice. Město má zájem zde vést vnitřní okruh, a proto architekti kreslili koncepční studii, podklad pro rekonstrukci – řešili i cyklostezky, pěší dopravu, stromořadí, výstavbu podél ulice (KAM, 2019b). Rada města v listopadu 2019 schválila podmínky pro přípravu veřejné zakázky na projektovou dokumentaci k projektu na základě podkladů KAM a požadavků, „aby se nová městská ulice stala kvalitní městskou třídou, zahrnující bezpečně všechny druhy dopravy, včetně pěší, cyklo, hromadné i individuální, doplněné stromořadím, poskytujícím stín a přispívajícím k lepšímu klimatu, životnímu prostředí daného místa a města Liberec. Součástí studie je i kultivace předprostoru sídla policie ČR...“ (Rada města Liberec, 2019a, s. 21 až 22 – usnesení č. 1059/2019).

Obrázek č. 81 Parkoviště v místech plánované „nové Pastýřské ulice“, v pozadí budova Policie ČR

Foto: D. Vogt, 4. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Papírové náměstí

Jak bylo uvedeno výše, v lokalitě Papírového náměstí dle KAM (2019b) docházelo před rokem 1989 k cílené likvidaci bytových prostor s výhledovým plánem výstavby nového sídliště, na které však nebyly prostředky. Tato problémová oblast je podle KAM (2019b) řešena z urbanistického hlediska jako obnova náměstí. V současnosti prostranství s rozpadajícími se budovami a volným prostorem jako náměstí příliš nepůsobí, viz obr. 82 a zejména 83. Vizí KAM (2019b) je vytvořit zde živý střed města, který by vedl k návratu obyvatel. Podle KAM (2019b) tato ne zcela atraktivní a z rezidenčního hlediska částečně problémová lokalita přesto i dnes soustředí některé nejvýznamnější podniky, hospody, aktivity jako městský filmový festival atd. (KAM, 2019b), takže již nyní přitahuje zájem veřejnosti, obecně se lidé více obracejí k centru města. Jde také o jednu z nejstarších a nejhodnotnějších částí historického centra, avšak dlouhodobě zanedbávanou (Stránský, 2019a; KAM, 2019b). Architekt Jand'ourek, vedoucí KAM, dokonce lokalitu přirovnal k známé ostravské Stodolní ulici (Stránský, 2019b).

Obrázek č. 82 Papírové náměstí při pohledu od Bednářské ulice – relativně udržovaná část

Foto: D. Vogt, 4. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Obrázek č. 83 Neutěšený až „alternativní“ vzhled prostranství přilehlého k Papírovému náměstí

Foto: D. Vogt, 4. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Aktualizace programu regenerace městské památkové zóny připravená pro KAM (Sedlák, Příbylová, 2019) se věnuje Papírovému náměstí na zvláštním identifikačním listě vybraných veřejných prostorů určených k nové úpravě. Příznačné je, že je v rámci tohoto prostoru vymezena (dosud relativně udržovaná) veřejná plocha samotného náměstí, nikoli přilehlé polorozpadlé nemovitosti, které město teprve musí získat, aby je mohlo více ovlivňovat. V tomto ohledu však zřejmě nyní dochází k významným změnám.

Ještě začátkem roku 2019 se lokality týkal připravovaný velký developerský projekt firmy Syner (Stránský, 2019b-d). Město ale na podzim připravilo výměnu pozemků Syneru za parcely dále od centra (v souladu s výše zmíněnou vizí předpokládající rozšiřování zástavby např. na spojnici s Jabloncem nad Nisou). Komerční projekt na Papírovém náměstí tak zřejmě končí a město získává větší kontrolu nad budoucností tohoto prostoru, kde bude moci uplatnit svou koncepci revitalizace na větším území (Stránský, 2019a; Zastupitelstvo města Liberec, 2019b, s. 7 – usnesení 327/2019).

„Náplavka“

Obrázek č. 84 Stavební práce u Lužické Nisy jižně od sídla Krajského úřadu Libereckého kraje

Foto: D. Vogt, 4. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Jak uvedl Lenert (2019), Náplavka je projekt, na kterém vzhledem k sousedství svých pozemků spolupracuje s městem Liberecký kraj. Podle Fulkové (2017) by měly být celkové náklady projektu podle vítězného návrhu 100 mil. Kč z rozpočtu kraje, který původně počítal s 64 miliony. Projekt realizuje město a kraj společně, resp. na aktivity kraje má plynule navázat revitalizace okolí pod názvem „Liberecká náplavka“, kdy má být upraveno celkem 20 000 m² obsahujících zeleň, nové lávky přes řeku Nisu i parkovací dům. Parkování bude řešeno přednostně. Projektovou dokumentaci má za asi 2 miliony Kč zpracovat v zájmu koordinace společnost re:architekti, která tvořila i „krajskou“ část projektu a kde shodou okolností působí i jablonecký městský architekt Pavlišta, viz Rada města Liberec (2019a, s. 22 – usnesení č. 1060/2019) a ČTK (2019). Někdy se v této souvislosti hovoří o revitalizaci „**dolního centra Liberce**“, jak to popisuje v článku o výsledcích krajské soutěže

z roku 2017, kde zvítězili re:architekti, Liberecký kraj (Fulková, 2017). V širším slova smyslu pod tento pojem ale spadá i Papírové náměstí a okolí (termín takto použili i KAM, 2019b či Sedlák, Příbylová, 2019), popř. i další lokality situované jižněji i níže nadmořskou výškou oproti radnici. U budovy Krajského úřadu již v době prohlídky začátkem října 2019 probíhaly jistě stavební práce týkající se inženýrských sítí, ale i rekonstrukce jedné z krajských budov (obr. 84 a 85). Lužická Nisa, izolovaná od okolí kovovým zábradlím a strmými zdmi, částečně překrytá parovodem, vybízí k úpravě svého koryta a zpřístupnění veřejnosti (obr. 86).

Obrázek č. 85 Rekonstrukce jedné z krajských budov

Foto: D. Vogt, 4. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Obrázek č. 86 Dosud odpudivá a nepřístupná Lužická Nisa před sídlem Krajského úřadu

Foto: D. Vogt, 4. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Masarykova ulice

Masarykova ulice je hlavní třída vedoucí od centra severovýchodním směrem k zoologické zahradě ve čtvrti Lidové sady. Podle KAM (2019b) se jedná o jednu z nejkrásnějších ulic Liberce (honosné, často neorenesanční vily, alej). Není zde však vytvořeno nic nového a údržba je neadekvátní, včetně zeleně.

Obrázek č. 87 Masarykova třída s nepříliš udržovanou alejí a částí honosných vil

Foto: D. Vogt, 4. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Dnes jsou již snahy zeleň (stromořadí) pokácet. Architektka Eliášová z KAM uznala, že současný stav stromů ohrožuje zdraví lidí (viz obr. 87). V Masarykově ulici jsou skutečně vidět mnohé novorenesanční vily ve velmi zchátralém stavu, byť s jakousi až antickým dojmem působící patinou (obr. 88). Stav se ale dům od domu liší, mnohé jsou opraveny. Zjevně záleží hlavně na konkrétním majiteli. Opravě jednotlivých domů a údržbě aleje se věnuje i Aktualizace programu regenerace MPZ 2020–2024 (Sedlák, Příbylová, 2019). Lenert (2019) vyjádřil ohledně komplexnější revitalizace Masarykovy třídy jistou skepsi. Její obnova je dle něj spíše dlouhodobou vizí architektů, ale též upozornil na plán regenerace domů. Zájem městských architektů dokládá i zmínka Masarykovy ulice mezi čtyřmi vyobrazenými hlavními zájmovými lokalitami na blogu KAM (2019b). Na Masarykově třídě se nachází i významné veřejné stavby, jako bývalé městské lázně před několika lety přeměněné v moderní galerii (i s novou přístavbou), viz obr. 89, právě rekonstruované Severočeské muzeum (obr. 90), ale i chátrající areál někdejších Libereckých výstavních trhů (LVT), dnes Libereckého veřejného technoparku (obr. 91) při Technickém muzeu.

Obrázek č. 88 Chátrající neorenesanční vila v Masarykově ulici

Foto: D. Vogt, 4. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Obrázek č. 89 Rekonstruované městské lázně – nyní galerie

Foto: D. Vogt, 4. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Obrázek č. 90 Severočeské muzeum na Masarykově třídě – právě v rekonstrukci

Foto: D. Vogt, 4. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Obrázek č. 91 Chátrající areál někdejších Libereckých výstavních trhů (LVT), dnes Libereckého veřejného technoparku na Masarykově třídě

Foto: D. Vogt, 4. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Textilana

Jednou z potenciálních rozvojových lokalit je areál po bývalé textilní továrně Textilana (obr. 92). Bývalý nizozemský majitel pozemků zde plánoval velké obchodní centrum, které však nerealizoval a roku 2018 pozemky prodal. Současný majitel chystá v součinnosti s městem projekt komerční bytové výstavby (ČTK, 2018). Většina továrny byla po uzavření podniku roku 2001 v letech 2003–2005 (ČTK, 2018) stržena a přes rozsáhlou zatravněnou plochu nyní projíždějí po zkrácené trase tramvajové linky 5 (do části Vratislavice n. N.) a 11 (do Jablonce n. N.) Stojí pouze ruina jednoho fragmentu budovy a dosud „funkční“ oddělená menší část původního komplexu přes ulici na křižovatce ulic Jablonecká a Na Bídě, která je nabízena k pronájmu pro výrobní i kancelářské využití. Lokalitu zmiňuje jako jednu z prioritních i blog KAM (2019a). Tato lokalita má potenciál stát se jedním z nových center v rámci městské

polycentrické struktury, bohužel již bez možnosti využít stržené budovy pro revitalizaci brownfieldu při zachování industriálního stylu, viz též vyjádření vedoucího KAM Jandřourka v článku Stránský (2019b).

Obrázek č. 92 Rozvojový areál po bývalé továrně Textilana, nyní křížený tramvajovou tratí

Foto: D. Vogt, 4. 10. 2019 (Vogt, 2019)

7.5 **Financování revitalizačních aktivit (vlastní/cizí, veřejné/soukromé zdroje)**

Dle Lenerta (2019) jde financování většinou z vlastních zdrojů majitelů nemovitostí – soukromých majitelů či města, což odpovídá výše zmíněné vlastnické struktuře. Dotací je málo, jen nyní nabízí MMR dotace na veřejná prostranství, ale spíše drobného rozsahu. Vlastníci památek v městské památkové zóně mohou také podávat žádosti o příspěvek od Ministerstva kultury, viz výše, ale na regeneraci památek jdou jen malé částky (Lenert, 2019). Podle KAM (2019b) financování řeší odbor správy

komunikací, něco jde z městského rozpočtu, ale je snaha dosáhnout na granty. Město nemá moc vlastních peněz na investice, a proto se je snaží získat odjinud. Proto i v Liberci, podobně jako v Jablonci n. N., podle architekta Pavlišty (2019) platí, že se město snaží přizpůsobit jednotlivým grantům, přičemž možnost čerpání peněz je bohužel hlavním kritériem. Jsou ale i snahy o participační rozpočet a podporu sociálního bydlení. Je snaha sledovat i směry vlastní koncepce, ale v praxi jde o obyčejnou grantovou politiku. Ve financování mají klíčovou roli kraj, stát i EU jako poskytovatelé financí. Jim se přizpůsobují konkrétní záměry (KAM, 2019b).

7.6 Faktory úspěšnosti revitalizačního procesu (hodnocení + zahraniční a další inspirace)

Zahraníční zkušenosti KAM (2019b) čerpá z osobních cest a soukromých postřehů jejích zaměstnanců (Německo, Vídeň, studium architektky Eliášové v Kodani). Rádi by ale vyvezli i městské úředníky na vzdělávací cesty, ukázali jim, jak by to mohlo vypadat i v Liberci, vzdělávat je. Po prvotní cestě do inspirativní Litomyšle v rámci Česka mají následovat i studijní cesty do zahraničí.

Dále fungují zahraniční kontakty KAM prostřednictvím výše zmíněné **Rady architektů města** (Statutární město Liberec, 2019b), poradního orgánu primátora. Členy jsou i dva zahraniční architekti, kteří přinášejí zkušenosti z jiných zemí – Rakušan Christoph Braumann působící v Salzburku, původem Slovák Peter Gero se zkušeností z německého Hamburku, kde navrhl např. revitalizaci tamního HafenCity (KAM, 2019b; Statutární město Liberec, 2019b). Radu architektů vyzdvihl i Lenert (2019). Zmínil, že Braumann i Gero působili jako hlavní architekti v zahraničních městech. Přinášejí tak zkušenosti z velkých měst a Liberec (ÚÚP) se velmi snaží přenášet jejich pohled do vlastní praxe, byť tomu někdy brání legislativní překážky, ale jejich myšlenky jsou určitě inspirací (Lenert, 2019).

Podle Lenerta (2019) nachází Liberec inspiraci také v zahraničních městech velikostí srovnatelných s Libercem, ale i v Innsbrucku, Salzburku nebo v partnerských městech – např. Augsburgu.

Pokud jde o to, co mělo město Liberec podle KAM (2019b) **udělat jinak**, mělo více vstupovat do soukromých projektů, usměrňovat je, udržet městské bydlení, nerozprodat v 90. letech městské domy, které už nikdy nezískalo zpět. V důsledku privatizace se pak už město nikdy nezaměřilo na udržení kvalitního bydlení, jeho vliv byl vzhledem k majetkovým poměrům velmi malý, podobně jako např. v Praze. Rozprodávání domů a pozemků vede k tomu, že je město už nikdy neovlivní, tedy ani nezkrášlí. Politické rozhodování bylo nekoncepční, pojetí je ale hodně široké (KAM, 2019b).

Lenert (2019) by **ostatním městům doporučil** stanovit akční plán s projekty revitalizace, vytyčit splnitelné cíle a zajistit jejich dosažení a dostatek finančních prostředků. To je náročné, jelikož se většinou jedná o památkově chráněné objekty. Mají se snažit o získání evropských dotací, ale těch je málo (Lenert, 2019).

Podle KAM (2019b) je na **zhodnocení dosavadních snah** o revitalizaci centra Liberce příliš brzy, vše je stále „v procesu“. Proběhly jen drobné zásahy do komunikací. Veřejný prostor se dříve jen udržoval, a to nejlevnějším způsobem. Např. byla kvalitní žulová dlažba nahrazena betonovou zámkovou. Příkladem může být výše zmíněná Masarykova třída.

Lenert (2019) vůbec polemizoval s možností hodnotit úspěšnost vzhledem k protichůdným kritériím. Pokud se například něco „podaří“ po finanční stránce, tj. ušetří se, utrpí tak zase prostředí na vzhledu, „lívivosti“. Hodnocení je tak dle něj sporné. S tímto pohledem však lze také polemizovat, jelikož je možné hledat mezi cenou a kvalitou vhodný kompromis, pokud to ovšem dovolí legislativní a další omezení.

Shrnutí

Tento text i přes svůj rozsah není komplexní analýzou, nýbrž spíše jen dílčím příspěvkem poukazujícím na vybrané zajímavé aspekty rozvoje centra Liberce. I přes nestálou politickou situaci, sporné komerční projekty z minulosti a omezené finanční prostředky se právě v současné době v Liberci začínají připravovat, nebo již probíhají, nové konkrétní revitalizační projekty zaměřené na veřejný prostor, koordinované novým Odborem kanceláře architektury města (Tržní náměstí a Pastýřská ulice, Papírové náměstí, Masarykova ulice, již probíhající projekt „Náplavka“ v koordinaci s krajem apod.). Dochází tak k relativně dynamickému a přitom koncepčně usměrňovanému vývoji. Liberec tak nově získává oproti sousednímu Jablonci nad Nisou, kde podobné snahy negativně zasáhla politická nestabilita, výrazný náskok.

(Popsaný stav, není-li uvedeno jinak, odpovídá konci roku 2019. Nereflektuje tedy další vývoj ovlivněný i dopady koronavirové pandemie.)

7.7 Použité zdroje

- ATELIÉR LIBEREC (2011): Představení vize ateliéru Liberec před městskými zastupiteli. Archiweb – internetové centrum architektury [online]. [Cit. 25.11.2019]. Dostupné z: <https://archiweb.cz/n/domaci/predstaveni-vize-atelieru-liberec-pred-mestskymi-zastupiteli>
- ČSÚ, 2019. Veřejná databáze [online]. ČSÚ. [Cit. 25.12.2019]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/>
- ČSÚ, 2018a. MOS – Městská a obecní statistika [podrobná interní data poskytnutá Ostravskou univerzitou – časové řady]. ČSÚ.

- ČSÚ, 2018b. Volby do zastupitelstev obcí 05.10. – 06.10.2018 – Liberec [online]. ČSÚ. [Cit. 25.12.2019]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/kv2018/kv111?xjazyk=CZ&xid=1&xobecnaz=Liberec>
- ČTK, 2019. Liberec chce mít po vzoru jiných měst u řeky náplavku. Liberecké zprávy [online]. 18.11.2019 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.libereckezpravy.cz/liberec-chce-mit-po-vzoru-jinych-mest-u-reky-naplavku-hezci-mesto/>
- ČTK, 2018. Nový majitel Textilany chce místo využít pro výstavbu bytů. Liberecká drbna [online]. 19.9.2018 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://liberecka.drba.cz/z-kraje/liberecko/16066-novy-majitel-textilany-chce-misto-vyuzit-pro-vystavbu-bytu.html>
- Fulková, A. 2017. Kraj představil novou podobu dolního centra Liberce [online]. Vítězný návrh přiblížil řeku lidem. 17. 10. 2017. Liberecký kraj. [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.kraj-lbc.cz/Kraj-predstavil-novou-podobu-dolniho-centra-Liberce-Vitezny-na-vrh-priblizil-reku-lidem-n665343.htm>
- IQLANDIA, 2019. Historie od založení po současnost. [online]. IQLandia o. p. s. [Cit. 25.12.2019]. Dostupné z: <https://iqlandia.cz/o-nas/historie>
- Jand'ourek, J., Němová-Zedníčková, Z., 2015. Architektonická vize pro Liberec [online]. FUA TUL. SlidesLive – Profesionální natáčení konferencí [Cit. 25.11.2019]. Dostupné z: <https://slideslive.com/38895020/architektonicka-vize-pro-liberec?locale=cs>
- Jand'ourek, J., Zedníčková, Z. 2011. Liberec město s vizí [online]. FUA TUL. [Cit. 25.11.2019]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20131207154721/http://vizeliberec.cz/index.php?stranka=o_projektu
- KAM, 2019a. KAM^L – Blog [online]. Kancelář architekta města, Magistrát města Liberec. [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <http://www.kamliberec.cz>
- KAM, 2019b. Rozhovor s Annou Stanislavovou, referentkou odboru Kancelář architektury města (KAM) Magistrátu města Liberec, Marií Eliášovou, krajinnou architektkou KAM a krátce i s Jiřím Jand'ourkem, vedoucím KAM. Liberec 27. 9. 2019.
- Kočárková, J. 2011. Vize pro Liberec – podle studentů FUA TUL [online]. FUA TUL. [Cit. 25.11.2019]. Dostupné z: <https://tuni.tul.cz/rubriky/univerzita/fakulta-umeni-a-architektury/id:17791/vize-pro-liberec-podle-studentu-fua-tul>
- Lenert, A. 2019. Rozhovor s Adamem Lenertem, vedoucím oddělení úřadu územního plánování Magistrátu města Liberec (ÚÚP). Liberec 4. 10. 2019.
- Pavlišta, D. 2019. Rozhovor s Davidem Pavlištou, městským architektem Statutárního města Jablonec nad Nisou, Praha 6. 9. 2019.
- Pönisch, K. 2004–2019. Struktura úřadu [online]. Statutární město Jablonec nad Nisou. [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.mestojablonec.cz/cs/magistrat/struktura-uradu.html>
- RADA MĚSTA LIBEREC, 2019a. Usnesení z 19. schůze rady města Liberec, konané 5. 11. 2019 [online]. Statutární město Liberec. [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://podklady.liberec.cz/download.files.php?url=2019%2F2019-11-05+RM+19%2FUsnesen%C3%AD+z+19.+RM+%E2%80%93+5.+11.+2019+A.pdf&ref=rada>
- RADA MĚSTA LIBEREC, 2019b. Usnesení z 17. schůze rady města Liberec, konané 1. 10. 2019 [online]. Statutární město Liberec. [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://podklady.liberec.cz/download.files.php?url=2019%2F2019-10-01+RM+17%2FUsnesen%C3%AD+z+17.+RM+%E2%80%93+1.+10.+2019+A.pdf&ref=rada>

- Sedlák, J., Příbylová, A. 2019. Aktualizace programu regenerace městské památkové zóny Liberec pro období let 2020–2024 [online]. Ing. arch. Jan Sedlák, projekční atelier podle zadání Statutárního města Liberec zastoupeného Odborem kancelář architektury města. [Cit. 25.12.2019]. Dostupné z: <https://podklady.liberec.cz/download.files.php?url=2019%2F2019-12-12+RM+9M%2FDle+bod%C5%AF%2F004+Aktualizace+Programu+regenerace+m%C4%9Bstsk%C3%A9+pam%C3%A1tkov%C3%A9+z%C3%B3ny+m%C4%9Bsta+Liberec+pro+obdob%C3%AD+2020%E2%80%932024.pdf&ref=rada>
- SIAL, 2019. *SIAL*, architekti a inženýři [online]. SIAL architekti a inženýři spol. s r. o. [Cit. 20.10.2019]. Dostupné z: <http://www.sial.cz/>
- Stanislavová, A. 2019. Krátký telefonický rozhovor s Annou Stanislavovou, referentkou odboru Kancelář architektury města Magistrátu města Liberec (KAM). Jablonec nad Nisou-Liberec 16. 9. 2019.
- STATUTÁRNÍ MĚSTO LIBEREC, 2019a. Město Liberec tvoří strategický plán [online]. Statutární město Liberec. [Cit. 28.11.2019]. Dostupné z: <https://www.liberec.cz/cz/obcan/aktuality/zpravy-z-mesta/mesto-liberec-tvori-strategicky-plan.html>
- STATUTÁRNÍ MĚSTO LIBEREC, 2019b. Rada architektů města Liberec [online]. Statutární město Liberec. [Cit. 20.10.2019]. Dostupné z: <https://www.liberec.cz/architekti/>
- STATUTÁRNÍ MĚSTO LIBEREC, 2018. Společně pro život a podnikání v srdci Liberce [online]. Statutární město Liberec. [Cit. 28.11.2019]. Dostupné z: <https://www.liberec.cz/cz/radnice/strategie-projekty/projekty-mesta/retailink/aktuality/spolecne-pro-zivot-podnikani-srdci-liberce.html>
- Steinzová, B. 2019. Krátký telefonický rozhovor s Barborou Steinzovou, manažerkou IPRÚ z oddělení rozvojové koncepce Odboru strategického rozvoje a dotací Magistrátu města Liberec. Jablonec nad Nisou-Liberec 16. 9. 2019.
- Stránský, J. 2019a. Liberec hodlá získat pozemky na Papírovém náměstí, kde chce Syner stavět novou čtvrť. Město chce mít nad parcelami dohled. Liberecké zprávy [online]. 6.11.2019 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.libereckezpravy.cz/liberec-hodla-ziskat-pozemky-na-papirovem-namesti-kde-chce-syner-stavet-novou-ctvrt-mesto-chce-mit-nad-parcelsami-dohled-reality/>
- Stránský, J. 2019b. Liberec by měl být Silicon Valley severu, říká architekt, který chce měnit město k lepšímu. Liberecké zprávy [online]. 3.3.2019 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.libereckezpravy.cz/liberec-by-mel-byt-silicon-valley-severu-rika-architekt-ktery-chce-menit-mesto-k-lepsimu-nedelni-rozhovor/>
- Stránský, J. 2019c. Nová čtvrť na „Papíráku“ má zkusit vykopnout Liberec mezi moderní evropská města. Liberecké zprávy [online]. 14.2.2019 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.liberec.cz/cz/radnice/strategie-projekty/projekty-mesta/retailink/aktuality/spolecne-pro-zivot-podnikani-srdci-liberce.html>
- Stránský, J. 2019d. Projekt Syneru na Papírák není jediný. Existuje i mnohem strážlivější vize s parkem. Liberecké zprávy [online]. 22.2.2019 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.libereckezpravy.cz/projekt-syneru-na-papirak-neni-jediny-existuje-i-mnohem-strizlivejsi-vize-s-parkem-co-s-dolnim-centrem-liberce/>
- SYNER, 2019. Syner.cz. [online]. Syner, s.r.o. [Cit. 10.10.2019]. Dostupné z: <https://syner.cz/>

- URBACT, 2018. RetailLink – Creating innovative strategies to revitalise the retail sector [online]. URBACT. [Cit. 28.11.2019]. Dostupné z: <https://urbact.eu/retailink>
- Vítková, B. 2019. Strategie rozvoje SML 2021+: Zapojení veřejnosti [online]. Statutární město Liberec. [Cit. 20.12.2019]. Dostupné z: https://www.liberec.cz/files/dokumenty/odbory/odbor-strategickeho-rozvoje-dotaci/zdrave-mesto-liberec/strategie_rozvoje_sml_2021.pdf
- Vogt, D. 2019. Vlastní fotografie Liberce z let 2009 a 2019, obsáhlejší fotogalerie autora viz <https://photos.app.goo.gl/oqeeJXWeJBBdrdTL7>
- Vogt, D. 2015. *Geografické aspekty aktivit nevládních organizací a občanských iniciativ v Česku – lokální a regionální úroveň na příkladu Libereckého kraje*. Praha. Dizertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta. Školitel: RNDr. Jiří Tomeš, Ph.D.
- ZASTUPITELSTVO MĚSTA LIBEREC, 2019a. Usnesení z 11. zasedání zastupitelstva města Liberec, konaného 12. 12. 2019 [online]. Statutární město Liberec. [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: https://podklady.liberec.cz/download.files.php?url=2019%2F2019-12-12+ZM+11%2FUsnesen%C3%AD+z+11.+ZM+%E2%80%93+12.+12.+2019+A.pdf&ref=zas_tupitelstvo
- ZASTUPITELSTVO MĚSTA LIBEREC, 2019b. Usnesení z 10. zasedání zastupitelstva města Liberec, konaného 28. 11. 2019 [online]. Statutární město Liberec. [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://podklady.liberec.cz/download.files.php?url=2019%2F2019-11-28+ZM+10%2FUsnesen%C3%AD+z+10.+ZM+%E2%80%93+28.+11.+2019+A.pdf>

8 Případová studie: Revitalizace veřejných prostranství na příkladu města Jablonec nad Nisou

8.1 Představení města, jeho typové zařazení, socioekonomický vývoj, problémy

Jablonec nad Nisou je větší okresní město, s počtem obyvatel 45 802 (k 1. 1. 2019, podle ČSÚ, 2019a), 23. populačně největší město v Česku, zároveň od 12. 3. 2012 jde o město statutární, v čele s primátorem (Vitvar, 2012b). Podobně jako sousední Liberec prodělal i Jablonec n. N. prudký rozvoj v souvislosti s průmyslovou revolucí v 19. století. Do té doby vesnice byla roku 1808 povýšena na městys a roku 1866 na město (Vitvar, 2009). Na rozdíl od Liberce bylo v Jablonci n. N. místo textilního průmyslu nejvýznamnější sklářství – zejména výroba bižuterie, která město celosvětově proslavila. Např. Průmyslový atlas ČSR (Pfohl, 1920) celé průmyslové odvětví na Jablonecku označoval jako „jablonecký průmysl skleněného a ozdobného zboží“. Roku 1869 měl Jablonec nad Nisou na dnešní výměře 12 785 obyvatel, což bylo sice více než polovina oproti Českým Budějovicím či Hradci Králové, ale oproti tehdejšímu Liberci šlo o populaci čtvrtinovou, zatímco dnes s populací téměř 3,5krát větší je oproti Liberci téměř poloviční (ČSÚ, 2019b). Podobně jako Liberec postihla i Jablonec n. N., který měl v dnešní výměře již roku 1930 v posledním předválečném sčítání lidu přes 50 tisíc obyvatel oproti 95 tisícům Liberce (ČSÚ, 2019b), diskontinuita vývoje vlivem odsunu většiny původního obyvatelstva po roce 1945, i když zřejmě přišlo z vnitrozemí nové obyvatelstvo s mírně vyšším sociálním a lidským kapitálem než do oblastí těžkého a těžebního průmyslu, např. severozápadních Čech.

Tabulka č. 11 Vybrané základní demografické ukazatele Jablonce nad Nisou ve srovnání s dalšími městy s 35–55 tisíci obyvatel (roku 2018)

Město	Střední počet obyvatel				Rozloha 2018 [km ²]	Hustota zalidnění 2018 [o./km ²]	Průměrný věk (31. 12.)			2018 na 1000 obyv.		
	1991	2001	2011	2018			2018	2011	2001	Celkový přírůstek/úbytek 2011	Přirozený přírůstek/úbytek 2001	Přírůstek/úbytek stěhováním
Jablonce nad Nisou	46011	45160	45119	45765	31,4	1458,3	42,4	41,1	38,8	0,7	0,5	0,2
Česká Lípa	39938	39277	37321	37467	66,1	566,9	40,9	39,1	35,3	1,0	1,1	-0,1
Děčín	55154	52480	50491	49005	117,7	416,4	42,7	41,1	38,9	-8,5	-2,5	-6,0
Chomutov	53028	50958	49677	48703	29,3	1664,8	42,2	40,7	38,2	1,1	-0,3	1,4
Jihlava	52451	50614	50675	50891	87,9	579,2	42,7	41,5	39,2	2,4	-0,4	2,8
Karlovy Vary	56234	53246	50690	48723	59,1	824,7	45,3	43,6	40,7	-5,6	-3,5	-2,1
Karviná	68225	64986	59256	53209	57,5	925,0	44,1	41,9	38,4	-13,1	-5,2	-7,9
Mladá Boleslav	44541	44130	44199	44327	28,9	1533,6	42,4	40,9	38,4	7,3	0,3	7,0
Prostějov	50072	48117	44460	43725	39,0	1120,0	43,6	42,1	39,6	-2,7	-1,4	-1,3
Přerov	51171	48224	45253	43358	58,4	741,8	44,7	42,6	39,2	-8,7	-2,5	-6,2
Teplice	53280	51078	50529	49514	23,8	2081,9	42,9	41,6	39,4	0,2	-2,6	2,8
Třebíč	39569	39038	37720	35853	57,6	622,5	43,2	40,5	36,6	-10,0	0,4	-10,4
Týnec	45279	38905	36919	35224	85,4	412,7	43,3	41,6	38,7	-4,9	-2,1	-2,8
Průměr	50381	48170	46332	45059	57,1	996,0	43,1	41,4	38,6	-3,1	-1,4	-1,7

Zdroj: ČSÚ (2018, 2019b)

Z tabulky č. 11 s vybranými demografickými ukazateli je patrné, že Jablonec nad Nisou, který má v současnosti v rámci dané velikostní skupiny měst mírně nadprůměrný počet obyvatel, prodělal na rozdíl od řady dalších měst po roce 1989 jen mírný pokles populace, která v posledním desetiletí dokonce rostla směrem ke stavu roku 1991. Hustota zalidnění je výrazně nadprůměrná, mezi městy s 35 až 55 tisíci obyvatel čtvrtá nejvyšší po Teplicích, Chomutovu a Mladé Boleslavi, zatímco průměrný věk je mírně pod průměrem, vyšší jen oproti České Lípě a s malým odstupem i Chomutovu. Roku 2018 dosahovala jablonecká populace v dané velikostní skupině nadprůměrné hrubé míry celkového přírůstku (na 1000 obyvatel), jakož i jeho obou složek. Všech tří kladných hodnot dosáhla dále pouze Mladá Boleslav (s výrazně vyšším přírůstkem stěhováním) a celkový přírůstek byl z 13 měst kladný ještě v České Lípě, Chomutově, Jihlavě a nepatrně v Teplicích.

Tabulka č. 12 znázorňuje vybrané socioekonomické ukazatele. Jablonec nad Nisou měl ve Sčítání lidu, domů a bytů roku 2011 v dané velikostní skupině měst jen nepatrně nadprůměrný podíl obyvatel věku 15 a více let, kteří absolvovali vysokou školu, a lehce podprůměrný podíl osob se základním vzděláním či bez vzdělání. Řada měst, zejména z Ústeckého a Moravskoslezského kraje, dosahovala výrazně horších hodnot. Zatímco příjmy městského rozpočtu dosahovaly roku 2018 podle absolutní částky zhruba průměru, výdaje byly výrazně podprůměrné. Podobně je tomu i u relativních údajů přepočtených na počet obyvatel. Rozpočet tak vykazoval přebytek. Podíl nezaměstnaných osob je dlouhodobě mírně pod průměrem sledované skupiny měst.

Tabulka č. 12 Vybrané socioekonomické ukazatele Jablonce nad Nisou ve srovnání s dalšími městy s 35–55 tisíci obyvatel (roku 2018)

Město	Vzdělání (SLDB 2011) [% populace 15+]		Městský rozpočet 2018						Podíl nezaměstnaných [%]	
	ZŠ + žádné	VŠ	[tis. Kč]		[Kč/obyv.]		Schodek/ přebytek	30. 11. 2019	31. 12. 2011	
			Příjmy	Výdaje	Příjmy	Výdaje				
Jablonec nad Nisou	17,8	11,1	1075322	1042099	33224	23496,6	22770,6	726,0	2,5	5,9
Česká Lípa	18,6	8,3	855935	866005	-10069	22845,0	23113,8	-268,8	1,8	7,7
Děčín	20,2	8,2	1050792	1031376	19416	21442,6	21046,3	396,2	3,8	9,3
Chomutov	21,7	7,8	1103450	1167478	-64028	22656,7	23971,4	-1314,7	5,1	10
Jihlava	16,2	12,7	1272614	1249308	23307	25006,7	24548,7	458,0	2,6	7
Karlovy Vary	15,8	11,8	1200945	1349386	-148441	24648,4	27695,1	-3046,6	2,3	7
Karviná	25,2	6,8	1189297	1426280	-236983	22351,4	26805,2	-4453,8	7,9	12,3
Mladá Boleslav	15,2	10,8	1355871	1392649	-36778	30587,9	31417,6	-829,7	1,6	3,9
Prostějov	14,6	13,2	1113970	1132090	-18120	25476,7	25891,1	-414,4	2,1	7
Přerov	16,5	12,8	1107916	1059381	48535	25552,7	24433,3	1119,4	4	9,4
Teplice	19,7	10,0	1083928	1363996	-280067	21991,3	27547,7	-5656,3	2,5	8,9
Třebíč	16,4	13,4	772328	755858	16469	21541,5	21082,2	459,4	3,3	9,3
Třinec	19,8	10,5	755738	787615	-31878	21455,2	22360,2	-905,0	2,4	5,3
Průměr	18,3	10,6	1072162	1124886	-52724	23765,6	24821,8	-1056,2	3,2	7,9

Zdroj: ČSÚ (2018, 2019b)

Tabulka č. 13 Počty bytů a domů a bytová výstavba Jablonce nad Nisou ve srovnání s dalšími městy s 35–55 tisíci obyvatel (roku 2018)

Město	2011 (Sčítání lidu, domů a bytů)				Počet dokončených bytů 1997–2017		Z toho v RD		Počet zrušených bytů 1999–2008	Dokončených bytů 1997–2017 / 1000 obyv. 2018	Dokončených bytů v RD 1997–2017 / 1000 obyv. 2018	Zrušených bytů 1999–2008 na 1000 obyv. 2001
	Počet domů	Počet bytů	Domy / 100 ob.	Byty / 100 ob.	Celkem	Podíl [%]						
Jablonce nad Nisou	5403	20510	12,0	45,5	1536	544	35,4	117	33,6	11,9	2,6	
Česká Lípa	3438	15802	9,2	42,3	816	343	42,0	14	21,8	9,2	0,4	
Děčín	6397	23368	12,7	46,3	788	435	55,2	31	16,1	8,9	0,6	
Chomutov	3996	22821	8,0	45,9	369	202	54,7	96	7,6	4,1	2,0	
Jihlava	6161	23179	12,2	45,7	4087	1182	28,9	88	80,3	23,2	1,7	
Karlovy Vary	5003	24553	9,9	48,4	2389	668	28,0	34	49,0	13,7	0,7	
Karviná	4059	25578	6,8	43,2	669	376	56,2	268	12,6	7,1	5,0	
Mladá Boleslav	4209	20131	9,5	45,5	2046	487	23,8	84	46,2	11,0	1,9	
Prostějov	5988	20969	13,5	47,2	2545	735	28,9	297	58,2	16,8	6,8	
Přerov	4510	20701	10,0	45,7	1136	356	31,3	108	26,2	8,2	2,5	
Teplice	4481	24816	8,9	49,1	636	248	39,0	66	12,8	5,0	1,3	
Třebíč	5304	16150	14,1	42,8	1102	492	44,6	5	30,7	13,7	0,1	
Třinec	5054	15975	13,7	43,3	1396	866	62,0	124	39,6	24,6	3,5	
Průměr	4923	21120	10,8	45,5	1501,2	533,4	40,8	102,5	33,4	12,1	2,2	

Zdroj: ČSÚ (2018, 2019b)

V tabulce č. 13 je vidět u Jablonce nad Nisou nadprůměrný počet domů při Sčítání lidu, domů a bytů 2011, ale mírně podprůměrný počet bytů. V přepočtu na počet obyvatel je však počet bytů na úrovni průměru a počet domů stále nad průměrem. I přes výskyt velkých panelových sídlišť je poměr počtu domů vůči bytům vyšší než např. v Karviné či Chomutově. Pokud jde o výstavbu v posledních dvou desetiletích, počet dokončených bytů je podle absolutního i relativního ukazatele mírně nadprůměrný, avšak počet bytů v rodinných domech je lehce pod průměrem. Mírně nadprůměrný byl registrovaný podíl zrušených bytů (ovšem podle dat jen z období 1999–2008).

Město si i po roce 1960 udrželo status okresního města, takže na rozdíl od Liberce nezažilo výraznou ztrátu postavení ve formální sídelní hierarchii a s tím spojený odliv veřejných financí. Na druhou stranu vlivem absence těžkého průmyslu nepatřilo pro komunistický režim do prioritní oblasti pro investice. I Jablonec nad Nisou má částečně polycentrický charakter, když před rokem 1989 došlo ke sloučení s řadou samostatných obcí. I přes jisté pokusy po roce 1989 neproběhla dezintegrace. Zatímco historické jádro vlastního Jablonce zůstalo až na drobnější zásahy (budova telekomunikací, samoobsluha a samoobslužná jídelna Jabloň z „řetězce“ Pramen) za komunistického režimu zachováno, severní část Mšeno u jablonecké přehrady (vodní nádrž Mšeno), původně samostatná venkovská obec, byla na přelomu 70. a 80. let bez ohledu na veřejné mínění téměř zcela zlikvidována. Původní rozptýlenou zástavbu v podobě samostatných venkovských a městských domů nahradila rozsáhlá panelová výstavba pro asi čtvrtinu obyvatel města. Panelová sídliště vznikla i na dalších okrajích města, kde se také rozrostly často již starší průmyslové areály (např. LIAZ, Autobrzdý).

Koncem 80. let 20. století byl na Anenském náměstí, v bezprostřední blízkosti nejstarších budov města (barokní kostel sv. Anny a fara) zdemolován hotel Merkur, typická zaoblená rohová budova Okresní záložny hospodářské, která byla na přelomu 80. a 90. let nahrazena novou, nepřilíživě vzhlednou hranatou hotelovou budovou (obr. 93) stejného jména (Jablonec-Gablonz, 2019).

Obrázek č. 93 Hotel Merkur z konce 80. let na Anenském náměstí, vpravo historická fara (Dům Jany a Josefa V. Scheybalových)

Foto: D. Vogt, 20. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Po roce 1989 byly zásahy do centra Jablonce nad Nisou citlivější než v exponovanějším Liberci (Pavlišta, 2019; KAM, 2019). Došlo k rekonstrukci dvou ze tří hlavních náměstí (Mírové náměstí u radnice a Dolní náměstí u staré radnice, dnešní Městské knihovny) a jen mírné úpravě náměstí Horního. Tato náměstí tvoří přirozenou osu se třemi dominantami centra města s výraznými věžemi (kostel Nejsvětějšího srdce Ježíšova na Horním náměstí a radnice na náměstí Mírovém – obě velké veřejné funkcionalistické stavby z doby krize na začátku 30. let – a stará radnice, dnes Městská knihovna, na Dolním náměstí). Byla opravena i hlavní obchodní Komenského ulice, jakož i ulice Lidická, Podhorská, Soukenná a jejich okolí, ačkoli v tržním prostředí záleželo na přístupu konkrétních majitelů budov. Z veřejných staveb byl po roce 2000 v centru starý areál výstaviště nahrazen tzv. Eurocentrem, moderní budovou, byť možná ne zcela vhodně pojatou pro daný prostor (Pavlišta, 2019). Stavbu doprovázela rekonstrukce přilehlého veřejného prostranství v Podhorské ulici. Dále od

centra, ale ve významné oblasti u jablonecké přehrady, vznikla v 90. letech např. víceúčelová sportovní hala. Některé významné budovy prodělávají po roce 1989 již druhou rekonstrukci (okresní soud, nedávno dokončená rekonstrukce radnice), zatímco u jiných fasáda obnovená v 90. letech viditelně chátrá (stará radnice, hlavní pošta). To se týká i Městského divadla, které prošlo kompletní rekonstrukcí na přelomu tisíciletí. Rozmanitá vlastnická struktura a odlišné přístupy jednotlivých soukromých i veřejných majitelů se projevují dodnes. Nedávno byla např. opravena do té doby nerekonstruovaná fasáda policejní budovy na třídě 28. října (obr. 94). Z významných budov ale dosud chátrají např. od 90. let nevyužívané městské lázně (obr. 95) nebo (s jen částečně opravenou fasádou) dosud funkční sokolovna (obr. 97) – obě stavby v bezprostředním sousedství udržovaného hlavního městského parku Tyršovy sady, ale i nevábně působícího koryta Lužické Nisy (obr. 96).

V posledním desetiletí bylo nejvýraznějším zásahem do centra města nahrazení někdejší socialistické prodejny Jabloň, přilehlého parkoviště po v 90. letech stržené budově základní školy i dalších okolních prostranství velkým obchodním centrem „Central“ skupiny CRESTYL (Central Jablonec, 2018). V pokročilé fázi příprav realizace je projekt nového dopravního terminálu v lokalitě staré tržnice v Kamenné ulici, i přes jisté komplikace, spojené i s politickou nestabilitou, která zřejmě též přispěla k zastavení významného projektu u jablonecké přehrady, rekreačního centra města, byť dále od jeho středu.

Obrázek č. 94 Nově rekonstruovaná policejní budova na třídě 28. října

Foto: D. Vogt, 20. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Obrázek č. 95 Opuštěné městské lázně

Foto: D. Vogt, 20. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Obrázek č. 96 Nevábně působící Lužická Nisa s parovodem mezi lázněmi a parkem

Foto: D. Vogt, 20. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Obrázek č. 97 Sokolovna

Foto: D. Vogt, 20. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Obrázek č. 98 Nově budovaná přístavba Muzea skla a bižuterie

Foto: D. Vogt, 13. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Atraktivitu prostoru poblíž Terminálu nyní zvyšuje, dokončovaná moderní, designově odvážná, přístavba historické budovy Muzea skla a bižuterie (obr. 98), využívající dotaci 60 mil. Kč od Ministerstva kultury ČR, viz Valečková (2017), poblíž Eurocentra, které na přelomu tisíciletí nahradilo bývalé výstaviště, a lokality bývalé synagogy, zničené nacisty za „křišťálové noci“ krátce po obsazení tzv. Sudet roku 1938. Projekt přístavby muzea je spojen i s revitalizací muzejního parku (Valečková, 2017). Roku 2019 byl vedle současného autobusového nádraží soukromým majitelem (nejprve částečně bez povolení, později již legálně) zlikvidován zámeček recesistického spolku Schlaraffia (obr. 99), který se přes dlouholeté snahy nepodařilo zařadit mezi kulturní památky (ČTK, 2019a). Zámečku se týkaly v minulosti i některé protestní petice, zachycené i v mé starší analýze protestních událostí (Vogt, 2015).

Obrázek č. 99 Již neexistující „zámeček“ spolku Schlaraffia (stav po první zastavené demolicí)

Foto: D. Vogt, 13. 10. 2019 (Vogt, 2019)

V souvislosti s revitalizací lze zmínit jako dílčí detail zlepšující kvalitu veřejného prostoru také postupné opravy drobných památek ve veřejném i soukromém vlastnictví. Využíván je i program Ministerstva kultury Podpora obnovy kulturních památek, kdy mohou o drobné příspěvky žádat majitelé chráněných památek (Hozová, 2019). Na opravách se podílí Odbor stavební a životního prostředí Magistrátu města Jablonec nad Nisou. Příkladem větší spolupráce, byť dále od centra, je např. obnova Háje hrdinů v Jabloneckých Pasekách (Vitvar, 2019a). Opravy pomníků a křížů jsou spojeny se slavnostními setkáními příznivců jablonecké historie, svěcením za účasti představitelů církví apod. (Ježek, 2019). V centru města šlo např. o obnovu tabulí na památníku obětem 1. světové války v parku Tyršovy sady (Vitvar, 2018a; obr. 100). Již roku 2005 byl naproti dnešnímu OC Central ve stejnojmenné ulici zřízen menší park Generála Mrázka (Vitvar, 2007), využívaný k různým pietním akcím.

Obrázek č. 100 Obnovené desky na pomníku obětem 1. světové války, park Tyršovy sady

Foto: D. Vogt, 13. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Pokud jde o **současné problémy a fázi revitalizace** městského centra a dalších městských projektů, v Jablonci nad Nisou lze spatřovat jisté obtíže nejen v (celkově relativně dobrém) fyzickém stavu, ale i v administrativním systému. Velice ilustrativní může být krátký rozhovor s Ing. Michaelou Smrčkovou (2019), vedoucí oddělení územního a strategického plánování, odboru územního a hospodářského rozvoje Magistrátu města Jablonec nad Nisou, konaný dne 16. 9. 2019 po předchozí e-mailové komunikaci.

Smrčková (2019), byť relativně vstřícná, mi sdělila, že se o mém předchozím e-mailu radila s kolegy, které jsem taktéž kontaktoval (specialistkou na strategické plánování Jirmanovou a vedoucím odboru rozvoje Ing. Kyprou), přičemž se shodli, že budou v budoucnu společně reagovat (dosud se tak nestalo), ale v danou chvíli měli jiné priority. Akutně řešili problém výše zmíněného dopravního terminálu. Ing. Kypa měl právě jednat o terminálu s tehdejšími náměstkem primátora pro rozvoj

MgA. Chuchlíkem (Piráti). Ten již o dva dny později po rozpadu jablonecké městské koalice za situace, kdy mělo být navrženo i jeho odvolání, sám rezignoval (redakce Seznam, ČTK, 2019b). Rozpad koalice začal již o měsíc dříve, v srpnu 2019, kdy došlo k odvolání jiného náměstka primátora a též radního pro územní a strategické plánování a participaci Ing. arch. Petra Klápště, Ph.D., z uskupení Společně pro Jablonec (Sedlák, 2019e). Politická nestabilita, byť se stal novým primátorem zkušený někdejší starosta města, se střetla s praxí přípravy projektů na poslední chvíli a zřejmě negativně ovlivnila i některé další revitalizační plány, viz níže. Projekt Terminálu byl nakonec časově oddělen od prodloužení tramvajové trati až do centra města (Sůra, 2019a, Zastupitelstvo, 2019), viz níže.

Podle Ing. arch. Davida Pavlišty (2019), městského architekta Statutárního města Jablonec nad Nisou (vybrán v březnu 2019, viz Sedlák, 2019g), se kterým jsem vedl rozhovor 6. 9. 2019 asi v 10.40–12.40 v pražské kanceláři firmy „re:architekti“, se časté problémy center měst (malá atraktivita pro bydlení či podnikání, odliv kupní síly do nákupních center, existence brownfieldů nebo jiných nevyužívaných ploch či budov, stav životního prostředí, dopravní situace, nedostatek parkovacích míst, konflikty mezi místními obyvateli, podnikateli a turisty aj.) všechny týkají i Jablonce nad Nisou (byť životní prostředí je zde, na hranici CHKO Jizerské hory, v relativně dobrém stavu). Jablonec nad Nisou je však oproti jiným podobně velkým městům ještě v relativně dobré situaci. Centrum je živé a funkční. Kontrastním případem je na druhou stranu podle Pavlišty (2019) Liberec, kde život a maloobchod v centru města výrazně negativně ovlivnila nová obchodní centra (jak mi potvrdila i KAM, 2019). S Pavlišťou (2019) jsme se shodli, že střed Jablonce nad Nisou v posledních letech „více žije“ (v teplejších měsících funguje i noční život spojený s restauračními zahrádkami zejména na Mírovém náměstí u radnice, což v minulých desetiletích často neplatilo a návštěvníci z větších měst hovořili o „mrtvém“ centru ve večerních hodinách).

Lidé mají ovšem v současné době obecně zase větší zájem žít v centru města, jeho atraktivita roste (Pavlišta, 2019, podobně v případě Liberce KAM, 2019). Naopak slabně generace těch, kteří preferovali bydlení za městem (suburbanizaci) a dojíždění. Se zvyšující se atraktivitou bydlení v centru se dle Pavlišty (2019) pojí zlepšující se koncentrace podnikání a kupní síly.

Místo brownfieldů vzniká více proluk, které se zaplňují jen pomalu. Jablonec je ovšem pouze „regionální chudé město“ s omezenými finančními prostředky. Až větší ekonomický růst by umožnil větší změny (stavební projekty), jinak se jejich vznik v Jablonci nepřiblíží. Podle městského architekta není špatně samo to, že jsou procesy pomalé, ale je nutno je nastavit tak, aby investoři chtěli stavět v centrech, pustit je tam, jelikož je vhodnější nová zástavba v proluce než za městem (Pavlišta, 2019).

Pavlišta (2019) se poněkud skepticky vyjádřil k nedostatku parkovacích míst. Tento „pocit“ je dle něj „iluzí“ všude ve městě. Nevnímá to již jako významný

sociální aspekt. Konflikty či vyloučené lokality dle něj též ustupují, možná vlivem v současnosti se výrazně snižující nezaměstnanosti. Zásadní střety obyvatel také nevidí, byť, pokud jde o jednotlivé projekty, některé rozpory budou zmíněny (např. prodloužení tramvajové trati do centra).

Do situace města vstupuje aspekt lokální politiky, ke kterému by se dle Pavlišty (2019) více vyjádřili např. bývalý radní pro rozvoj a participaci Ing. arch. Klápště (Společně pro Jablonec), viz např. politické komentáře a polemiky (Klápště, 2019; Klápště, Roubíček, 2019) nebo bývalý náměstek primátora pro rozvoj MgA. Chuchlík (Piráti). Chuchlíkův přístup je spíše konkrétnější, týkající se jednotlivých projektů, zatímco Klápštěho obecnější, ale celkově mají dle Pavlišty (2019) podobný pohled jako on. Pavlišta doporučil i hovořit s Chuchlíkovou ženou Idou, rovněž architektkou, která působila v Pavlišťově ateliéru. Osobně jsem z výše jmenovaných, byť jsem se chtěl původně vyhnout politické reprezentaci, e-mailem kontaktoval pouze architekta Chuchlíka, ale těsně před jeho odstoupením z pozice náměstka primátora (i proto asi nereagoval). Po jejich odchodu z vedení města se rozvoj bude zřejmě ubírat jiným směrem. Je otázkou, zda nebude zrušena i pozice městského architekta, jejíž zřízení lze vnímat jako snahu o koncepčnější přístup k rozvoji a revitalizaci města (v průběhu roku 2020 však bylo možné pozorovat spíše jisté posílení jeho pozice zavedením pravidelných konzultačních hodin pro veřejnost). Postoje politické reprezentace však sleduji i na základě dostupných mediálních vyjádření, přičemž dění ve městě vnímám i z pozice místního občana.

Pokud jde o to, v jaké „**fázi revitalizace**“ se nyní Jablonec nad Nisou nachází, Pavlišta (2019) se hned na počátku rozhovoru proti samotnému smyslu otázky ohradil. Revitalizaci chápe jako spíše **kontinuální proces**, ne jednorázovou velkou přestavbu s jednou vizí. To dle něj bylo možné spíše po 2. světové válce ve zničených německých městech (kompletní obnova po vybombardování) nebo ve Velké Británii (regionální metropole, Glasgow), kde se tyto trendy objevovaly od 60. let 20. století (budování sociálních bytů, z osamocených čtvrtí vznikala sídliště). Byl tam zvolen postup řešící aktuální problémy s bydlením rychle, komplexně, rázně. U nás jsou ale dnes podmínky jiné a dle Pavlišty je dobře, že takto nepostupujeme.

Podle Pavlišty (2019) je také otázkou, zda chápat revitalizaci jako obnovu ulice, venkovních prostor, nebo domů. Jablonec n. N., potažmo architekt Pavlišta a jeho kancelář, řeší spíše veřejná prostranství. Město prý nemá ambice stavět nové budovy, čtvrti (lze však namítnout, že existují developerské projekty s jistým „požehnáním města“, např. v části Proseč ve spojitosti s podnikatelem Peltou, a i v centru kromě OC Central vzniklo po roce 2000 např. městské Eurocentrum místo výstaviště). Rekonstrukce náměstí má podle Pavlišty (2019) spíše následně iniciovat aktivity soukromého sektoru (uvedl jako příklad mimo Jablonec Podmokly – Děčín, kde také působí). Architektonické studio přináší vizi, podle níž postupně etapa po etapě probíhá

stavba náměstí. Soukromý sektor má pak možnost na ni více navázat. Podobně také pracují v Plzni na revitalizaci Jiráskova náměstí. Zpracovali studii, na kterou navazuje vlastní řešení, inženýrská činnost. Je zde ale komplikovaná situace, když je politické vedení spíše v opozici vůči architektům, ačkoli využívá jejich služby ve spolupráci s Nadací Proměny. Jde o mix soukromých a veřejných institucí, ale s „divokými“ vztahy, složitým dosažením třístranné dohody, kdy je jeden proti druhému (Pavlišta, 2019). Podobně napjatá politická situace, jak bylo uvedeno výše, ovlivňuje možnost dlouhodobé rozvojové koncepce a vlastní revitalizace i přímo v Jablonci nad Nisou.

8.2 Cíle a strategie revitalizace městského centra

Dle Pavlišty (2019) vlastně žádné dlouhodobé cíle nejsou, stanovují se většinou jen ad hoc podle zrovna nabízených dotačních titulů, případně jsou vytyčeny v rámci předpřipravených projektů „v šuplíku“ jako u Horního náměstí, a čekají na vhodné podmínky k financování, tj. opět možnost čerpat dotaci, které se mohou přizpůsobit.

Pokud jde o jednotlivé chátrající budovy, jako výše zmíněné bývalé městské lázně či (dosud využívanou) sokolovnu (obě budovy stojí poblíž největšího městského parku Tyršovy sady a také konečné tramvaje do Liberce), podle Pavlišty (2019) se nejedná o součást komplexní koncepce revitalizace, nýbrž spíš podružné jednotlivosti. Jde jen o jednotlivé budovy, jejichž obnova více spočívá v ekonomickém hledisku, v hledání nové náplně, nového využití (např. bývalá hasičská zbrojnice na Horním náměstí se stala sídlem městské policie), přičemž záleží na jednotlivých vlastnících. Nově se např. rozbíhá projekt Komunitního centra – **rekonstrukce památkově chráněného domu ve Floriánově ulici**. Město chce mít projekt připravený pro případnou dotaci. Realizace tedy i zde záleží na dotaci, ale plánuje se předem, tedy jde o lepší případ než běžnější ad hoc spěšná tvorba projektů vyhovujících již vyhlášeným dotačním titulům.

8.3 Hlavní aktéři, způsob organizace a řízení revitalizačních aktivit

Hlavním aktérem je město, avšak někdy se pouze přidává k infrastrukturním (např. dopravním) projektům vyššího řádu. **Pokud jde o roli kraje, státu a EU**, jedná se především o významnou úlohu z hlediska finančního. Město (přínejmenším velikosti Jablonce n. N.) samo bez dotací větší investice nikdy nezvládne (Pavlišta, 2019). Nelze však zapomínat ani na významné aktéry komerční (např. stavba OC Central), lze-li tyto aktivity považovat za revitalizační.

8.4 Podrobnější představení klíčových revitalizačních opatření (projektů)

OC Central

Centrum města Jablonce nad Nisou nedávno významně ovlivnila výstavba obchodního centra **Central** (2015–2017) skupiny CRESTYL (Central Jablonec, 2018), viz obr. 101–104, na místě bývalé prodejny Jabloň (původně součásti socialistického řetězce prodejen Pramen), ovšem na asi pětikrát větší ploše. Oproti např. libereckému Foru jde o menší stavbu, která dodržuje výšku okolní zástavby, ale projekt nenaplnil některá očekávání spojená s vizualizací původních návrhů slibujících prosvětlenou stavbu s více okny, zelení, kvalitnějšími materiály apod. (Trdla, 2017, citující i současného zastupitele a bývalého radního, architekta a urbanistu Klápštěho). Město, ač mohlo jako původní majitel části pozemků uplatnit větší vliv, např. neprosadilo ani zachování celodenního průchodu přes Central přehrazenou Jugoslávskou ulicí do centra, a dokonce nebyl dodržen ani bezbariérový vstup z tohoto směru podle požadavků města na úpravy před realizací, když se za automatickými dveřmi nachází několik schodů a bezbariérovost je zajištěna jen pomocí speciální plošiny. Pro osoby se sníženou mobilitou je tak cesta sice i nadále přístupná, ale jistě pomaleji než před vybudováním centra. Po uzavření po 20. hodině večerní se objekt stává pro chodce významnou bariérou.

Podle architekta Pavlišty (2019) je otázkou, zda se jedná vůbec o revitalizaci, která by měla zlepšit prostředí, vztahy – to podle něj neplatí. Jde i v současné, zredukované podobě o příliš „megalomanský“ zásah do okolního prostoru. Budova Centralu je typickou „krabicí“ s povrchem ze skla a betonu, zabírající v centru rozsáhlou plochu nejen po bývalé samoobsluze a samoobslužné jídelně Jabloň, ale i po parkovišti na místě bývalé základní školy a dalších přilehlých, dříve částečně volných prostranstvích. Stavba i po revizi dosáhla téměř maximální možné plochy, v souladu s Pavlišťovým (2019) popisem přístupu developerů maximalizujících vzhledem k zdlouhavým a nepředvídatelným úředním procedurám každou příležitost ke stavbě.

Celý příběh vzniku OC Central, táhnoucí se přes tři volební období, podrobně popisuje bývalý primátor města Beitel (2017), když sám uznává kritiku finálního vzhledu, ale odvolává se na benevolentní znění smlouvy nechávající investorovi po odkupu městských pozemků roku 2008 za 7,8 mil. Kč (při plánované komerční investici ve výši 1 mld. Kč) značnou volnost ve změnách návrhu, se kterým firma CRESTYL vyhrála výběrové řízení. Město dopředu schválilo všechny změny, byť mělo jít jen o změny po konzultaci s Národním památkovým ústavem v Liberci, který prý však nelogicky zevnějšek stavby neposuzoval s tím, že, ač v památkové zóně, nejde o historickou budovu. Záměr schválilo zastupitelstvo v listopadu 2007 s cílem

„revitalizace a dostavby centra města“. Vlivem ekonomické krize a problémů s kapacitou energetické sítě byl původní návrh roku 2010 po schválení zastupitelstvem města zredukován na současnou verzi připomínající „krabici“. Paradoxně tak bylo částečně vyhověno kritice architektů z roku 2008, že stavba v daném prostoru představuje předimenzovanou hmotu. Projekt pak byl realizován oproti plánovanému roku 2013 až v letech 2015–17, viz Beitl (2017), který ale jinak stavbu nového obchodního centra vnímal jako prospěšnou, uspokojující potřeby řady občanů.

V místě přehrazení Jugoslávské ulice (obr. 102) byl dříve umístěn městský trh s čerstvou zeleninou apod., charakterem odpovídající trendu „farmářských trhů“ posledního desetiletí, ale plynule navazující na mnohem starší nepřerušenu tradici. Trh sem byl vytlačen po rekonstrukci Dolního náměstí roku 2006, kam byl přesunut po uzavření předchozí tržnice. Nyní funguje na větší ploše u autobusového nádraží, blíže Dolnímu náměstí, na druhé straně (jihovýchod) od centra města.

Pokud jde o dopady na místní maloobchod a živý ruch v okolních ulicích, lze však říci, že jablonecký Central zatím nepředstavoval tak fatální zásah jako rozsáhlejší obchodní centra v Liberci (Pavlišta, 2019). Prostranství před Centralem bylo také upraveno částečně v původním stylu okolí někdejší prodejny Jabloň, se zachováním jednoho z uměleckých prvků. Rozměrnější sousoší však bylo přemístěno do Tyršových sadů.

Obrázek č. 101 Západní část staveniště OC Central 2015, vlevo přehrazená Jugoslávská ulice

Foto: D. Vogt, 31. 10. 2015 (Vogt, 2019)

Obrázek č. 102 OC Central s veřejným prostranstvím, vpravo přehrazená Jugoslávská ulice

Foto: D. Vogt, 13. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Obrázek č. 103 OC Central při pohledu z Liberecké ulice, vlevo hlavní pošta

Foto: D. Vogt, 13. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Obrázek č. 104 OC Central – pohled od pošty k vjezdu do podzemního parkoviště

Foto: D. Vogt, 20. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Jako odstrašující příklad negativního vlivu obchodních center na centrum města však Pavlišta (2019) uvádí Liberec, kde v hlavních obchodních ulicích Pražská a Mosevská mezi OC Forum a náměstím Dr. Edvarda Beneše s radnicí (a blízkou NG Plaza) došlo k značnému odlivu návštěvníků s negativním dopadem na maloobchod. Jablonec nad Nisou je na tom dosud (podle Pavlišty, 2019, i podle pozorování autora tohoto textu) výrazně lépe, jelikož je velké obchodní centrum ve středu města jediné, přičemž je tradiční centrum malé a poblíž, takže jej lidé ještě navštěvují. Přesun pobočky velké banky (KB) z honosné historické bankovní budovy na rohu Jehlářské a Poštovní ulice do OC, na který jsem architektka v rozhovoru upozornil, si Pavlišta (2019) vysvětluje tak, že u bank působí asi více vlivů, jako centrálně řízená optimalizace poboček apod. Projevuje se tedy zřejmě i omezená míra autonomie rozhodování dané pobočky. Tato úvaha však vliv Centralu, kde pobočka nyní funguje, nepopírá.

Dosud převážně nerekonstruované Horní náměstí

Ze tří hlavních náměstí se nejseverněji a z hlediska nadmořské výšky nejvýše (vůči prakticky celému historickému jádru) nachází náměstí Horní s kostelem Nejsvětějšího srdce Páně, dodnes však pod vlivem názvu před rokem 1989 (náměstí Rudé armády) lidově občas nazývané „Rudák“. Na rozdíl od ostatních dvou velkých náměstí tuto plochu částečně protíná rušná komunikace navazující na Palackého třídu spojující historický Jablonec nad Nisou se severní sídlištní čtvrtí Mšeno nad Nisou. Za kostelem, skryté od hlavního prostoru, se nalézá též dosud funkční městské letní kino.

Architekt Pavlišta (2019) uvedl, že před lety přišel s návrhem rekonstrukce (dostavby) Horního náměstí, ale šlo jen o školní práci, která ne zcela odpovídala realitě. Přesto se o Horním náměstí bavili s vedením města, pro které to však není priorita. Bude nutná důkladná politická příprava, vhodná konstelace ve vedení města, ale Pavlišta (2019) si dovedl představit architektonické zadání (soutěž), ačkoli před rokem tak optimistický nebyl (otázkou je jeho současný pohled po dalších politických změnách ve městě). Horní náměstí je lokalita, kde se střetává požadavek parkoviště a veřejného prostoru. V době budování kostela (přelom 20. a 30. let 20. století) dnešní Horní náměstí vůbec neexistovalo, proto prostor nebyl více zastavěn (resp. z jedné strany – na svahu – nebyl uzavřen) domy. Druhá světová válka pak zamezila dobudování prostranství. Lidé si zvykli plochu využívat jako parkoviště (obr. 105) a investiční možnosti po válce byly menší než za Němců (Pavlišta, 2019).

Před časem se vedla veřejná debata o možnosti obnovit před kostelem na místě, kde kdysi stávala také socha rudoarmějce, sochu Rüdigeru (rytíř z německých bájí – Písně o Nibelunzích), což vyvolalo jistou kontroverzi. Podle architekta Pavlišty (2019) jde však v daném prostoru pouze o nepodstatný detail. Pokud jde o kontroverzi, záleží na tom, jak se ve veřejné debatě problém podá, dle jeho osobního názoru by socha obnovena být mohla.

Liberecký ateliér SAUL se starší generací architektů před několika lety pod vedením architekta Hrona (mj. zpracovatele nového jabloneckého územního plánu z roku 2017) navrhoval v návaznosti na ÚP studii s velmi nákladným odkloněním dopravy přes Horní náměstí z Palackého třídy tunelem (viz JN, 2016, srovnávající návrh SAULu s prací Pavlišty). Pavlišta (2019) je k jejich návrhu kritický, byť uznává, že ve své době odvedli hodně práce. Konceptci ale považuje za zastaralou a škodlivou. Tento návrh je ve fázi rozpracované studie. Města si takto nechávají zpracovat různé závěry návrhů v různé podrobnosti, a poté čekají na příležitost k realizaci v podobě dotace. V tomto procesu plánování ale dle Pavlišty (2019) není sledován širší kontext či koncepce. Dotace je vždy jen na jeden projekt a teprve po oznámení výzvy většínou následuje rychlá příprava projektu ad hoc.

Podle Pavlišty (2019) onen návrh SAULu „leží“ na radnici a je k dispozici vedení města, které jej jednou může „zvednout“, ale pouze v případě velké ekonomické konjunktury. Osobně se domnívá, že se již realizovat nebude. Návrh počítal vedle podtunnelování náměstí i s podzemním parkovištěm a dopravním napojením na stávající uliční síť pod budovou úřadu práce (počítalo se s odkloněním dopravy až na Podhorskou ulici vzdálenou asi 300 m vzdušnou čarou), což by bylo velice komplikované (viz i JN, 2016). (Podhorská ulice je jednou z vedlejších obchodních ulic historického centra, která však pokračuje jako „výpadová“ trasa na východ od města směrem na Lučany nad Nisou, Smržovku, Tanvald či Harrachov.)

Z pohledu Pavlišty (2019) je realistickou koncepcí revitalizace či dostavby Horního náměstí upuštění od návrhu podzemního parkování a tunelu a místo toho změna trasování stávající silnice více podél náměstí (nyní jej částečně protíná). Místa k parkování by pak měla být rozmístěna podél této silnice. Tím by se zvětšil prostor pro skutečné náměstí, který dnes (i přes celkově naddimenzovanou plochu) chybí. Pavlišta (2019) stále zastává názor, že by část náměstí/prostranství mohla být zastavěna domy, jak navrhoval v diplomové práci (byť by se již školním návrhem přesně neřídil), jelikož celkový prostor je na náměstí příliš rozsáhlý. Podle architektonických pravidel by velikost náměstí měla odpovídat výšce dominantní budovy.

Pavlišta ve své diplomové práci, jejíž papírový model má v kanceláři, viz např. i JN (2016), řešil dostavbu Horního náměstí v podobě částečné zástavby nadměrně volné plochy budovami, včetně velké knihovny, která by oddělila jižní část s budovami středních škol od severní části s kostelem. Upozornil však (Pavlišta, 2019), že šlo pouze o modelový školní projekt, takže např. rozměry knihovny jsou naddimenzované, odpovídající spíše knihovně národní. (Jablonec nad Nisou však pro městskou knihovnu využívá budovu staré radnice na Dolním náměstí.)

Na Horním náměstí se podle Pavlišty (2019) dosud nepodařilo prosadit žádné větší změny, jelikož se politici bojí „sáhnout“ na oblíbená parkovací místa (obr. 105). Ke změnám bude potřeba silný politický mandát.

Obrázek č. 105 Parkoviště na Horním náměstí – pohled k jihu (uprostřed Obchodní akademie)

Foto: D. Vogt, 20. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Obrázek č. 106 Horní náměstí – křižující komunikace a na východě chátrající vysoká zeď

Foto: D. Vogt, 20. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Obrázek č. 107 Horní náměstí – havarijní stav opěrné zdi „maskovaný“ stromy

Foto: D. Vogt, 20. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Lze dodat, že po roce 1989 byly pouze rekonstruovány přilehlé budovy, Obchodní akademie již opakovaně, vznikla budova úřadu práce a parkoviště lemuje nová alej s okrasnými stromy z přelomu tisíciletí. Jinak na náměstí zůstává rozsáhlá asfaltová parkovací plocha, ojediněle sloužící i k velkým shromážděním obyvatelstva. Do 90. let 20. století se zde pravidelně objevovaly i např. lunaparky, které se později přesunuly do lokality na poloostrově „Tajvan“ u přehrady. Sráz na východní straně Horního náměstí, kde plochu ukončuje kamenné zábradlí s výhledem na východ směrem k sídlišti Šumava a hřebeni Černé studnice, je jištěn strmou zdí z doby stavby kostela ve 30. letech – zčásti kamennou, zčásti betonovou. V jednom úseku se zeď již rozpadá a musí být jištěna dřevěnou podpěrnou konstrukcí (viz obr. 106 a 107). Tento provizorní stav trvá již několik let a ilustruje potenciální akutní nutnost rekonstrukce.

Dopravní terminál a odložené prodloužení tramvajové trati do centra

Současným velkým projektem formujícím jižní část centra města je tzv. dopravní terminál v lokalitě bývalé staré tržnice a okolí u Kamenné ulice západně od stávajícího autobusového nádraží (měl by propojit autobusové nádraží, železnici a později i tramvaj do Liberce). Pavlišťa (2019) připomněl, že za minulého vedení radnice proběhla velká architektonická soutěž, ale jeho kancelář se jí ani neúčastnila. Soutěž nepovažovali za vhodně nastavenou, požadavky prý neodpovídaly významu Jablonce nad Nisou (byly přemrštěné). Požadováno bylo gigantické parkoviště a celkově velká zastavěná plocha, navíc „megalomanský“ most přes třídu 5. května k vlakové zastávce Jablonec – centrum, kterou si ale Pavlišťa (2019), dojíždějící někdy ze Smržovky, jinak pochvaloval. Podle jeho názoru by stačilo i v zimě řádně udržovat stávající schody. S tím však lze polemizovat s ohledem na vozíčkáře či další osoby se sníženou pohyblivostí, pro které jsou schody nepřekonatelnou překážkou, nemluvě o nutnosti překonat rušnou komunikaci. To vše by látka s vhodným bezbariérovým nájezdem řešila, byť v daném prostoru může působit příliš výrazně. Navíc je otázkou, nakolik terminál, izolující osoby pohybující se mezi autobusem a vlakem na lávce, přispěje k oživení dosud rozpačitě působícího projektu „bulváru“ 5. května z přelomu tisíciletí. Nicméně Pavlišťa (2019) uznal, že se „vysoutěžil“ vítězný projekt, a je správně, že v této záležitosti probíhají další aktivity (že se projekt „hýbe“), byť dle něj mohl být nastaven lépe.

Obrázek č. 108 Soukenná ulice, kudy by měla vést tramvaj (v pozadí kostel sv. Anny a hotel Merkur)

Foto: D. Vogt, 20. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Linka tramvaje měla být původně v rámci souběžného projektu protažena ze současné konečné u parku Tyršovy sady až k terminálu mj. úzkou Soukennou ulicí (obr. 108), což vyvolalo již v době prvních úvah jistou kontroverzi (odpor části místních rezidentů a podnikatelů, ačkoli došlo k projednání záměru prodloužení tratě s majiteli přílehlých domů). Z popudu majitele kavárny na rohu Soukenné ulice a Dolního náměstí vznikla i petice a byla též podána žaloba proti stavbě (Pavlišta, 2019; Sedlák, 2019a, f). Nové vedení města dle Pavlišty (2019) správně využilo příležitost a projekt terminálu spojilo i s úpravou Anenského náměstí a Poštovní ulice. Rychle se stihlo vysoutěžit podlimitní zakázky.

Obrázek č. 109 Lokalita budoucího dopravního terminálu (v pozadí muzeum)

Foto: D. Vogt, 13. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Iniciační investicí bylo prodloužení tramvajové trati, kde je hlavním investorem Dopravní podnik města Liberce a Jablonce nad Nisou, a. s. K tomu se přidaly městské investice. Pavlišta (2019) jako městský architekt se tak tímto projektem nezabýval, vše už bylo „rozjeté“. Do projektu vstoupí spíše, až se začne zpřesňovat zadání. Na podzim 2019 se zpracovávala dokumentace na územní rozhodnutí pro terminál (s tím souvisela vytiženost odboru rozvoje, jak mi potvrdila Smrčková, 2019). V rozhovoru 6. 9. 2019 Pavlišta (2019) relativně spokojeně konstatoval, že je „skvělé, že projekty jedou“.

Později se však v přípravě projektové dokumentace nestíhaly termíny, k čemuž zřejmě přispěla i nestabilita politického vedení města (výše zmíněný rozpad koalice, odvolání radního pro strategické plánování a participaci, a nakonec i výměna primátora a náměstka pro rozvoj). V současném programovém období tak bude nakonec zahájena pouze realizace terminálu bez protažení tramvajové trati, které má později navázat. Trať má být podle rozhodnutí jabloneckého zastupitelstva z října 2019 zatím jen rekonstruována (změna rozchodu v dosud pouze úzkokolejném úseku na území

Jablonce n. N.). Podařilo se alespoň uzavřít dohodu s Ministerstvem dopravy o zachování dotační podpory (Sůra, 2019a, Zastupitelstvo, 2019).

V souvislosti s odložením prodloužení tramvaje se dokonce objevila hrozba ukončení provozu (přítom občany obou měst hojně využívané) celé meziměstské tramvajové trati na území Jablonce nad Nisou vlivem sporů o další financování (menší ochota Liberce dále spolufinancovat pro něj méně významnou trať, na kterou dává větší částku než Jablonec nad Nisou, a též zájmy konkurenčního autobusového dopravce BusLine, zajišťujícího MHD v Jablonci nad Nisou), viz ČTK (2019), Sůra (2019a, b) či Sedlák (2019a), zmiňující i petici na podporu tramvaje. Nakonec došlo na společném jednání rad města 18. 12. 2019 k vzájemné dohodě, tramvaj finančně podporuje i kraj (Statutární město Liberec, 2019). Odklad a časové oddělení projektu Terminálu a prodloužení tramvajové trati s sebou zřejmě přinese prodražení stavby a nutnost dvakrát po sobě narušit povrch komunikací v části centra Jablonce n. N.

Stavba terminálu, organizovaná přímo městem Jablonec n. N., by měla stát asi 250 mil. Kč, z toho 24 mil. samotný projekt vítěze soutěže, architektonické kanceláře Domyjinak (ČKA, 2018; Vitvar, 2018b). Odložené prodloužení tratě mělo stát asi 1 miliardu Kč a mělo jít primárně o záležitost Dopravního podniku měst Liberce a Jablonce nad Nisou, byť opět v závislosti na možnosti čerpání dotací i v rámci projektů společného IPRÚ obou měst (Vitvar, 2017).

Sluneční lázně, přehrada

Obrázek č. 110 Vodní nádrž Mšeno (jablonecká přehrada), v pozadí Sluneční lázně

Foto: D. Vogt, 20. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Jablonecká přehrada (vodní nádrž Mšeno) u někdejší vesnice a současného sídliště Mšeno nad Nisou v severní části města sice není přímo součástí historického centra města, byť je s ním spojena páteří severojižní Palackého třídou, avšak lze ji považovat za významné rekreační, ale částečně i kulturní centrum. Lidé se zde soustředí nejen v létě, ale i např. u příležitosti každoročních oslav příchodu jara v podobě městem organizovaného ohňostroje s hudebním doprovodem na tzv. Pálení čarodějnic 30. dubna. V zimě pak, je-li plocha dostatečně zamrzlá, což v posledních letech bývá méně časté, slouží nádrž též jako velké kluziště. Vzhled přehrady a jejího okolí bývá pravidelným předmětem veřejných diskusí i občasných občanských protestů (viz i Vogt, 2015). Město se již asi před deseti lety snažilo skupovat pozemky kolem přehrady v zájmu úpravy veřejných prostranství, zeleně atd., což se týkalo i některých pozemků autorovy rodiny.

V poslední době je předmětem sporů lokalita tzv. Slunečních lázní (letní restaurace s venkovním pódiem pro časté hudební produkce; ve vlastnictví města) na břehu vodní nádrže (obr. 110 a 111) naproti sídlišti, v souvislosti s architektonickými soutěžemi na řešení jejich komplexní rekonstrukce, a tím i revitalizace okolí přehrady vůbec. Před několika lety byla vypsána na obnovu Slunečních lázní a okolí architektonická soutěž, ve které uspěl oceňovaný architekt Petr Stolín s návrhem tzv. Slunečního pavilonu (Stolín, Mičeková 2014; Sedlák, 2018). Tento projekt se Pavlišťovi (2019) velice líbil, ale bohužel byl právě v září 2019 po protestech části veřejnosti zamítnut, přičemž byla vypsána soutěž nová. Architektovi Stolínovi bylo dokonce nabídnuto členství v komisi, ale jakoukoli další spolupráci v této záležitosti odmítl (Sedlák, 2019d). Pavlišťa (2019), ač podporuje participaci občanů na rozhodování, ústupu veřejnosti v tomto případě litoval a zdůraznil, že je nutno o každém návrhu s lidmi hlavně vhodně komunikovat, vysvětlit jim jej, tedy nejen podléhat hlasu lidu, což se v tomto případě zjevně nakonec stalo. Koordinace odborného pohledu s názorem místní laické veřejnosti se tedy nepodařila.

Obrázek č. 111 Sluneční lázně

Foto: D. Vogt, 20. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Přípravou nové architektonické soutěže řešící opět okolí přehrady a Sluneční lázně byl na podzim 2019 pověřen právě městský architekt Pavlišta. Zřejmě i vlivem politických změn byla ale soutěž nakonec novým vedením zrušena, a to bezprecedentně v samotném průběhu, dokonce v den, kdy se její účastníci na pozvání shromáždili v Jablonci nad Nisou před plánovanou prohlídkou lokality. Místo prohlídky, o jejímž konání měli být ještě den předtím ujištěni, jim bylo oznámeno zrušení soutěže. To lze považovat za nevhodný až odstrašující příklad z hlediska snah o koncepční přístup k městskému urbanismu a udržování dobrých vztahů městské samosprávy s odbornou veřejností. Tento incident může i do budoucna odradit celou komunitu architektů od spolupráce s Jabloncem n. N. (Sedlák, 2019 b, c).

Obrázek č. 112 „Alternativní“ umění různé kvality na známé zdi poblíž Slunečních lázní

Foto: D. Vogt, 20.10.2019 (Vogt, 2019)

Proti zrušení poslední soutěže se logicky staví zejména radniční opozice, např. v létě 2019 odvolaný člen Rady města, architekt a urbanista Klápště (2019). Nové vedení města se odvolává na příliš vysoké náklady ve světle nutných jiných vysokých výdajů a slibuje, se vstřícností k návrhům občanů (např. zachování participativního rozpočtu), úpravu okolí přehrady (opravy WC apod.) v rámci stávajících projektů. Poznámka, že jen za odměny architektů v soutěži (kteří stejně podle pravidel budou muset být odškodněni) by bylo možné opravit jedny záchodky, však nepůsobí ve srovnání s velikostí a významem záměru příliš přesvědčivě ani důstojně (viz Vítvar, 2019b). Záměr se však mohl stát obětí nákladného a komplikovaného projektu Terminál a prodloužení/modernizace tramvajové trati, kdy město nemělo dostatečné finanční, ale ani administrativní kapacity na další akce. Obecnějších rozdílů v přístupu komunálních politiků k veřejným prostranstvím se týká i polemika architekta Klápšťeho (Společně pro Jablonec) s novým náměstkem primátora pro rozvoj Roubíčkem (ODS), kde Klápště varoval před zahazováním dotačních příležitostí a omezováním

občanské participace, zatímco Roubíček vnímal jako pozitivum úspory a ohrazoval se proti až přílišnému přenášení odpovědnosti od politiků na občany (Klápště, Roubíček, 2019).

Od září 2019 do listopadu 2020 provádí u přehrady Povodí Labe prostřednictvím firmy Eurovia rekonstrukci koruny hráze. Jedná se spíše o technickou údržbu funkční historické památky, která ale může přispět ke zkvalitnění prostředí, resp. opětovně možnosti bezpečných procházek po hrázi.

Dolní náměstí

Dále budou stručně rozebrány i vybrané významné starší revitalizační projekty.

Roku 2006 bylo rekonstruováno Dolní náměstí podle komplexního architektonického návrhu (Strnad, 2007). Asfaltová parkovací plocha byla nahrazena kostkovou kamennou dlažbou a parkování byla vyhrazena jen menší část plochy na východní straně náměstí. Na jižní straně byla zachována zastávka MHD, i když přítomnost MHD byla částečně omezena, ačkoli v budoucnu tudy má vést prodloužená tramvajová trať z Liberce (až k novému dopravnímu terminálu). V průběhu prací byly odhaleny základy studny, jejichž zvýraznění obručí bylo citlivě zakomponováno do finální úpravy.

Obrázek č. 113 Dolní náměstí

Foto: D. Vogt, 20. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Poněkud nezvyklým prvkem byla nová kašna moderního designu (navržena v rámci projektu samostatně v soutěži mezi studenty jablonecké Střední umělecko-průmyslové a Vyšší odborné školy, viz Strnad, 2007). Do jisté míry kontroverzně působila svítidla s talířovitými odražeči světla, připomínajícími satelitní antény, byť později byla natočena tak, že působí méně rušivě. Po rekonstrukci byla také z náměstí přesunuta městská tržnice s tradičními (farmářskými) trhy. Náměstí tím bohužel, pokud jde o každodenní život, utrpělo místo revitalizace spíše částečnou „devitalizaci“. O víkendovém odpoledni lavičky využívají zejména sociálně slabší občané. To je do určité míry v kontrastu se sousedním severnějším Mírovým náměstím u „nové“ radnice, kde lze nalézt od jara do podzimu několik zahradních restaurací, různé příležitostné trhy a další slavnosti doprovázené např. hudební produkcí apod. Dolní náměstí původně postrádalo téměř jakoukoli zeleň, ovšem dnes na něm lze nalézt nedávno vysázené mladé stromky, zejména na východní straně u parkoviště (obr. 113).

Mírové náměstí

Koncem 2. tisíciletí bylo opraveno i výše zmíněné Mírové náměstí před radnicí (obr. 114). Zde nahradily asfalt větší žulové desky, navazující na podobnou úpravu přílehlé Kubálkovy ulice s připomínkou „Starého trhu“ na sever od radnice. Na východní stranu náměstí byla přemístěna z parčíku na rohu Palackého třídy a ulice Antonína Dvořáka „Socha průmyslu“. V posledních letech prošla rozsáhlou rekonstrukcí fasády i části interiérů též jablonecká radnice a také budova bývalé kavárny Jizera (v soukromém vlastnictví), čímž došlo k dalšímu zvýšení úrovně estetické kvality náměstí.

Obrázek č. 114 Mírové náměstí s opravenou radnicí

Foto: D. Vogt, 13. 10. 2019 (Vogt, 2019)

„Bulvár“ 5. května

Projekt „bulváru 5. května“ z konce 90. let, realizovaný na přelomu tisíciletí z popudu města, měl být velkým impulzem k rozvoji města vedoucím k obnově, resp. z velké části vytvoření nové obchodní ulice a rozšíření centra na jih. Velké plány zmiňoval i architekt David Vávra v pořadu „Šumný Jablonec nad Nisou“ slovy „velkým bulvárem do třetího tisíciletí!“ (Lipus, Vávra, 2000).

S architektem Pavlišťou (2019) jsme se shodli, že rekonstrukce (a rozsáhlá demolice staveb, které měly uvolnit místo bulváru – chodníkům se stromořadím a novým stavbám – dodnes často zůstaly jen nevyužité proluky, viz obr. 115 a 116) proběhla, ale nedosáhla cíle. Snahou bylo vybudovat bulvár odpovídající dnešní době a „natáhnout“ do této lokality investory, což se podařilo jen částečně. Proporce bulváru jsou podle Pavlišty (2019) správné, ale k realizaci došlo před hospodářskou krizí (de facto mezi dvěma krizemi), takže investiční ambice nešlo naplnit.

Velkou roli zde také hraje záplavové území Lužické Nisy, která teče souběžně s ulicí 5. května a poblíž se do ní vlévá Mšenský potok vytékající z Jablonecké

přehradu (s nedostatečnou odtokovou kapacitou). Proto byl v letech 2011–2013 vybudován bezpečnostní vodní bypass centra. Celkové náklady na podzemní odvodňovací štolu, vedoucí z přehradu severně od centra města, činily asi 0,5 miliardy Kč, kdy bylo investorem Povodí Labe, a. s., ale město se ujalo koordinace mezi investorem, stavebními firmami (Metrostav a Syner) a občany. Objevovala se i kritika otřesů při odstřelech, ale také celkových nákladů a smysluplnosti stavby (LAU, 2011; Trdla, 2012a, b; Vítvar, 2012a). Projekt byl financován dotací z programu „Podpora prevence před povodněmi II. etapa“ pro roky 2007–2012 Ministerstva zemědělství s asi 6% spoluúčastí Povodí Labe. Ukázalo se však, že prostředky nešly z EU, nýbrž ze státního rozpočtu a úvěru Evropské investiční banky (Trdla, 2012a; Vítvar, 2012a). Realizace štoly pro oblast „bulváru“, byť v údolí řeky, prakticky odstranila riziko povodní.

Bulvár však mezitím v době, kdy jej nešlo zcela rozvíjet, dle Pavlišty (2019) zestárl (navíc jednu část trasy poznamenal spor s majitelem domu, který překážel chodníku a narušoval celkový vzhled ulice, když majitel mnoho let odmítal výkup). Výše zmíněné faktory mohou být příčinami toho, proč tato lokalita (mj. sousedící s budoucím dopravním terminálem v místech bývalé tržnice, naproti železniční zastávce Jablonec n. N. – centrum, jakož i s blízkým současným autobusovým nádražím a tržnicí) nepřitahuje další investory a mezi domy zůstávají volné travnaté plochy. Pavlišta (2019) však tvrdil, že urbanistická úvaha byla správná, ale ekonomické problémy a hrozba záplav před vybudováním štoly rozvoj zbrzdily, což by však dle Pavlišty (2019) lépe posoudili ekonomové.

Obrázek č. 115 Bulvár 5. května s prolukami – křižovatka U Zeleného stromu

Foto: D. Vogt, 13. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Obrázek č. 116 Bulvár 5. května – pohled na lokalitu dopravního terminálu ze schodiště železniční stanice Centrum (místo budoucí lávky)

Foto: D. Vogt, 13. 10. 2019 (Vogt, 2019)

Eurocentrum

Na začátku 21. století byla významným revitalizačním projektem komplexní náhrada areálu městského výstaviště na náměstí Dr. Farského novým „Eurocentrem“, resp. „Centrem obchodní spolupráce Euroregionu Nisa“ (obr. 117), které slouží k různým veletrhům, konferencím, ale i kulturním akcím (velký sál, rekonstruovaný původní venkovní amfiteátr).

Z původního areálu výstaviště zůstal, byť také modernizovaný, pavilon A s kinem Junior a kulturním klubem Na Rampě (viz Karásek, 2004). Pavlišťovi (2019) vadí celkový výraz nové budovy – zřejmě jistá naddimenzovanost, „krabicovost“, nevhodná práce s okolním prostorem. Stavba byla financována ještě z fondu Phare a dokončena v letech 2005–2006 (s náklady 120 mil. Kč), obnovený pavilon A až 2007 (s náklady 34 mil. Kč), viz Atelier 4 (2016a, b). Architekt Josef Faltejsek z firmy Atelier 4 musel původní návrh vzhledem k vysokým nákladům přepracovat (Fričová, 2019).

Revitalizováno bylo i blízké veřejné prostranství a okolní ulice (asi 14 mil Kč, z toho polovina město, po čtvrtině Česko a EU), viz Vítvar (2006).

Obrázek č. 117 Eurocentrum – pohled z náměstí Dr. Farského

Foto: D. Vogt, 23. 11. 2019 (Vogt, 2019)

8.5 Financování revitalizačních aktivit (vlastní/cizí, veřejné/soukromé zdroje)

Jak zmiňoval Pavlišta (2019), město na velké projekty nemá vlastní finanční prostředky, a tak jsou většinou sledovány dostupné dotační tituly, a až pro ně se pak ad hoc připravují konkrétní projekty, jen výjimečně již předpřipravené. Některé zde zmíněné projekty jako OC Central byly financovány komerčním investorem. V některých projektech se využívá spojení např. s dopravní infrastrukturou, kdy přispívá Ministerstvo dopravy, ale je pak nutná koordinace s hlavním investorem mimo město (původní snaha spojit stavbu terminálu s protažením tramvajové trati a renovací některých ulic). U menších projektů obnov památníků přispívá Ministerstvo kultury.

8.6 Faktory úspěšnosti revitalizačního procesu (hodnocení + zahraniční a další inspirace)

Pokud jde o různé **faktory úspěšnosti**, vždy je nutno zkombinovat urbanistické a ekonomické hledisko, ale procesy (přípravy a realizace projektu) jsou dlouhé, nelze předvídat ekonomický cyklus (Pavlišta, 2019).

Jako ideální se jeví v závislosti na vlastnických poměrech dohoda mezi veřejným sektorem (městem) vlastnícím veřejné prostranství a soukromými investory vlastníci současně či do budoucna plánované nemovitosti, tak aby obě strany, a tedy i veřejnost, získaly vzájemný prospěch. Podle Pavlišty (2019) je však při projektech často nejprve připravena k veřejnosti přívětivější územní studie, ale do územního řízení jde navrhovaná stavba v maximálním zvolitelném objemu, čemuž je podřízeno vše. Výjimkou je např. v Praze Palác Stromovka. Jde i o důsledek administrativních překážek a příliš dlouhého úředního postupu, kdy se investor, byť by jinak byl otevřen ke kompromisu, pokud již má naději na povolení stavby, snaží prosadit naprosté maximum možného. Tím na jednu stranu vznikají nové developerské projekty, ale někdy lze pochybovat o jejich „revitalizačním“ přínosu.

Ani současný projekt spojený s novým dopravním terminálem, ani architektonický návrh terminálu samotný, nevytváří regulaci pro výstavbu, nezlepšuje investorské prostředí (Pavlišta, 2019).

Inspiraci ze zahraničí využívají neustále architekti, jejich kanceláře, a to na poli materiálového řešení nebo způsobů práce s prostorem. Inspirují se i v tom, jak se jinde realizují např. dopravní řešení, jak uvedl Pavlišta (2019), který sám zná jako dobrý příklad Belgie. Jinak zkoumá realizace napříč zeměmi tematicky podle konkrétního řešení projektu, který jej zrovna zajímá. Také sleduje vybrané oblíbené architektky.

Samotný proces realizace projektů ale dle Pavlišty (2019) inspiraci ze zahraničí spíše nevyužívá. U nás přetrvává rigidní způsob povolování. Politici/úředníci jsou zvyklí na závazné stanovisko a své postupy (Pavlišta, 2019). Také město si vše „dělá po svém“ a nehledí na zahraniční příklady. Pavlišta (2019) se tomu diví a nezná příčinu. Vše se prý řeší na poslední chvíli či ad hoc, až když je dost financí, náhle se objeví dotace atd. Lze poznamenat, že v tomto má Liberec s Radou architektů včetně renomovaných zahraničních odborníků v současnosti výrazný náskok, daný však i významem krajského města.

Např. v Belgii dle zkušeností Pavlišty (2019) funguje krajský investor, který každý půlrok vyhláší soutěž na veřejné investice, do kterých se mohou hlásit architekti z celé Evropy, přičemž soutěž má předvídatelné a reálné výsledky (skutečně pak realizované). Také Švýcarsko využívá kombinované investice, kde se umí dohodnout veřejný a soukromý investor ku vzájemnému prospěchu, ale to je dle

Pavlišty (2019) „jiný svět“. V této souvislosti též zmínil ohledně zahraničních přístupů profesora Šika z AVU, Čechošvýcara, syna ekonoma Oty Šika. Architekt Šík žil ve Švýcarsku a působil na prestižním Švýcarském federálním technologickém institutu (ETH) v Curychu. Vlivem švýcarské zkušenosti je velmi zaměřen na nastavení procesů apod. (Pavlišta, 2019).

Architekt Pavlišta (2019) také doporučil výše zmíněného architekta kontaktovat a odkázal také na architekty české – s názory bližšími jeho pohledu, např. libereckého architekta Jand'ourka z Kanceláře architektury města, s kterým jsem hovořil v rámci výzkumu Liberce. Dále Pavlišta vyzdvihl příklad mladých architektů ze skupiny Mjölkl, konkrétně Jana Macha, architekta města Česká Kamenice.

Pavlišta (2019) zmínil jako možné další respondenty, na což však nebyl prostor, i architekty „z opačné strany spektra“, ze starší generace, jako např. architekta Kousala, který navrhl řadu kontroverzních budov v Liberci, jako je OC Forum a další stavby u Soukenného náměstí, nebo architekty z firmy SIAL (původně Sdružení inženýrů a architektů v Liberci spoluzaložené Karlem Hubáčkem), která sdružuje architekty starší generace. Atmosféru fungování (v Liberci) v 90. letech může popsat např. architekt Buček, v Jablonci pak Atelier 4 – architekt Faltejsek, který měl velký vliv v 90. letech a na začátku tisíciletí (návrh Eurocentra). Dále zmínil např. bývalého jabloneckého městského architekta Jirkala (působícího ještě před rokem 1989), popř. Petra Stolína, řešícího ale spíše své projekty – výrazného architekta, který obdržel řadu cen, např. za Multifunkční kulturní centrum ve Vratislavicích nad Nisou, okrajové čtvrti Liberce (který však vlivem výše zmíněného odmítnutí jeho návrhu na přestavbu Slunečních lázní nebude moc ochotný k další spolupráci s Jabloncem n. N.).

Podle Pavlišty (2019) u nás procesy ovlivňují i strukturální (systémové) záležitosti. Stavební zákon a povolovací proces není ideální, ale nelze tvrdit, že je zde silná „betonářská lobby“. Souhlasí ale s názory, že je třeba současný stavební zákon upravit, když změny v poslední době byly spíše k horšímu. Pro soukromý sektor je velice důležitá předvídatelnost vývoje investice. U nás je ale prostředí velmi nepředvídatelné. Investoři se tak bojí větších investic, které jsou riskantní, a jdou raději jinam. Narážejí na problémy se stavebním zákonem, absencí regulačních plánů nebo i absencí dlouhodobé bytové politiky. Investor uvítá spíše pozemek „zaregulovaný“ regulačním plánem, kdy ví, co na něm může postavit, zda se investice vyplatí, či ne. Dnes ale povolovací proces trvá 2–10 let, je velice složitý. I proto si investoři počínají agresivněji, než by museli, jako v případě velkého OC Central s maximální možnou plochou nebo u satelitních sídlišť na okraji měst, kdy se využívají i pozemky na louce mezi dálnicemi. Zoufalí lidé koupí i takový pozemek, přičemž např. vědí, že s místním starostou se ze známosti dohodnou. Investoři se chovají pragmaticky, avšak lze po nich chtít podíl na veřejné investici (jako v zahraničí), ale u nás to není zvykem, procesy nejsou nastaveny, takže pro investora je jednodušší tzv. jít na sílu,

tj. „polozákonné“ jednání, popřípadě posoudit možnosti v okolí města nebo jít zcela jinam do zahraničí, např. do Varšavy (Pavlišta, 2019).

Shrnutí

Tento text je i přes svůj rozsah jen stručným, a ne zcela komplexním náhledem do stavu revitalizace centra Jablonce nad Nisou. Ten na rozdíl od Liberce nebyl poznamenán již od 90. let velkými a často nepřilíš citlivými developerskými projekty v centru města, jehož část byla postupně renovována. Až roku 2017 bylo otevřeno rozporuplně přijímané velké obchodní centrum Central, zatímco dosud není (kromě nezávazných návrhů) řešen stav Horního náměstí. Po posledních komunálních volbách začala kroky města negativně ovlivňovat též politická nestabilita, která měla zřejmě spolu s administrativními a dalšími problémy dopady na odložení protažení tramvajové trati do centra (byť pokračuje s ní spojený významný projekt dopravního terminálu) či nezvyklé zastavení probíhající architektonické soutěže na řešení lokality Slunečních lázní u přehrady. Podobně jako v Liberci je tak situace dynamická a politicky napjatá. Zatímco se však v Liberci v rámci širší koncepce zahajuje několik větších projektů koordinovaných novou Kanceláří architektury města, nemluvě o fungující prestižní Radě architektů, Jablonec nad Nisou, byť město populačně méně než poloviční s více omezenými možnostmi, se nyní soustředí především na dopravní terminál, přičemž pozice koncepčně uvažujícího koordinátora, nového architekta města, je vzhledem k politickému vývoji nejistá.

(Popsaný stav, není-li uvedeno jinak, odpovídá konci roku 2019. Nereflektuje tedy další vývoj ovlivněný i dopady koronavirové pandemie.)

8.7 Použité zdroje

- ATELIER 4, 2016a. Eurocentrum Jablonec nad Nisou [online]. Atelier 4 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <http://atelier4.cz/eurocentrum-jablonec-nad-nisou/>
- ATELIER 4, 2016b. Rekonstrukce pavilonu A Výstaviště Jablonec nad Nisou [online]. Atelier 4 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <http://atelier4.cz/rekonstrukce-pavilonu-a-vystaviste-jablonec-nad-nisou/>
- Beitl, P. 2017. Příběh obchodního centra Central. Jablonecký měsíčník 07-08/2017 [online]. Statutární město Jablonec nad Nisou. 3.7.2017 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.mestojablonec.cz/cs/mesto/jablonecky-mesicnik/rocnik-2017/07-08-2017/pribeh-obchodniho-centra-central.html>
- CENTRAL JABLONEC, 2018. FAKTA o Central Jablonec [online]. Central Jablonec, CRESTYL. 22.2.2018 [Cit. 20.10.2019]. Dostupné z: <https://centraljablonec.cz/inspirace/fakta-central-jablonec/>

- ČKA, 2019. Terminál veřejné osobní dopravy v Jablonci nad Nisou [online]. Česká komora architektů. 26.3.2018 [Cit. 25.12.2019]. Dostupné z: <https://www.cka.cz/cs/souteze/vysledky/terminal-verejne-osobni-dopravy-v-jablonci-nad-nisou>
- ČSÚ, 2019a. Počet obyvatel v obcích – k 1. 1. 2019 [online]. ČSÚ. [Cit. 25.12.2019]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-za0wri436p>
- ČSÚ, 2019b. Veřejná databáze [online]. ČSÚ. [Cit. 25.12.2019]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/>
- ČSÚ, 2018. MOS – Městská a obecní statistika [podrobná interní data poskytnutá Ostravskou univerzitou – časové řady]. ČSÚ.
- ČTK, 2019a. V Jablonci se bourá bývalé sídlo spolku Schlaraffia. Archiweb – internetové centrum architektury [online]. 20.11.2019 [Cit. 25.11.2019]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/news/v-jablonci-se-boura-byvale-sidlo-spolku-schlaraffia>
- ČTK, 2019b. Kvůli politickému kolapsu v Jablonci se Liberec obává o další osud tramvajové tratě. Liberecké zprávy [online]. 20.8.2019 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.libereckezpravy.cz/kvuli-politickemu-kolapsu-v-jablonci-se-liberec-se-obava-o-dalsi-osud-tramvajove-trate-prijdou-mesta-o-dotace/>
- Fričová, J. 2019. Eurocentrum. Otázky a odpovědi [online]. Statutární město Jablonec nad Nisou. 12.6.2019 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.mestojablonec.cz/redakce/index.php?subakce=faq&xuser=&lanG=cs&faqid=4055&#faq4055>
- Hozová, M. 2019. Příspěvek na obnovu památek v Jablonci získáte z městského rozpočtu. Naše Jablonecko [online]. 16.1.2019 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <http://www.nasejablonecko.cz/jablonecko-aktualne/prispevek-na-obnovu-pamatek-v-jablonci-ziskate-z-mestskeho-rozpoctu/?aktualitaId=57628>
- JABLONEC-GABLONZ, 2019. Karta stavby – Palác Merkur. Jablonec – Gablonz: Architektura na severu Čech [online]. [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <http://jablonec-gablonz.net/stavby/karta/nazev/33-palac-merkur>
- Ježek, P. 2019. Jablonec pokračuje v opravách i svěcení drobných památek. Naše Jablonecko [online]. 13.10.2019 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <http://www.nasejablonecko.cz/jablonecko-aktualne/prispevek-na-obnovu-pamatek-v-jablonci-ziskate-z-mestskeho-rozpoctu/?aktualitaId=57628>
- JN, 2016. Horní náměstí hledá svou tvář. Jablonecký měsíčník 04/2016 [online]. Statutární město Jablonec nad Nisou. 1.4.2016 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.mestojablonec.cz/cs/mesto/jablonecky-mesicnik/rocnik-2016/04-2016/horni-namesti-hleda-svou-tvar.html>
- KAM, 2019. Rozhovor s Annou Stanislavovou, referentkou odboru Kancelář architektury města (KAM) Magistrátu města Liberec, Marií Eliášovou, krajinnou architektkou KAM a krátce i s Jiřím Jand'ourkem, vedoucím KAM. Liberec 27. 9. 2019.
- Karásek, P. 2004. Stavba Eurocentra zahájena [online]. Jablonecký měsíčník 11/2004 [online]. Statutární město Jablonec nad Nisou. 26.10.2004 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.mestojablonec.cz/cs/mesto/jablonecky-mesicnik/archiv/rocnik-2004/11-2004/stavba-eurocentra-zahajena.html>
- Klápště, P. 2019. Nepochopitelné zrušení architektonické soutěže na okolí přehrady. Jablonecký měsíčník 11/2019 [online]. Statutární město Jablonec nad Nisou. 9.11.2019, s. 21 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.mestojablonec.cz/filemanager/files/24747.pdf>

- Klápště, P., Roubíček, 2019. Politická glosa a její protireakce: Kdo se má v éře sucha na radnici starat o zeleň a sekání trávy? *Liberecké zprávy* [online]. 30.12.2019 [Cit. 31.12.2019]. Dostupné z: <https://www.libereckezpravy.cz/politicka-glosa-a-jeji-protireakce-kdo-se-ma-v-ere-sucha-na-radnici-starat-o-zelen-a-sekani-travy-nazorova-manez/>
- LAU, 2011. Jablonec ochrání před povodněmi nová štola. *Jablonecký měsíčník* 06/2011 [online]. Statutární město Jablonec nad Nisou. 1.6.2011 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.mestojablonec.cz/cs/mesto/jablonecky-mesicnik/rocnik-2011/06-2011/jablonec-ochrani-pred-povodnemi-nova-stola.html>
- Lipus, R., Vávra, D. a kol., 2000. Šumná města. 10. Šumný Jablonec nad Nisou. [epizoda z televizního seriálu]. Režie Radovan Lipus. ČT Praha.
- Pavlišta, D. 2019. Rozhovor s Davidem Pavlištou, městským architektem Statutárního města Jablonec nad Nisou, Praha 6. 9. 2019.
- Pröhl, E. 1920. *Průmyslový atlas Československé republiky*. Liberec: Bratři Stiepelové. 40 s.
- REDAKCE SEZNAM, ČTK, 2019. V Jablonci odvolali primátora Kroupu. Nahradi ho Čerňovský z ODS. *Seznam Zprávy* [online]. Seznam.cz. 18.9.2019 [Cit. 20.10.2019]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/v-jablonci-odvolali-primatora-kroupu-kdo-ho-nahradi-neni-zatim-jasne-79067>
- Sedlák, J. 2019a. Kolem tramvaje to dál vře. V Jablonci vznikla petice a padlo trestní oznámení. *Jablonecký Deník.cz* [online]. Vltava Labe Media. 16.10.2019 [Cit. 10.11.2019]. Dostupné z: https://jablonecky.denik.cz/zpravy_region/kolem-tramvaje-to-dal-vre-v-jablonci-vznikla-petice-a-padlo-trestni-oznameni.html
- Sedlák, J. 2019b. Komentář Jana Sedláka: O soutěži a politikaření. *Jablonecký Deník.cz* [online]. Vltava Labe Media. 7.10.2019 [Cit. 10.11.2019]. Dostupné z: https://jablonecky.denik.cz/nazory_region/komentar-jana-sedlaka-o-soutezi-a-politikareni-20191007.html
- Sedlák, J. 2019c. Z Jablonce vyhnali architektky, k přehradě se sjeli zbytečně. *Jablonecký Deník.cz* [online]. Vltava Labe Media. 4.10.2019 [Cit. 10.11.2019]. Dostupné z: https://jablonecky.denik.cz/zpravy_region/z-jablonce-vyhнали-architektky-k-prehrade-se-sjeli-zbytecne-20191004.html
- Sedlák, J. 2019d. Pavilon na Slunkách nebude. Podobu jabloneckých lázní určí soutěž. *Jablonecký Deník.cz* [online]. Vltava Labe Media. 16.9.2019 [Cit. 10.11.2019]. Dostupné z: https://jablonecky.denik.cz/zpravy_region/pavilon-na-slunkach-nebude-podobu-jabloneckych-lazni-urci-soutez-20190916.html
- Sedlák, J. 2019e. Palácová revoluce se prohnala jabloneckým zastupitelstvem. *Jablonecký Deník.cz* [online]. Vltava Labe Media. 15.8.2019 [Cit. 20.9.2019]. Dostupné z: https://jablonecky.denik.cz/zpravy_region/koalice-na-jabloneckem-magistratu-se-zhroutil-20190815.html
- Sedlák, J. 2019f. Soud řeší žalobu podnikatele proti prodloužení tramvajové trati v Jablonci. *Jablonecký Deník.cz* [online]. Vltava Labe Media. 19.3.2019 [Cit. 20.9.2019]. Dostupné z: https://jablonecky.denik.cz/zpravy_region/kavarnik-jde-proti-tramvaj-20190319.html
- Sedlák, J. 2019g. Jablonec už má svého architekta – Davida Pavlištu. Pracovat začne v dubnu. *Jablonecký Deník.cz* [online]. Vltava Labe Media. 13.3.2019 [Cit. 20.9.2019]. Dostupné z: https://jablonecky.denik.cz/zpravy_region/jablonec-uz-ma-sveho-architekta-davida-pavlistu-pracovat-zacne-v-dubnu.html

- Sedlák, J. 2018. Projekt výstavby nového pavilonu Slunečních lázní opět odsunuli. Jablonecký Deník.cz [online]. Vltava Labe Media. 7.9.2018 [Cit. 20.9.2019]. Dostupné z: https://jablonecky.denik.cz/zpravy_region/projekt-vystavby-noveho-pavilonu-slunecnich-lazni-opet-odsunuli-20180907.html
- Smrčková, M. 2019. Krátký rozhovor s Michaelou Smrčkovou, vedoucí oddělení územního a strategického plánování, odboru územního a hospodářského rozvoje Magistrátu města Jablonec nad Nisou, Jablonec nad Nisou 16. 9. 2019.
- STATUTÁRNÍ MĚSTO LIBEREC, 2019. Rady měst společně jednaly [online]. Statutární město Liberec. 18.12.2019 [Cit. 28.11.2019]. Dostupné z: <https://www.liberec.cz/cz/obcan/aktuality/zpravy-z-mesta/rady-mest-spolecne-jednaly.html>
- Stolín, P., Mičková, A. 2014. Sluneční lázně – projekt pavilonu u přehradní nádrže Mšeno. Archiweb – internetové centrum architektury [online]. [Cit. 25.11.2019]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/slunecni-lazne-projekt-pavilonu-u-prehradni-nadrze-mseno>
- Strnad, J. 2007. Dolní náměstí [online]. Statutární město Jablonec nad Nisou. 9.5.2007 [Cit. 20.12.2019]. Dostupné z: <https://www.mestojablonec.cz/cs/mesto/jablonecky-mesicnik/rocnik-2007/05-2007/dolni-namesti.html>
- Sůra, J. 2019a. Prodloužení tramvaje v Jablonci se odkládá, město chce zatím jen modernizaci. Z dopravy.cz [online]. Avizer Z. 17.10.2019 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://zdopravy.cz/prodlouzeni-tramvaje-v-jablonci-se-odklada-mesto-chce-zatim-jen-modernizaci-35903/>
- Sůra, J. 2019b. Vraťme se k metrovému rozchodu, navrhuje kvůli záchraně tramvaje do Jablonce zastupitel. Z dopravy.cz [online]. Avizer Z. 16.10.2019 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://zdopravy.cz/vratme-se-k-metrovemu-rozchodu-navrhuje-kvuli-zachrane-tramva-je-do-jablonce-zastupitel-35805/>
- Trdla, M. 2017. Central je krabice od bot, říkají kritici výsledné podoby obchodního domu. iDNES.cz [online]. Mafra. 15.6.2017 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/liberec/zpravy/obchodni-dum-central-krabice-od-bot-kritika-architektura-vizualizace.A170615_084159_liberec-zpravy_jape
- Trdla, M. 2012a. Žádná EU, kritizovanou stolu za půl miliardy uhradí český plátec daní. iDNES.cz [online]. Mafra. 31.8.2012 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/liberec/zpravy/stavba-protipovodnove-stoly-v-jablonci-nad-nisou.A120831_1823178_liberec-zpravy_alh
- Trdla, M. 2012b. Lidé v Jablonci si stěžují na odstřely, ráno a večer se jim chvějí domy. iDNES.cz [online]. Mafra. 27.8.2012 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/liberec/zpravy/odstrely-pri-stavbe-protipovodnove-stoly-v-jablonci.A120827_1821307_liberec-zpravy_alh
- Valečková, M. 2017. Muzejní přístavba dostala zelenou [online]. Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou. 27.3.2017 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.msb-jablonec.cz/wp-content/uploads/2017/03/TZ-2017-03-27-Muzejn%C3%AD-p%C5%99%C3%AD-stavba-dostala-zelenou.pdf>
- Vitvar, P. 2019a. Háj hrdinů je nejstarším památníkem 1. světové války na Jablonecku [online]. Statutární město Jablonec nad Nisou. 1.11.2019 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.mestojablonec.cz/cs/magistrat/informace/zpravy/aktualni-zpravy/haj-hrdinu-je-nejstarsim-pamatnikem-1-nbsp-svetove-valky-na-jablonecku.html>

- Vitvar, P. 2019b. Návrhy občanů chce radnice v rozvoji přehrady zohlednit [online]. Statutární město Jablonec nad Nisou. 30.9.2019 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.mestojablonec.cz/cs/magistrat/informace/zpravy/aktualni-zpravy/navrhy-obcanu-chce-radnice-v-rozvoji-prehrady-zohlednit.html>
- Vitvar, P. 2018a. Jablonec uctil památku obětí 1. světové války [online]. Statutární město Jablonec nad Nisou. 12.11.2018 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.mestojablonec.cz/cs/magistrat/pro-novinare/tiskove-zpravy/aktualni-zpravy/jablonec-uctil-pamatku-obeti-1-svetove-valky.html>
- Vitvar, P. 2018b. Jablonec má svůj vítězný návrh na terminál [online]. Statutární město Jablonec nad Nisou. 19.3.2018 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.mestojablonec.cz/cs/magistrat/pro-novinare/tiskove-zpravy/aktualni-zpravy/jablonec-ma-svuj-vitezny-navrh-na-terminal.html>
- Vitvar, P. 2017. IPRÚ Liberec – Jablonec nad Nisou. Integrovaný plán rozvoje území uplatňovaný v programovém období Evropské unie 2014–2020. 19.5.2017 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.mestojablonec.cz/cs/magistrat/pro-novinare/tiskove-zpravy/aktualni-zpravy/jablonec-ma-svuj-vitezny-navrh-na-terminal.html>
- Vitvar, P. 2012a. Nikoli metro, ale protipovodňová štola. Jablonecký měsíčník 04/2012 [online]. Statutární město Jablonec nad Nisou. 3.9.2012 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.mestojablonec.cz/cs/mesto/jablonecky-mesicnik/rocnik-2012/04-2012/nikoli-metro-ale-protipovodnova-stola.html>
- Vitvar, P. 2012b. Jablonec nad Nisou je ode dneška statutárním městem [online]. Statutární město Jablonec nad Nisou. 12.3.2012 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.mestojablonec.cz/cs/magistrat/pro-novinare/tiskove-zpravy/aktualni-zpravy/jablonec-nad-nisou-je-ode-dneska-statutarnim-mestem.html>
- Vitvar, P. 2009. O městě: Základní informace o Jablonci nad Nisou [online]. Statutární město Jablonec nad Nisou. 13.5.2009 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.mestojablonec.cz/cs/mesto/o-meste.html>
- Vitvar, P. 2007. Park Generála Mrázka [online]. Statutární město Jablonec nad Nisou. 14.3.2007 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.mestojablonec.cz/cs/zivotni-prostredi/jablonec-ke-parky/park-general-mrazka.html>
- Vitvar, P. 2006. Areál Eurocentra rámuje nové ulice i náměstí [online]. Statutární město Jablonec nad Nisou. 25.9.2006 [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.mestojablonec.cz/cs/zivotni-prostredi/jablonecke-parky/park-general-mrazka.html>
- Vogt, D. 2019. Vlastní fotografie Jablonce nad Nisou z let 2015 až 2019, obsáhlejší fotogalerie autora viz <https://photos.app.goo.gl/UmartKKFA8vnHDMm8>
- Vogt, D. 2015. *Geografické aspekty aktivit nevládních organizací a občanských iniciativ v Česku – lokální a regionální úroveň na příkladu Libereckého kraje*. Praha. Dizertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta. Školitel: RNDr. Jiří Tomeš, Ph.D.
- ZASTUPITELSTVO, 2019. Usnesení 17.10.2019 [online]. Statutární město Jablonec nad Nisou. [Cit. 26.12.2019]. Dostupné z: <https://www.mestojablonec.cz/cs/samosprava/zastupitelstvo/2019/zastupitelstvo-17-10-2019/usneseni-17-10-2019.html>

9 Případová studie: Revitalizace prázdného prostoru v centru Ostravy prostřednictvím dočasného využití

9.1 Zkušenosti Ostravy s nástrojem dočasného využití prázdných prostor

V Ostravě se nachází celá řada prázdných prostor. Jedním z příkladů nezastavěné proluky v centrálním obvodu Moravská Ostrava a Přívoz (MOaP) je i náměstí Dr. Edvarda Beneše (dále také náměstí), na kterém již byl realizován nástroj dočasného využití, třebaže bez přispění Kanceláře pro dočasné užívání zřízené městem Ostrava⁷. Náměstí se nachází na spojnici mezi nově budovanou městskou částí Nová Karolina a historickým jádrem centra Ostravy reprezentovaným Masarykovým náměstím. Jako hlavní důvod pro výběr náměstí Dr. Edvarda Beneše za objekt výzkumu lze uvést, že působí jako bariéra pěšího spojení těchto dvou oblastí, což vede k tomu, že fungují nezávisle na sobě a nemohou splynout v jeden funkční celek. Namísto toho se mezi oblastmi projevuje silná konkurence. Paradoxní je, že přesný opak byl cílem (dominantně) z veřejných zdrojů financované regenerace brownfieldu, kde Nová Karolina (zahrnující i velké obchodní centrum) stojí (Slach a kol., 2020). Prostor náměstí Dr. Edvarda Beneše je po letech, kdy byl jeho rozvoj z různých důvodů blokován, prostorem anonymity s čistě tranzitní funkcí. Avšak i podmínky pro tranzitní funkci zde jsou nevyhovující, přičemž skutečný potenciál území zůstává nevyužitý.

Cílem případové studie bylo analyzovat současný stav a využití prostoru, identifikovat jeho nedostatky a potenciál a navrhnout nové formy dočasného využití⁸ náměstí. Pro dosažení tohoto cíle byly využity metody pasportizace, dotazníkového šetření a nezúčastněného pozorování. Smyslem návrhu, který pracoval s časovým horizontem 5 let a orientačním rozpočtem 7 mil. Kč, bylo vytvořit rámec pro finančně

⁷ Blíže viz kapitola Bosák, V., Kirmanová, M., Slach, O. (2020). *Zkušenosti Ostravy s nástrojem dočasného využití prázdných prostor*. Kniha bude rovněž vydána ve Wolters Kluwer ČR.

⁸ Nástroj dočasného využití je podrobně popsán v kapitole Bosák, V., Kirmanová M. (2020). Role veřejného sektoru v podpoře produktivního využití prázdných prostor: vybrané přístupy v anglosaských zemích. In Ježek, J., Krbová, J., Slach, O. (Eds.). *Zahraniční zkušenosti s revitalizací městských center*. Praha: Wolters Kluwer ČR.

únosnou dočasnou formu využití do doby, než architekti a urbanisté v rámci magistrátem plánované architektonické soutěže stanoví dlouhodobou vizi využití prostoru. Prezentovaná analýza rovněž poslouží jako podklad pro vypsání zmíněné architektonické soutěže.

9.1.1 Historie území

Nejprve však považujeme za vhodné nastínit historické pozadí vzniku náměstí a prázdného prostoru. Mezi lety 1842–1871 byla na okraji historického centra Ostravy vybudována průmyslová zóna Karolina zahrnující důl, koksovnu a hutě. Postupným růstem města došlo k vybudování urbánních struktur, včetně zkoumaného náměstí Dr. E. Beneše, až do těsné blízkosti průmyslové zóny (Bošák a kol., 2018). V roce 1895 byl na místě dnešního náměstí Dr. E. Beneše postaven Německý dům, který byl kulturním centrem (ve všech sférách městského života) dominujících ostravských Němců. Později zde následoval rozvoj českých kulturních institucí celoměstského významu (Barcuch, 1998). Na počátku 20. století byly postupně v okolí náměstí budovány kavárny a hotely, které měly odrážet evropský význam rozvíjejícího se průmyslového města (Glombíčková, 2005). Nové potřeby ekonomicky rostoucího města byly rovněž reflektovány výstavbou bank a obchodních domů, které se rovněž koncentrovaly v okolí náměstí Dr. E. Beneše (Chvalová, 2005). Německý dům byl zbořen v roce 1946 v důsledku protiněmeckých společenských nálad a demolici si vyžádaly rovněž další tři domy v sousedství, které byly poškozeny při bombardování. Tím vznikla proluka, jež je dodnes součástí otevřeného prostoru náměstí. Tyto demolice nicméně narušily urbanistickou koncepci prostoru (Rosová, 2011). Následně v roce 1965 zde byla umístěna socha připomínající krvavě potlačenou stávkou horníků z roku 1894. Tato socha stylově blízká tzv. „sorele“ (Strakoš, 2008) měla vytvořit novou dominantu náměstí.

Nejvýznamnějším ze zmíněných obchodních domů byl jednoznačně Ostravica-Textilia, který náměstí ohraničuje na jižní straně, nicméně v současné době je nevyužitý. Novodobá historie obchodního domu, který negativně ovlivňuje náměstí Dr. E. Beneše i v současnosti, bude nastíněna podrobněji, neboť dokumentuje obecné příčiny vzniku a nevyužití prázdných prostor. Jedná se o soubor třech vzájemně propojených budov, který od 60. let 20. století sloužil jako obchodní dům s luxusním zbožím, jenž patřil mezi největší a nejvýznamnější v republice. Věhlas si nicméně získal již v první polovině 20. století. Jeho význam byl reflektován i v kvalitní architektuře z dílny předních místních i zahraničních architektů (Rosová, 2011), což dokládá i památková ochrana dvou budov souboru. I přes tuto ochranu státní správy došlo ze strany soukromých majitelů v roce 2000 k nepovolené neodborně provedené

rekonstrukci, která vedla ke zřízení stropů a nutnosti provoz obchodního domu ukončit (Řeháková, 2018). Nicméně i v následujících letech majitelé památkovou péči zanedbávali, což zapříčinilo celkovou devastaci budov. Ta nakonec vedla až k sérii soudních sporů a správních řízení mezi majitelem a magistrátem. Soudní spor se týkal rovněž proluky po zbořeném Německém domě, a tudíž samospráva, i vzhledem k majitelem vymáhané částce přesahující 1,5 miliardy Kč, nemohla do stavu veřejného prostoru (tj. náměstí Dr. E. Beneše) zasahovat, aby negativně neovlivnila výsledek sporu (Vybíralová, 2017). Přesto, že magistrát nakonec soudní spor s majitelem vyhrál (Ostrava, 2019), výsledkem souhry nezákonného jednání majitele (Kozelská Bencúrová, 2011) a nedostatečného vymáhání zákona ze strany magistrátu je fakt, že se v centru města nachází zchátralá památkově chráněná budova. Tu by bylo finančně velmi náročné rekonstruovat a zároveň pro místní odbornou a občanskou společnost se zdá nepřijatelná její demolice. Navíc mezitím majitel budovy dále prodal (Rosová, 2014), a tím se zbavil odpovědnosti. Chátrající budovy rovněž negativně ovlivňují vnímání obyvateli, a tudíž i využití celého prostoru.

Na východ od náměstí se nachází ulice 28. října, která je součástí pěší zóny městského centra a v roce 2015 prošla rekonstrukcí. Podél západní hrany náměstí prochází ulice Nádražní s významnou obchodní a dopravní funkcí – spojuje centrum s hlavním vlakovým nádražím. V roce 2016 byla ulice rovněž rekonstruována a došlo k částečnému zklidnění dopravy. Na severní straně náměstí se nachází budova České spořitelny ve funkcionalistickém stylu, kde v současnosti sídlí radnice městské části Moravská Ostrava a Přívoz. Její nástupní prostor s kašnou byl rekonstruován v roce 2017 (Vybíralová, 2017). Na severovýchodní straně náměstí se nachází hotel Imperial a před ním poměrně rozsáhlé parkoviště, které hotel využívá.

Náměstí Dr. E. Beneše je rovněž místem, kde proběhly různé „bottom-up“ aktivity organizované ostravskou občanskou společností, které měly často formu dočasného využití. Od roku 2012 je ve výkladech parteru Ostravica-Textilia, které dříve sloužily pro prezentace novinek obchodního domu, zřízena Galerie 1_7 zaměřená na současné umění (Míchalová, 2012). V roce 2015 byly na náměstí nainstalovány tabule informující o historii Ostravice-Textilie a Německého domu (Okrašlovací spolek za krásnou Ostravu, 2017). O dva roky později byl v Ostravě u příležitosti 20. výročí od podepsání „Česko-německé deklarace“, jejímž cílem bylo narovnat česko-německé vztahy, zahájen celostátní festival „Česko-německé kulturní jaro“. V rámci festivalu ve spolupráci s místními kulturními organizacemi a německými partnery byla prezentována německá kultura (Ostrava, 2017). Přímo na proluku po zbořeném Německém domu (respektive náměstí Dr. E. Beneše) se zaměřila série plánovacích workshopů za účasti (nejen) místních odborníků (např. architektů, historiků, geografů), zástupců samosprávy a místních kulturních organizací. Kromě obecné debaty o plánování veřejného prostoru se debata v konkrétnější rovině zaměřila

na nevyhovující stav (Langmajerová, 2017) a budoucnost náměstí Dr. E. Beneše. Praktickým výstupem workshopů byla výroba a instalace mobiliáře (např. laviček, houpaček, květináčů), sochy a dalších interaktivních uměleckých prvků na náměstí (Vybíralová, 2017). Socha vytvořená v rámci workshopu, sestávající z kopie soklu, na němž stojí socha horníků, schůdků a zábradlí, měla podle autorského konceptu sloužit jako rozhledna na sochu horníků a celé náměstí, aby divák získal novou perspektivu k hodnocení jejich současného stavu (Langmajerová, 2017).

9.2 Metody a cíle výzkumu

Prezentovaná data jsou výsledkem terénního výzkumu, který proběhl v říjnu 2018. Byly provedeny dvě tematické pasportizace, dotazníkové šetření zahrnující vytvoření mentální mapy a sémantického diferenciatu a nezúčastněné pozorování. Nyní bude krátce představena podstata a možná aplikace zmíněných metod.

Pasportizace patří mezi základní nástroje pro plánování a výkon správy. Eviduje stav hmotného majetku nebo jiných městských struktur a vytváří podklad pro údržbu a modernizaci prostředí. Konkrétně se pasportizace může zaměřit na městský mobiliář (lavičky, odpadkové koše, lampy, stojany na kolo), chodníky, stav zeleně a celkovou čistotu veřejného prostoru přímo ve zkoumaném území. Krom toho je vhodné zohlednit také prvky v bezprostředním okolí území, které ale mohou mít vliv na jeho využití. Výzkumník vytvoří formulář, do kterého zanese např. tyto dimenze prvků:

1. adekvátnost a funkčnost prvku v městském prostředí,
2. praktičnost vzhledem k funkci (např. ergonomie u laviček),
3. náročnost na údržbu,
4. náchylnost k vandalismu,
5. stabilita, trvanlivost a řemeslná kvalita provedení.

Každou dimenzi prvku ohodnotí na škále: vyhovující – přípustný – nevyhovující. Hodnocené prvky je rovněž vhodné zaznamenat do mapy, aby byla patrná případná nedostatečná frekvence prvků mobiliáře a prostorové vztahy v řešeném území.

Během terénního dotazníkového šetření probíhá oslovování respondentů přímo ve zkoumaném území, s využitím předem připravených otázek s omezenou volností odpovědi (polostrukturovaný dotazník). Otázkám zacíleným na téma výzkumu předchází skupina otázek zaměřených na určení profilu respondenta (pohlaví, věk, snížená mobilita atp.) pro potřeby interpretace odpovědí. Dotazníkové šetření je možné provést s pomocí náhodného výběru respondentů, s ohledem na zahrnutí jak uživatelů zkoumaného území, tak obyvatel, kteří ho z nějakého důvodu nevyužívají. Dotazník může zahrnovat například následující otázky:

1. Jak často územím procházíte?
2. Jakým způsobem se na území dopravujete?
3. Za jakým účelem přes území procházíte?
4. Kde bydlíte?

Za jistý typ dotazníku lze označit také sémantický diferenciál. Ten zachycuje obtížně definovatelné a měřitelné subjektivní pocity, které však hrají při rozhodování o využití prostoru (kudy jít a kde se zastavit) přinejmenším stejně důležitou roli jako objektivní charakteristiky prostoru (Jíchová, Temelová, 2012). Výzkumník nejprve zvolí relevantní dimenze prostoru a přiřadí k nim atributy (adjektiva), které vůči sobě stojí v opozici (antonyma). Běžně se využívá deset až patnáct dimenzí. Následně je respondent požádán, aby území ohodnotil na pětistupňové škále, kde 1 značí absolutně pozitivní hodnotu (např. velmi čisté) a 5 absolutně negativní (velmi špinavé). Průměrné hodnoty odpovědí jsou následně vyneseny na graf, přičemž odpovědi dosahující hodnot pod 3 značí pozitivní vnímání příslušné dimenze a naopak.

Sémantický diferenciál je vhodné doplnit tzv. mentální mapou, která zachycuje osobní představy obyvatel o prostorovém uspořádání a kvalitě prostoru. Pro potřeby hodnocení konkrétního prostoru je vhodné respondentům předložit slepou mapu zkoumaného území. Respondenti poté zaznačí do mapy své pocity a asociace spjaté s prostorem. V kombinaci se sémantickým diferenciálem, který hodnotí území jako celek, je možné odhalit konkrétní prvky, které jejich vnímání ovlivňují.

Poslední využitá metoda nezúčastněného pozorování má za cíl zdokumentovat, jakým způsobem je území využíváno. Podle Gehla (2000) je možné podle aktivit, které se v území odehrávají, zhodnotit jeho kvalitu a atraktivitu pro trávení volného času obyvatel města. U aktivit je zaznamenána četnost, typ aktivity a profil uživatelů (socioekonomické, etnické, demografické charakteristiky). Lze rozlišit tři typy aktivit:

1. Nezbytné – tyto aktivity se odehrávají bez ohledu na kvalitu prostor a za jakýchkoliv podmínek. Nevyžadují tedy kvalitní prostor. Výrazná dominance nezbytných aktivit a absence dalších typů značí nízkou kvalitu prostoru. Příkladem nutné aktivity je průchod územím bez zastavení se.
2. Volitelné – tyto aktivity se odehrávají pouze v prostorech, které k tomu poskytují zázemí a pouze za dobrého počasí. Pro vznik volitelných aktivit musí být tedy prostor kvalitnější a musí aktivity umožňovat. Vyšší poměr volitelných aktivit značí vyšší kvalitu prostoru, neboť tyto aktivity kladou na kvalitu prostoru nejvyšší nároky. Příkladem takové aktivity je například sezení, zastavení se a pozorování okolí, slunění se.
3. Společenské – vznikají kombinací nezbytných a volitelných aktivit a vznikají jako reakce na přítomnost dalších lidí v prostoru. Tyto aktivity rovněž vyžadují kvalitnější veřejný prostor, jelikož jejich podmínkou je setrvání v prostoru po

delší než nezbytně nutný čas. Příkladem takových aktivit je zdravení se, rozhovor, hra ve veřejném prostoru (tamtéž).

Tyto metody byly uplatněny ve výzkumu náměstí Dr. E. Beneše pro naplnění následujících cílů:

1. zhodnocení dopravní dostupnosti a prostupnosti náměstí z pohledu chodce (Southworth, 2005), včetně ohledu na potřeby obyvatel se sníženou pohyblivostí, jako jsou důchodci, invalidé a rodiče s kočárky (Pasaogullari, Doratli, 2004), a materiálních podmínek pro různé aktivity ve veřejném prostoru (Gehl, 2000);
2. analýza současného využití, tedy jaké lidské aktivity se na náměstí odehrávají (tamtéž);
3. zhodnocení, jak lidé náměstí subjektivně vnímají a jaké prvky jejich vnímání ovlivňují (Jíchová, Temelová, 2012).

9.3 Analýza

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 203 respondentů a pozorováno zde bylo 2 671 uživatelů náměstí.

Obrázek č. 118 Stav náměstí Dr. E. Beneše v roce 2019

Zdroj: Aubrechtová, Bosák, 2019

Vzhledem k dopravní dostupnosti lze říci, že náměstí je poměrně dobře dostupné veřejnou dopravou a pěšky – jen 20 % využívalo pro dopravu na náměstí osobní auto. Přestože 30 % využívalo pěší chůzi (druhý nejčastější způsob dopravy po tramvaji), 70 % respondentů se shodlo, že náměstí není snadno dostupné (průchozí). Dvě třetiny uvedly jako důvod nekvalitní chodník. Naprostá většina lidí pro průchod náměstím využívá pěšinu vyšlapanou diagonálně náměstím, která se po dešti rozbíhá a během sucha práší. Ta navazuje na hlavní pěší koridor (ulice Zámecká vedoucí na Masarykovo náměstí) a přechody pro chodce přes ulici Nádražní a 28. října, které vedou k tramvajové zastávce a dále k obchodnímu centru Nová Karolina. Druhé nejčastější faktory snižující přístupnost náměstí byly uvedeny nesprávně řešené přechody a nebezpečnost dopravy na zmíněných ulicích. Jistou roli hrálo také vedení ostatních chodníků na náměstí. Nadto byly v některých případech na chodnících přítomny překážky, které odrážejí minulou podobu náměstí, ale v současnosti jsou nefunkční (např. paralelně vedené chodníky oddělené dvoumetrovým pásem trávy nebo podstavce na chodníku v minulosti využívané pro reklamy OD Ostravica-Textilia). Bylo zaregistrováno, že lavičky a ostatní prvky instalované během workshopu byly využívány, a tudíž došlo k rozvoji dalších aktivit kromě průchodu. Nicméně i tak 90 % pozorovaných návštěvníků náměstím pouze prošlo.

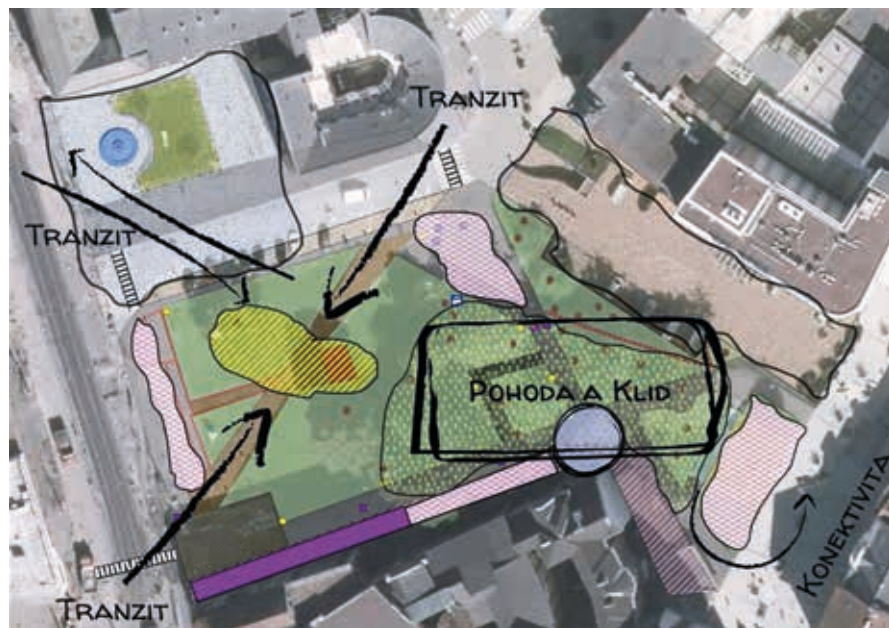
Kromě objektivních charakteristik bylo zhodnoceno také smyslové (subjektivní) vnímání náměstí návštěvníky. Bylo zjištěno, že respondenti silně vnímají neujasněnost funkce prostoru, což může mít celou řadu příčin. První z nich je rozpor mezi názvem prostoru – „náměstí“ – a charakterem jeho větší části, která spíše odpovídá parku, navíc (pro náměstí netypickým) nepravidelným tvarem. Původní náměstí Dr. E. Beneše se shodovalo s nástupním prostorem budovy nynější radnice. Později byla do „náměstí“ zahrnuta i proluka po Německém domě, která byla zatravněna, a podél Ostravice-Textilie došlo k výsadbě stromů. Tuto nejasnost rovněž reflektuje fakt, že oba prostory byly respondenty vnímány samostatně. Dalším prvkem, který oba pocity umocňuje, je chodník oddělující oba prostory, využívaný jako parkoviště taxislužbou, jenž má na náměstí centrálu. K budově centrály (lehká stavba relativně malých rozměrů) se návštěvníci vyjadřovali ve smyslu, že do prostoru „nezapadá“. Prostor náměstí je zmenšen (náspem a zelení odděleným) parkovištěm před hotelem Imperial, které k neujasněnosti funkce náměstí přispívá. Třebaže někteří respondenti hodnotili pozitivně stín stromů, většina se přiklání k názoru, že východní část náměstí, je příliš „tmavá“, což v některých vyvolávalo pocit strachu. Tyto pocity mají rovněž více příčin. První je kombinace výskytu náletových dřevin a nedostatku lamp. Druhou je zanedbanost výkladů v parteru Ostravice-Textilie, které slouží nelegálnímu výlepu plakátů, a zanedbanost podzemních veřejných toalet, které jsou sice v provozu, ale podle respondentů působí „odpudivým“ dojmem. Fakt, že jsou zanedbané a navíc zpoplatněné, vede k tomu, že mnozí návštěvníci dávají přednost močení u stromů v této části náměstí, což vede k typickému

zápachu. Dalším nepříznivým smyslovým vjemem byl zápach a hluk dopravního provozu na ulici Nádražní. Poněkud překvapivé bylo hodnocení výše popsaných soch. Zatímco socha horníků byla i přes ideologické zatížení z doby jejího vzniku hodnocena pozitivně – někteří dokonce negativně hodnotili, že je v náměstí „nedocenená“ – hodnotově neutrální socha „rozhledny“ byla vnímána negativně. Tento jev lze částečně připisat rozdílu v náročnosti interpretace významu srovnávaných soch.

9.4 Návrh

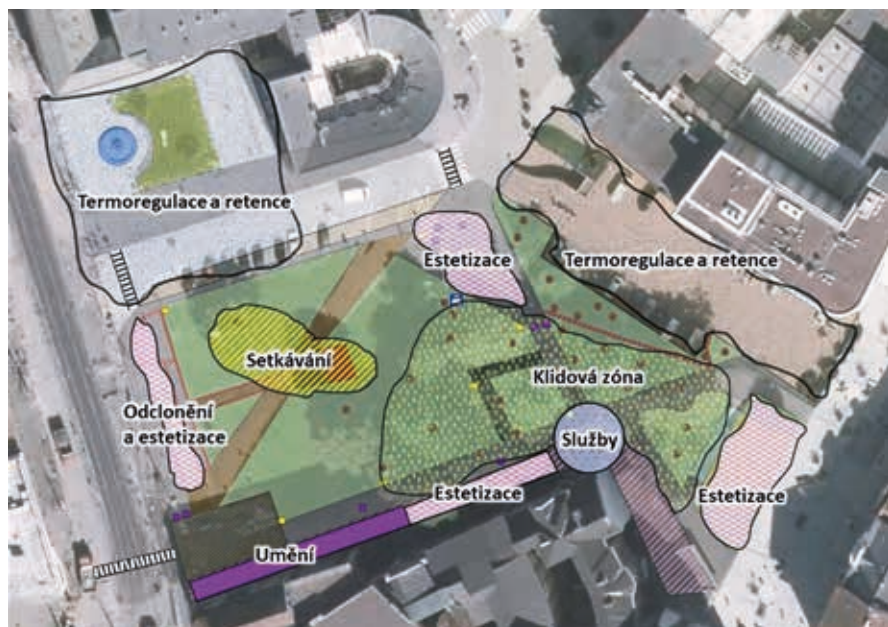
Na základě zjištěných nedostatků náměstí byl vytvořen rozvojový rámec, jehož implementace by měla přispět ke smysluplnému využití prostoru do doby, než bude realizován vítězný návrh architektonické soutěže. Tento rámec sestává z konceptu prostoru (viz obr. 118), definovaných cílů v území (viz obr. 119) a baterie konkrétních doporučení, jejichž realizace přispěje k žádoucímu stavu.

Obrázek č. 119 Koncept náměstí Dr. E. Beneše

Zdroj: Aubrechtová, Bosák, 2019

Obrázek č. 120 Cíle na náměstí Dr. E. Beneše.

Zdroj: Aubrechtová, Bosák, 2019

9.5 Baterie doporučení

- Zlepšit podmínky pro pěší a vytvořit bezbariérový zpevněný chodník skrz náměstí.
- Odstranit parkovací místa v prostoru náměstí, která omezují průchod chodců, fragmentují prostor, brání zasakování vody a současně esteticky znehodnocují jakékoliv budoucí intervence.
- Odstranit centrálu taxi služby, která znejasňuje funkci prostoru a působí neesteticky.
- Vhodně osvětlit celý prostor, včetně diagonálního chodníku a dominanty sochy horníků. Rovněž vykácet náletové dřeviny a suché stromy.
- Vytvořit podmínky pro setkávání instalací dostatek mobiliáře, aby zde kolemjdoucí měli podmínky pro trávení času.

- Pro rozvoj jiných aktivit než průchodu je zároveň vhodné omezit hlučnost z ulice Nádražní, například skrze výsadbu živého plotu nebo pnoucí stěny.
- Využít nároží a parter obchodního domu Ostravica-Textilia pro oživení prostoru. V parteru je možné umístit podnik s předzahrádkou, například kavárnu nebo pivnici. Tento typ podniků by mohl využívat současných veřejných toalet.
- Zlepšit podobu veřejných toalet.
- Zatímco okolí sochy horníků je definováno pro „setkávání“, východní oblast náměstí je definována jako „klidová zóna“, určená k delšímu pobytu.
- Využít parter obchodního domu Ostravica-Textilia pro prezentaci umění (doplnění již existující Galerie 1_7), případně jej estetizovat skrze popínavé rostliny a odstranění nelegálního výlepu reklamy.
- Omezit vznik tepelného ostrova, podpořit zasakování srážkových vod pomocí vzniku zeleně na úkor nepropustných povrchů (odstranění zbytných chodníků a parkovišť nebo jejich náhrada propustným povrchem, např. drenážním betonem).
- Podpora vhodného managementu dřevin, doplnění estetizačních prvků (květinové záhony), které podpoří i úroveň biodiverzity.
- Zvážit vhodnější vedení pěšin a chodníků tak, aby byly respektovány hlavní pěší tahy. Rovněž zvážit zklidnění dopravy (např. s pomocí retardérů) v místě přechodu Nádražní ulice směrem k OC Nová Karolína.

9.6 Závěr

Provedený výzkum ukazuje, že i veřejné prostory obklopené architektonicky cennými budovami, v nichž sídlí instituce celoměstského významu (a další reprezentativní prostory), se mohou stát bariérou rozvoje celého centra města. Přestože již realizovaná dočasná využití na náměstí Dr. E. Beneše (Galerie 1_7, výstupy workshopu) vedly k rozvinutí dalších aktivit a prostor tak prokazatelně zkvalitnily, převažující dojem návštěvníků zůstal ambivalentní až negativní. To poukazuje na fakt, že dočasné využití a „bottom-up“ přístupy pro oživení prázdných prostor nejsou všespásné. V případě náměstí Dr. E. Beneše působí proti pozitivnímu vlivu dočasných aktivit zejména přítomnost budov chátrajícího prázdného obchodního domu Ostravica-Textilia. Zde je nutné podotknout, že této situaci mohlo předejít důsledné vymáhání dodržování zákona o památkové péči odpovědnými institucemi veřejného sektoru. Je rovněž patrné, že náklady nápravy současného negativního stavu veřejného prostoru ponese místní samospráva. Alespoň v době psaní závěru to vypadá, že se k problému staví čelem. Než však dojde k realizaci finální úpravy náměstí, mohou uplynout přibližně 4 roky. Přestože se to může, vztaženo k historickému vývoji města, zdát jako krátká

doba, vzhledem k důležitosti prostoru je vhodná realizace rychlých (nízkonákladových) intervencí. Na rozdíl od již realizovaných dočasných využití náměstí byla nejprve provedena analýza stavu a fungování prostoru a na jejím základě byl vytvořen konceptuální rámec dočasného využití. Ten by měl zajistit, že mezi jednotlivými dočasnými využitími bude docházet k synergickým efektům a naplňování definovaných cílů v území. Jsme si vědomi, že navržený přístup, který kombinuje dočasné využití s prostorovým plánováním má i své nevýhody. Podle některých autorů příliš silné plánování omezuje spontánnost a diverzitu podoby dočasného využití, které jsou jeho typickými prvky (Krivý, 2013). V případě náměstí Dr. E. Beneše jsou tyto nevýhody daní za větší orientaci na naplnění definovaných cílů (viz Andres, 2013), které mohou zkvalitnit prostor v centru Ostravy, a tím i život obyvatel. V tomto kontextu 4 roky nejsou málo.

9.7 Použité zdroje

- Andres, L. (2013). Differential spaces, power hierarchy and collaborative planning: A critique of the role of temporary uses in shaping and making places. *Urban Studies*, 50(4), 759-775.
- Barcuch, A. (1998). *Kapitoly z historie Moravské Ostravy a Přívozu*. Ostrava: Městský obvod Moravská Ostrava a Přívoz. ISBN: 80-238-2295-0.
- Bosák, V., Nováček, A., a Slach, O. (2018). Industrial culture as an asset, barrier and creative challenge for restructuring of old industrial cities: case study of Ostrava (Czechia). *Geo-Scape*, 12(1), 52-64.
- Gehl, J. (2000). *Život mezi budovami: užívání veřejných prostranství*. Brno: Nadace partnerství.
- Glombíčková, Š. (2005). Zaniklý svět kaváren v Moravské Ostravě. In: Przybylová, B., ed., *Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. Šenov u Ostravy: Tilia. ISBN 80-86904-05-9.
- Chvalová, E. (2005). Obchodní domy v Moravské Ostravě v období první republiky. In: Przybylová, B., ed., *Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*, 22, 119-146. Šenov u Ostravy: Tilia. ISBN 80-86904-05-9.
- Jíchová, J., Temelová, J. (2012). Kriminalita a její percepce ve vnitřním městě: případová studie pražského Žižkova a Jarova. *Geografie*, 3(117), 329-348.
- Kozelská Bencúrová, H. (2011). Tisková zpráva: Bývalý obchodní dům Ostravica – Textilia. [online, cit. 21. 10. 2019]. Dostupné z <http://previous.npu.cz/pro-odborniky/narodni-pamatkovy-ustav/tiskove-zpravy/news/7043-tiskova-zprava-byvaly-obchodni-dum-ostravica-textilia/>
- Krivý, M. (2013). Don't Plan! The Use of the Notion of 'Culture' in Transforming Obsolete Industrial Space. *International Journal of Urban and Regional Research*, 37(5), 1724-1746.
- Langmajerová, B. (2017). Kde je náměstí Dr. Edvarda Beneše? [online, cit. 22. 10. 2019]. Dostupné z <https://blog-de-tsch17.webnode.cz/l/kde-je-namesti-dr-edvarda-benese/>

- Míchalová, Z. (2012). Denní tisk 30. 5. 2012. Artalk [online, cit. 22. 10. 2019]. Dostupné z <https://artalk.cz/2012/05/30/denni-tisk-30-5-2012/>
- Slach, O., Nováček, A., Bosák, V. & Krtička, L. (2020). Mega-retail-led regeneration in the shrinking city: panacea or placebo? *Cities*. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2020.102799>
- Ostrava (2019). Rozsudek odblokuje rozvoj Náměstí Edvarda Beneše. [online, cit. 20. 10. 2019]. Dostupné z <https://www.ostrava.cz/cs/o-meste/aktualne/rozsudek-odblokuje-rozvoj-namesti-edvarda-benese>
- Ostrava (2017). Začíná Česko-německé kulturní jaro. [online, cit. 20. 10. 2019]. Dostupné z <https://www.ostrava.cz/cs/o-meste/aktualne/zacina-cesko-nemecke-jaro>
- Okrašlovací spolek za krásnou Ostravu (2017). Okrášlení Náměstí Edvarda Beneše. *Krásná Ostrava*, (2), 5.
- Pasaogullari, N., a Doratli, N. (2004). Measuring accessibility and utilization of public spaces in Famagusta. *Cities*, 21(3), 225–232.
- Rosová, R. (2011). Chrám luxusu. Cesta obchodního domu Textilia/Ostravica od zrození ke zkáze. In: Przybylová, B., ed., *Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*, 25, s. 273–297. Šenov u Ostravy: Tilia. ISBN: 978-80-86904-44-3.
- Rosová, R. (2014). Obchodní dům Ostravica: osudy po roce 2000. *Krásná Ostrava*, (2), 16–18.
- Řeháková, V. (2018). *Perla Ostravy: módní dům Ostravica-Textilia: z mého života*. Marta Večeřová. ISBN: 978-80-270-4820-5.
- Southworth, M. (2005). Designing the walkable city. *Journal of urban planning and development*, 131(4), 246–257.
- Strakoš, M. (2008). Bruselský styl na Ostravsku II. *Protimluv*, 7(3).
- Vybíralová, I. (2017). Změny náměstí Dr. Edvarda Beneše: Jak přistupovat k úpravám veřejných prostorů? *Krásná Ostrava*, (2), 9–13.

10 Závěr

V publikaci bylo představeno celkem devět případových studií, které se zabývají různými aspekty center měst. Některé případové studie popisují revitalizace veřejných prostranství (náměstí a parků) a zaměřují se na faktory (ne)úspěšnosti revitalizačního procesu. Jiné studie jsou zaměřeny na centrum jako celek a nabízejí významné revitalizační aktivity jak prostorů, tak i budov. Případové studie lze pojmut i se zahrnutím dotazníkového šetření, které dává odpovědi na některé otázky související zejména s funkčním využitím veřejných prostranství a center měst. Jedna případová studie se zaměřila na doporučení, jak využít dočasně volné prostory v centrech měst.

Z výzkumu vyplynulo, že centra měst byla dlouho zanedbávaná a utrpěla jednak (a) pouhým udržováním ve 2. polovině 20. století, (b) rozvojem residenční suburbanizace (od 90. let 20. století) a (c) budováním velkých obchodních center na okrajích měst, která centřům silně konkurují. Revitalizace těchto center a navrácení jim jejich původních funkcí – obchodní a bytové – bude během na dlouhou trať.

Nicméně lze konstatovat, že díky existenci dotačních titulů (zejména z fondů EU) bylo umožněno městům realizovat revitalizační projekty, protože z vlastních finančních prostředků by nebyly schopny zajistit mnohamilionové investice. Bohužel ale administrativní složitost získání dotace, a hlavně silně byrokratizovaná povolovací řízení (např. územní a stavební řízení) jsou příčinou, že některá města zatím nebyla schopna revitalizace některých veřejných prostranství zrealizovat.

Byly odhaleny **faktory úspěšnosti** revitalizačních procesů v některých městech, jako například zařazení revitalizace veřejných prostranství do strategických plánů, trpělivost některých měst prokomunikovat plánované záměry přeměny veřejných prostranství, využití nových výzev při architektonickém řešení, zapojení veřejnosti do plánování revitalizace veřejných prostranství nebo komplexnost revitalizačních projektů.

Stejně tak byly odhaleny **faktory neúspěšnosti** revitalizačních procesů, a to zejména malá nebo žádná spolupráce města a soukromého sektoru (vlastníků nemovitostí a podnikatelů) k získání vzájemného prospěchu z revitalizace veřejného prostranství. Malá pozornost měst je věnována zapojování kreativců, kteří by přispěli k oživení revitalizovaného veřejného prostranství. V zahraničí se lze setkat s tím, že města realizují fyzickou revitalizaci veřejného prostranství a při jeho oživení úzce spolupracují se soukromým sektorem v oblasti služeb (obchody, cukrárny, kavárny, nové zahrádky) a zájmovými a občanskými spolky, které do veřejného prostranství

přináší hudbu, umění, nabídku služeb apod. Mnohdy jsou to občanské iniciativy, které stimulují činnost městského managementu ke společenskému a kulturnímu oživení.

Publikace a její případové studie si nekladly být komplexní analýzou, ale příspěvkem, kterým poukazují na vybrané a zajímavé aspekty revitalizace a rozvoje center.

11 Použité zdroje v Úvodu

- Hendl, J. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 978-1-4129-6099-1.
- Olecká, I., Ivanová, K. 2010. *Případová studie jako výzkumná metoda ve vědách o člověku*. Brno: metodologie výzkumné práce. S. 62–65. Dostupné z: <http://web.ftvs.cuni.cz/hendl/metodologie/pdfwww/oleckacasestudyclanek.pdf>
- Stake, R. E. 1995. *The art of case study research*. Thousand Oaks: SAGE Publications. ISBN 0-8039-5767-X.
- Yin, R. K. 2009. *Case Study Research: Design and Methods*. 5. vyd. Svazek Applied social research methods series. Los Angeles: SAGE. ISBN 978-1-4129-6099-1.

12 Seznam tabulek, grafů a obrázků

Tabulky

- Tabulka č. 1 Místa, kde nakupují návštěvníci centra města Žatce (2019). Podíl respondentů, kteří daný sortiment většinou nakupují na daném místě.
- Tabulka č. 2 Co by se muselo změnit, aby lidé více navštěvovali městské centrum? Podíl daných požadavků na jejich celkovém počtu, které respondenti uvedli (v %).
- Tabulka č. 3 Výhody podnikání v centru města Žatce očima podnikatelů v maloobchodu a službách
- Tabulka č. 4 Nevýhody podnikání v centru města Žatce očima podnikatelů v maloobchodu a službách
- Tabulka č. 5 Jakým způsobem by mohlo město (městská samospráva) podpořit vaše podnikání v centru města Žatce? Náměty podniků z oblasti maloobchodu a služeb.
- Tabulka č. 6 Co by se podle vašeho názoru mělo udělat pro zatraktivnění centra města Žatce? Náměty podniků z oblasti maloobchodu a služeb.
- Tabulka č. 7 Chronologie přeměn nábřeží vodních toků v centru Plzně
- Tabulka č. 8 Vybrané základní demografické ukazatele Liberce ve srovnání s dalšími krajskými městy
- Tabulka č. 9 Vybrané socioekonomické ukazatele Liberce ve srovnání s dalšími krajskými městy
- Tabulka č. 10 Počty bytů a domů a bytová výstavba Liberce ve srovnání s dalšími krajskými městy
- Tabulka č. 11 Vybrané základní demografické ukazatele Jablonce nad Nisou ve srovnání s dalšími městy s 35–55 tisíci obyvatel (roku 2018)
- Tabulka č. 12 Vybrané socioekonomické ukazatele Jablonce nad Nisou ve srovnání s dalšími městy s 35–55 tisíci obyvatel (roku 2018)
- Tabulka č. 13 Počty bytů a domů a bytová výstavba Jablonce nad Nisou ve srovnání s dalšími městy s 35–55 tisíci obyvatel (roku 2018)

Grafy

- Graf č. 1 Nejčastější důvody návštěvy centra města Žatce (2019) v %. Respondenti mohli uvést více odpovědí.
- Graf č. 2 Frekvence návštěvnosti centra města Žatce. Podíl respondentů v %.
- Graf č. 3 Nejčastější dny, kdy respondenti navštěvují městské centrum Žatce v % (mohli vybrat všechny dny v týdnu).
- Graf č. 4 Hodnocení atraktivity městského centra podle jednotlivých aspektů. Podíl respondentů v %, kteří zhodnotili pozitivně (známkou 1 a 2).
- Graf č. 5 Hodnocení podnikatelského prostředí ve městě Žatci očima podnikatelů v obchodu a ve službách v centru města (2019). Průměrné známky 1–5.
- Graf č. 6 Spokojenost s lokalizací podniků z oblasti maloobchodu a služeb v centru města Žatce (2019). Průměrné známky 1–5.

Obrázky

- Obrázek č. 1 Mapa historického centra města Mladá Boleslav
- Obrázek č. 2 Probíhající revitalizace Staroměstského náměstí
- Obrázek č. 3 Staroměstské náměstí po revitalizaci: vodní kaskáda imitující tok řeky Jizery
- Obrázek č. 4 Staroměstské náměstí po revitalizaci: vodotrysk (fontána) tryskající přímo z dlažby
- Obrázek č. 5 Staroměstské náměstí po revitalizaci: plocha vodotrysku/fontány
- Obrázek č. 6 Areál volnočasových aktivit na Staroměstském náměstí v Mladé Boleslavi
- Obrázek č. 7 Areál volnočasových aktivit na Staroměstském náměstí: pódium
- Obrázek č. 8 Staroměstské náměstí: podzemní parkoviště
- Obrázek č. 9 Staroměstské náměstí po revitalizaci: Farmářské trhy
- Obrázek č. 10 Staroměstské náměstí po revitalizaci: z ptáčích perspektivy
- Obrázek č. 11 Náměstí Míru – zelená plocha s fontánou
- Obrázek č. 12 Náměstí Míru – zelená plocha a lavičky
- Obrázek č. 13 Komenského náměstí – prostor parkoviště
- Obrázek č. 14 Komenského náměstí – odpočinková zóna
- Obrázek č. 15 Náměstí republiky: celkový pohled
- Obrázek č. 16 Náměstí Republiky: odpočinková zóna
- Obrázek č. 17 Náměstí republiky: parkovací místa

- Obrázek č. 18 Náměstí republiky: posedová místa na parkovišti
Obrázek č. 19 Valdštejnovo náměstí v roce 1941
Obrázek č. 20 Valdštejnovo náměstí po revitalizaci: výstavní panely
Obrázek č. 21 Valdštejnovo náměstí po revitalizaci
Obrázek č. 22 Valdštejnovo náměstí: Korunovační kašna
Obrázek č. 23 Pohled na centrum města z ptačí perspektivy: parkovací plocha v blízkosti Valdštejnova náměstí
Obrázek č. 24 Valdštejnovo náměstí: systém parkování
Obrázek č. 25 Valdštejnovo náměstí: trhy mezi parkujícími auty
Obrázek č. 26 Zámecká zahrada: před revitalizací
Obrázek č. 27 Zámecká zahrada: po revitalizaci
Obrázek č. 28 Zámecký park: Food festival
Obrázek č. 29 Žižkovo náměstí s pohledem na Valdickou bránu: po revitalizaci
Obrázek č. 30 Žižkovo náměstí: pohled do Husovy ulice z ptačí perspektivy
Obrázek č. 31 Dětské hřiště Pod Koštofránkem
Obrázek č. 32 Dětské hřiště Pod Koštofránkem z ptačí perspektivy
Obrázek č. 33 Lipová alej při revitalizaci
Obrázek č. 34 Lipová alej po její regeneraci: zimní využití
Obrázek č. 35 Původní stav Valdštejnské lodžie
Obrázek č. 36 Valdštejnská lodžie: po I. etapě rekonstrukce
Obrázek č. 37 Zahrady u Valdštejnské lodžie
Obrázek č. 38 Zahrada Valdštejnské lodžie: Rytířské slavnosti
Obrázek č. 39 Zahrada Valdštejnské lodžie: Historické slavnosti
Obrázek č. 40 Valdštejnská lodžie: Rikša Café
Obrázek č. 41 Valdštejnská lodžie: Hudba v trávě
Obrázek č. 42 Náměstí Svobody: původní stav
Obrázek č. 43 Komenského náměstí: původní stav
Obrázek č. 44 Lidické náměstí: původní stav
Obrázek č. 45 Nevkusné (až kýčovitě) využití zámecké zahrady v době vánočních svátků: kapři
Obrázek č. 46 Nevkusné (až kýčovitě) využití zámecké zahrady v době vánočních svátků: sob
Obrázek č. 47 Pohádkový drak na začátku Husovy třídy v Jičíně
Obrázek č. 48 Cipísek na stožáru veřejného osvětlení na Valdštejnově náměstí v Jičíně
Obrázek č. 49 Hotel Zlatý Anděl na náměstí Svobody v Žatci ve 30. letech 20. století
Obrázek č. 50 Letecký pohled na centrum města Žatce (Městská památková rezervace a část městské památkové zóny)

- Obrázek č. 51 Chrám Chmele a Piva. Novodobý symbol města a významný magnet návštěvnosti
- Obrázek č. 52 Centrum města Žatce. Zóny A a B chápeme jako městské centrum
- Obrázek č. 53 Nevyužívané nebytové prostory v centru města Žatce (září 2020)
- Obrázek č. 54 Prázdné budovy v centru města Žatce (2020)
- Obrázek č. 55 Uměle vybudovaný vodní ekosystém na místě bývalé Mlýnské strouhy (2019)
- Obrázek č. 56 Regulace Radbuzy v centru Plzně před zpřístupněním náplavky – stav v roce 2016
- Obrázek č. 57 Otevření zpřístupněné plzeňské náplavky na Radbuze v září 2019
- Obrázek č. 58 Náplavka umožňuje lidem kontakt s řekou, ale v rámci regulace tvoří veřejný prostor oddělený od života městských ulic (otevření v září 2019)
- Obrázek č. 59 Gahurův prospekt
- Obrázek č. 60 Gahurův prospekt
- Obrázek č. 61 Část parku Komenského
- Obrázek č. 62 Hřiště v parku Komenského
- Obrázek č. 63 Současná podoba náměstí Míru
- Obrázek č. 64 Pěší zóna v ulici Svobody v Chebu po rekonstrukci
- Obrázek č. 65 a 66 Vnitřní zahrada kláštera před a po rekonstrukci
- Obrázek č. 67 Nový areál na levém břehu Ohře v Chebu
- Obrázek č. 68 Demolice OD Ještěd (2009)
- Obrázek č. 69 Dopravní terminál Fügnerova, v pozadí vpravo palác Syner, vlevo OC Forum
- Obrázek č. 70 OC Forum – pohled z Jánské ulice (vpravo Dům kultury, vzadu sídlo firmy Syner)
- Obrázek č. 71 OC Forum – pohled ze Soukenného náměstí
- Obrázek č. 72 Krajská vědecká knihovna v Liberci a synagoga
- Obrázek č. 73 Udržované náměstí Dr. E. Beneše s radnicí
- Obrázek č. 74 Arciděkanství sv. Antonína Velikého
- Obrázek č. 75 Arciděkanství
- Obrázek č. 76 Pražská ulice roku 2009 – pohled na demolovaný OD Ještěd
- Obrázek č. 77 Pražská ulice v současnosti – pohled k OC Forum
- Obrázek č. 78 Šaldovo náměstí, v pozadí vlevo OC Plaza
- Obrázek č. 79 Nová bytová výstavba poblíž sídla Krajského úřadu
- Obrázek č. 80 Tržní náměstí, vpravo bazén
- Obrázek č. 81 Parkoviště v místech plánované „nové Pastýřské ulice“, v pozadí budova Policie ČR

- Obrázek č. 82 Papirové náměstí při pohledu od Bednářské ulice – relativně udržovaná část
- Obrázek č. 83 Neutěšený až „alternativní“ vzhled prostranství přilehlého k Papirovému náměstí
- Obrázek č. 84 Stavební práce u Lužické Nisy jižně od sídla Krajského úřadu Libereckého kraje
- Obrázek č. 85 Rekonstrukce jedné z krajských budov
- Obrázek č. 86 Dosud odpudivá a nepřístupná Lužická Nisa před sídlem Krajského úřadu
- Obrázek č. 87 Masarykova třída s nepřiliš udržovanou alejí a částí honosných vil
- Obrázek č. 88 Chátrající neorenesanční vila v Masarykově ulici
- Obrázek č. 89 Rekonstruované městské lázně – nyní galerie
- Obrázek č. 90 Severočeské muzeum na Masarykově třídě – právě v rekonstrukci
- Obrázek č. 91 Chátrající areál někdejších Libereckých výstavních trhů (LVT), dnes Libereckého veřejného technoparku na Masarykově třídě
- Obrázek č. 92 Rozvojový areál po bývalé továrně Textilana, nyní křížený tramvajovou tratí
- Obrázek č. 93 Hotel Merkur z konce 80. let na Anenském náměstí, vpravo historická fara (Dům Jany a Josefa V. Scheybalových)
- Obrázek č. 94 Nově rekonstruovaná policejní budova na třídě 28. října
- Obrázek č. 95 Opuštěné městské lázně
- Obrázek č. 96 Nevábně působící Lužická Nisa s parovodem mezi lázněmi a parkem
- Obrázek č. 97 Sokolovna
- Obrázek č. 98 Nově budovaná přístavba Muzea skla a bižuterie
- Obrázek č. 99 Již neexistující „zámeček“ spolku Schlaraffia (stav po první zastavené demolici)
- Obrázek č. 100 Obnovené desky na pomníku obětem 1. světové války, park Tyršovy sady
- Obrázek č. 101 Západní část staveniště OC Central 2015, vlevo přehrazená Jugoslávská ulice
- Obrázek č. 102 OC Central s veřejným prostranstvím, vpravo přehrazená Jugoslávská ulice
- Obrázek č. 103 OC Central při pohledu z Liberecké ulice, vlevo hlavní pošta
- Obrázek č. 104 OC Central – pohled od pošty k vjezdu do podzemního parkoviště
- Obrázek č. 105 Parkoviště na Horním náměstí – pohled k jihu (uprostřed Obchodní akademie)

- Obrázek č. 106 Horní náměstí – křižující komunikace a na východě chátrající vysoká zeď
- Obrázek č. 107 Horní náměstí – havarijní stav opěrné zdi „maskovaný“ stromy
- Obrázek č. 108 Soukenná ulice, kudy by měla vést tramvaj (v pozadí kostel sv. Anny a hotel Merkur)
- Obrázek č. 109 Lokalita budoucího dopravního terminálu (v pozadí muzeum)
- Obrázek č. 110 Vodní nádrž Mšeno (jablonecká přehrada), v pozadí Sluneční lázně
- Obrázek č. 111 Sluneční lázně
- Obrázek č. 112 „Alternativní“ umění různé kvality na známé zdi poblíž Slunečních lázní
- Obrázek č. 113 Dolní náměstí
- Obrázek č. 114 Mírové náměstí s opravenou radnicí
- Obrázek č. 115 Bulvár 5. května s prolukami – křižovatka U Zeleného stromu
- Obrázek č. 116 Bulvár 5. května – pohled na lokalitu dopravního terminálu ze schodiště železniční stanice Centrum (místo budoucí lávky)
- Obrázek č. 117 Eurocentrum – pohled z náměstí Dr. Farského
- Obrázek č. 118 Stav náměstí Dr. E. Beneše v roce 2019
- Obrázek č. 119 Koncept náměstí Dr. E. Beneše
- Obrázek č. 120 Cíle na náměstí Dr. E. Beneše

Summary

Posledních několik desetiletí vlivem společenského vývoje a proměnou způsobu života obyvatel dochází k významným změnám ve funkčním využití měst. Následkem je upadání tradičních center měst a veřejných prostranství. Mnohá česká města se střetávají se ztrátou atraktivity tradičních center a tím i celkovým poklesem jejich konkurenceschopnosti.

Výzkumem bylo zjištěno, že mnohá města se již dlouhodobě snaží uskutečňovat revitalizační aktivity, které by přispěly nejen k jejich ekonomickému rozvoji, ale i k zatraktivnění, které povede k nastartování jejich nové a moderní bytové a obchodní funkce. Bez podpory rozvoje základních funkcí tradičních center měst nelze předpokládat, že se zvýší zájem o nově revitalizovaná náměstí (realizovaná s vysokými finančními náklady), aby se stala místem pro lidi, místem odpočinku a trávení volného času, ale zůstanou jenom prázdným prostorem bez života.

Předkládaná monografie představila devět případových studií. Některé případové studie představují komplexní přístup k revitalizaci celého centra, jiné studie se zaměřují jen na vybraná veřejná prostranství. Případové studie obsahují deskripci vývoje a zahrnují procesní postupy a dotazníková šetření. Součástí je i vyhodnocení faktorů (ne)úspěšnosti revitalizačních procesů.

Summary

Due to the developments in the society and the changes in the ways of lives of the people in the past decades, the municipalities are undergoing significant changes in their functional utilization. As a result, the traditional city centers and public spaces are in decay. Many Czech municipalities face loss of attractiveness of the traditional city centers and ensuing decrease of their competitiveness.

Research shows that many municipalities seek to carry out revitalization activities that could add not only to their economic development, but also to their attractiveness which could jump-start their new and modern housing and trade functions. Without support for development of essential functions of traditional city centers, one cannot expect that the interest in newly revitalized town squares (achieved through great financial investments) will rise, and that they will become a place for people to rest and spend their free time; instead, they will remain lifeless, empty spaces.

The monograph introduces 9 case studies. Some of them present a complex approach to revitalization of the whole city center, others aim to elaborate in detail on select public spaces. The case studies offer a description of the development and include procedures and questionnaire-based research. Integral part thereof is the evaluation of the factors adding to the success (or lack thereof) of the revitalization processes.

Revitalizace městských center a veřejných prostranství v ČR

Druhá část: Případové studie

Jana Krbová, Jiří Ježek a kolektiv

Vydává Wolters Kluwer ČR, a. s.,
U Nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3
v roce 2020 jako svou 4265. publikaci.

Odpovědná redaktorka Marie Novotná

Stran 233, vydání první

Sazba Cadis

Tisk

ISBN 978-80-7676-044-8

www.wolterskluwer.cz